

De families Dierich en Zeh

**Genealogie en wetenswaardigheden over
mijn voorouders van moeders kant**

**Opgetekend door:
Karel Tamboer 2024**

*Louise Maria
Theresia Zeh*

*Carl Friedrich
Dierich*

Al onze Oma's en Opa's

De families Dierich en Zeh

De Families Dierich en Zeh

Dit is het deel 'De families Dierich en Zeh' van mijn boekenserie: 'Al onze Oma's en Opa's'. Het betreft de kant van mijn moeder, dus de Duitse takken Dierich, haar vader, Zeh en Biehl van haar moeders kant.

Opgetekend door

K.P.G. Tamboer

Versie 2024

Al onze Oma's en Opa's

Introductie

Dit is een herziene versie van het boekje. Het is herzien omdat er na 7 jaren toch nog weer e.e.a. boven water kwam wat ik de moeite waard vond om te vermelden.

Verder bestaan er in de reeks 'Al mijn Oma's en Opa's' reeds:

'De Tamboers van Majoor Kaeks', (2023), die de Tamboer tak beschrijft. Dat boekje ligt tevens ter inzage bij meerdere genealogische verenigingen zoals, 'Vereniging Veluwe Geslachten', 'Centraal Bureau voor Genealogie' en 'Nederlandse Genealogische Vereniging'.

'De families Maandag en Ros'. Het beschrijft het voorgeslacht van mijn vaders oma. De van oorsprong ook Duitse tak Maandag en de Friese familie Ros.

'De families Heeringa en Nielsen' met hun roots in resp. Friesland en Denemarken bestaat sinds 2021. Een digitaal exemplaar ligt bij de 'Historische Vereniging Noordoost Friesland'. Via hun website is het in te zien en te downloaden.

Voor al deze boekjes geldt, het zijn geen volledige onderzoek verslagen maar gebundelde gegevens die ik van deze families in de loop der jaren verzameld heb. Binnen de familie zijn enige exemplaren van de diverse boekjes verdeeld.

Karel Tamboer, Haaksbergen 2024

Herziene versie: V 2.0

Druk:	Pumbo.nl
Omslag ontwerp:	Karel Tamboer
Vormgeving:	Karel Tamboer
Versie bronbestand:	B-5-V-2.22 (Met cover)

Al onze Oma's en Opa's

Inhoud

Inleiding	3
Waar ligt Silezië.....	5
De Dierichs rond Waldenburg	7
Plaatsnamen rond Waldenburg:	9
Plaatsen rond Frankenstein.....	9
Dan ga ik nu naar de oudste mij bekende Dierich... ..	14
Carl Friedrich Dierich	15
Rosina Launer	19
Zoektocht.....	20
Franz Biehl, ...	25
Het overlijden van Franz Biehl.....	26
Niederschlesien	29
Louise Zeh	31
Het tweede huwelijk van Louise Zeh.....	37
Anton Kirsch	41
Emma en Paul	43
Emma Biehl.....	43
Paul Gustav Dierich	45
Het huwelijk van Paul Dierich en Emma Biehl.....	47
Een buitenechtelijk kind	51
De overlijdensakte van Martha Elisabet Biehl.....	52
Militaire dienst	59
Woonadressen	64
Als mijnwerker.....	65
Ehren Urkunde Bergbau	67
Overlijden van Emma en Paul	69
Otto Albert Hugo Dierig, met 'g'!.....	73
Dochter Emma Elfriede.....	75
Plaatjes uit de 'Oude doos'	78

Al onze Oma's en Opa's

Waar woonde de familie in Gladbeck	89
De Gladbecker 'Bewohner Bücher'	99
Huwelijk met Johannes Gijsbertus Tamboer	101
...en verder:	105
De Veenkamp	107
Zomaar een aantal leuke foto's uit mijn moeders leven.....	108
Het overlijden van Emma Elfriede Dierich	115
Friedrich Karl Dierich	121
Dochter.....	128
Karl Dierich 100 jaar	129
Appendix	131
De historie van Silezië.....	131
Migratie in Duitsland	135
Silezië na 1945	137
Een stukje van een Silezië kenner	139
Ein alter Bergmann erzählt.....	139
Wie ich bin noch Westfalen gekumma.....	141
Carl Tielsch Porseleinfabriek	145
Gladbeck.....	147
Korte historie van Duitsland	149
Parentelen Dierich, Zeh en Biehl	155
Gottlob Dierich	155
Josef Zeh	156
Franz Biehl	158

Inleiding

De familie Dierich is de tak van mijn Duitse grootvader.

De families Zeh en Biehl zijn de takken van mijn Duitse grootmoeder.

Louise Zeh trouwde tweemaal. Het eerste huwelijk met Franz Biehl waar mijn moeder uit voort kwam en daarna met Anton Kirsch. Van deze laatste vertel ik verderop ook het een en ander omdat deze tak een zeer goede relatie had en heeft met mijn generatie.

Er worden in de beschrijvingen veel namen van plaatsen en regio's genoemd. Het lijkt me daarom zinvol om even aan te geven waar in Europa we ons eigenlijk bevinden.

Ik begin dus met een stukje geografie om daarna een paar overzichten van de familierelaties te laten zien. Het eerste kaartje is van de streek waar de familie uiteindelijk terecht kwam. Het Duitse Ruhr-gebied met veel mijnbouw en staalindustrie. Dat ligt niet heel ver van de Nederlandse grens. Daarna ga ik verhalend verder naar het oosten van Duitsland. Doordat na de tweede wereldoorlog nieuwe Duitse grenzen werden vastgesteld komen we ook in Polen terecht.

Ik plaatste een paar familieoverzichten, te beginnen met de stamboom van Gottlob Dierich, de oudst mij bekende Dierich van de familie, een stukje Zeh stamboom vanaf Josef Zeh en een stukje Biehl boom vanaf Franz Biehl. Dat zijn de overgrootouders van mijn moeder.

We zien dat dochter Louise Maria Theresia tweemaal trouwt. Ik volg deze parentelen tot de generatie van mijn moeder. Voor de volledige parentelen, voor zover mij bekend, van de betreffende familietakken verwijs ik naar de Appendix achter in het boek.

Mijn moeder werd in 1906 geboren in Silezië, een industrie gebied in het oostelijk deel van het toenmalige Duitsland, maar vertrok met haar ouders en meerdere familieleden en vrienden reeds in 1908 naar het Ruhrgebied in het westen van Duitsland. Dat is nu het huidige Bundesland "Nord-Rhein Westfalen". Zij was toen anderhalf jaar oud. Daar woonde zij in Gladbeck bij haar ouders totdat zij op haar zestiende levensjaar naar Nederland kwam om hier 'in betrekking' te gaan. Zij was dan dienstmeisje voor dag en nacht en woonde dus bij de betreffende familie in. Ze ving aan in Zutphen en had later meerdere betrekkingen in Apeldoorn.

De families stammen allemaal uit het oostelijk deel van het oude Duitse keizerrijk, Silezië. Dit deel werd na 1945 toegevoegd aan Polen. Mijn familie was toen al grotendeels om economische redenen vertrokken naar het westen, maar diegenen die daar nog woonden werden verdreven naar het westen van Duitsland.

Omdat in Silezië de roots liggen van alle besproken personen plaats ik in het begin een paar kaarten van het gebied rond Waldenburg met de belangrijkste plaatsen in dit deel van Silezië. Alles wat ik weet over de genoemde takken en dat is bij de een meer dan bij de ander, beschrijf ik in de hoofdstukken daarna. Die zijn rijk gelardeerd met foto's en document kopieën. Ik heb ook geprobeerd om naast de directe familiegegevens ook wat te laten zien van de steden en dorpen uit die tijd. Daarvoor verzamelde ik vele oude foto's.

Aan het eind van het boek heb ik een Appendix geplaatst. Daar geef ik nog wat zijdelingse informatie over o.a. de historie van Gladbeck, de migratie van de Duitse bevolking de historie van Silezië en Duitsland et cetera.

Ik wens jullie veel leesplezier.

Karel

Al onze Oma's en Opa's

Google maps 2023

Waar ligt Silezië

De huidige situatie Duitsland en Polen

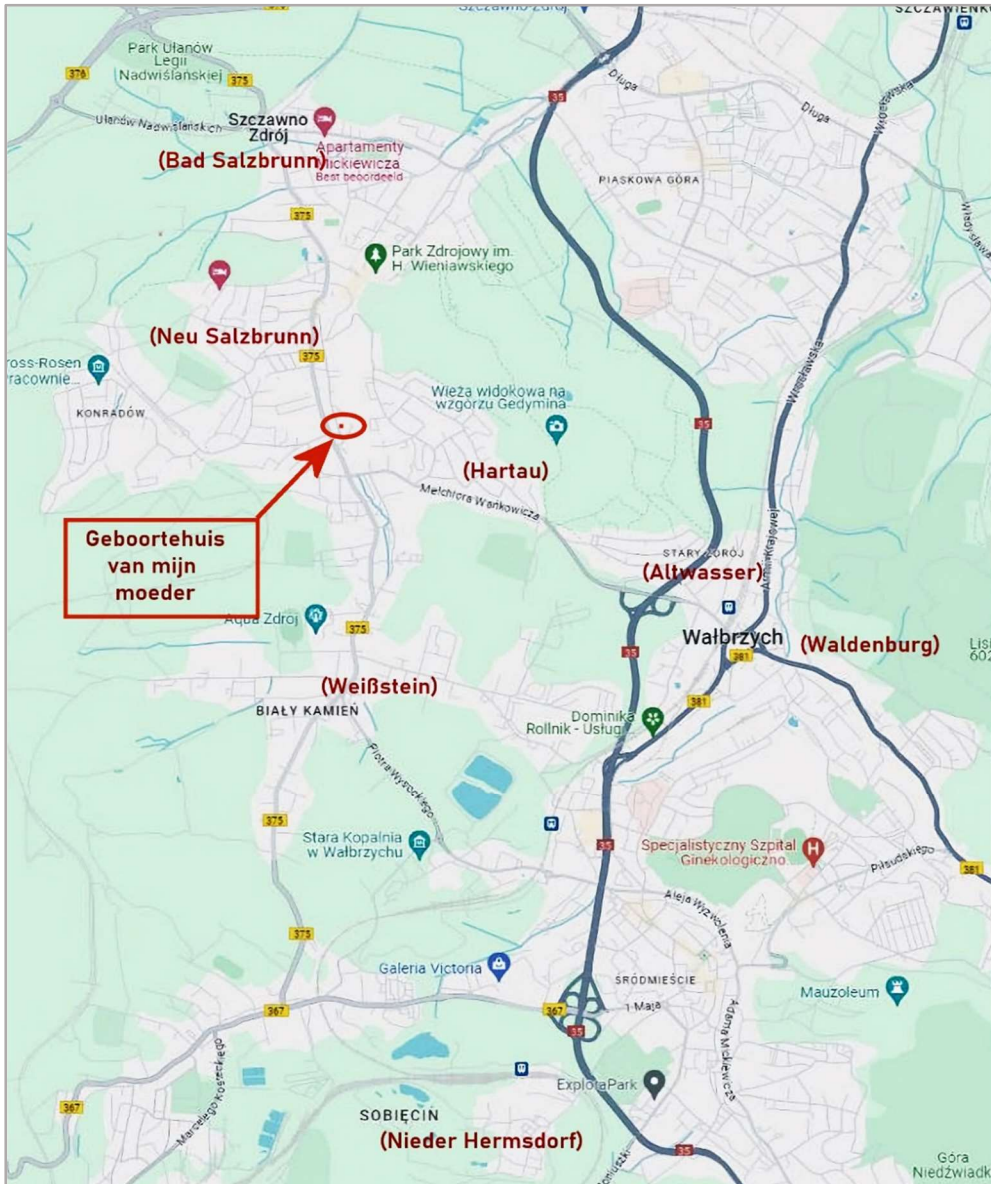
Silezië vóór de tweede wereldoorlog met het gemarkeerde gebied, Waldenburg en Frankenstein, waar de familie vandaan komt.

Al onze Oma's en Opa's

De Dierichs rond Waldenburg

Op de volgende pagina's een overzicht hoe de Waldenburgse stadsdelen er in deze tijd bij liggen. We zien dat de verschillende genoemde of nog te noemen plaatsen zoals Bad Salzbrunn, Neu Salzbrunn, Hartau, Altwasser, Weißstein en Nieder-Hermsdorf allemaal binnen een paar kilometer van elkaar verwijderd liggen.

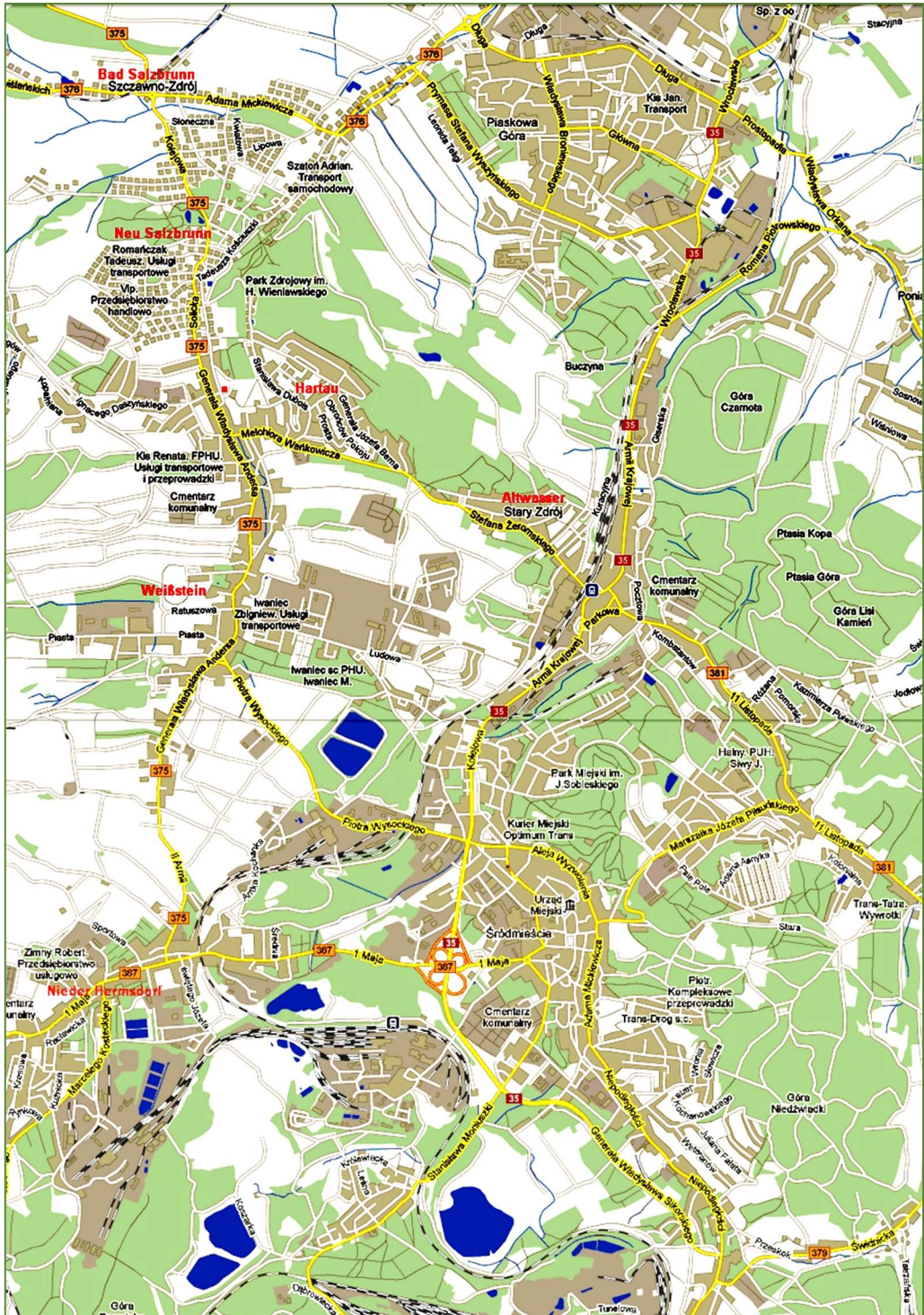
Dit is dus niet het gebied waar de families oorspronkelijk vandaan kwamen. Dat is rond Frankenstein, zo'n 50 km naar het oosten. Dat komen we bij de families Zeh en Biehl straks tegen.

Google maps 2023

Al onze Oma's en Opa's

Iets verder ingezoomd; de diverse randgemeenten van Waldenburg anno 2011. De rode stip in Hartau geeft het geboortehuis van mijn moeder aan.

Plaatsnamen rond Waldenburg: *(vallen allemaal onder gemeente Waldenburg)*

Duitse naam:	Poolse naam:
Waldenburg	<i>Walbrzych</i>
Waldenburg Altstadt	<i>Srodmiescie</i>
Bad Salzbrunn	<i>Szczawno-Zdrój</i>
Nieder Salzbrunn	<i>Szczawienko</i>
Weißstein	<i>Biały Kamień</i>
Sandberg	<i>Piaskowa Gora</i>
Altwasser	<i>Stary Zdrój</i>
Hartau	<i>Opoka</i>
Nieder-Hermsdorf	<i>Sobięcin</i>
Dittersbach	<i>Podgorce</i>
Freiburg	<i>Swiebodzice</i>

Straatnamen:

Salzbrunnerstraße 15	<i>Przyjaciol Zolnierza 15</i> <i>(geboortehuis van mijn moeder)</i>
Feldstraße 6	<i>Wiejska 6</i>
Charlottenbrunnenstraße	<i>Listopada</i>
Freiburgerstraße	<i>Juliusza Slowackiego</i>

Plaatsen rond Frankenstein:

(Frankenstein ligt 55 km ten oosten van Waldenburg. Dit gebied is de geboortegrond van meerdere familieleden)

Viehhöfe	<i>Krowniki.</i>
Frankenstein	<i>Zabkowice Slaskie</i>
Peterwitz	<i>Stoszowice</i>
Silberberg	<i>Srebrna Gora</i>
Olbersdorf	<i>Rososznicza</i>
Bärwalde	<i>Niedzwiednik</i>
Fürstenau	<i>Milin</i>
Münsterberg	<i>Ziebice</i>

Algemeen:

Silezië	<i>Slask</i>
Neder Silezië	<i>Dolny Slask</i>

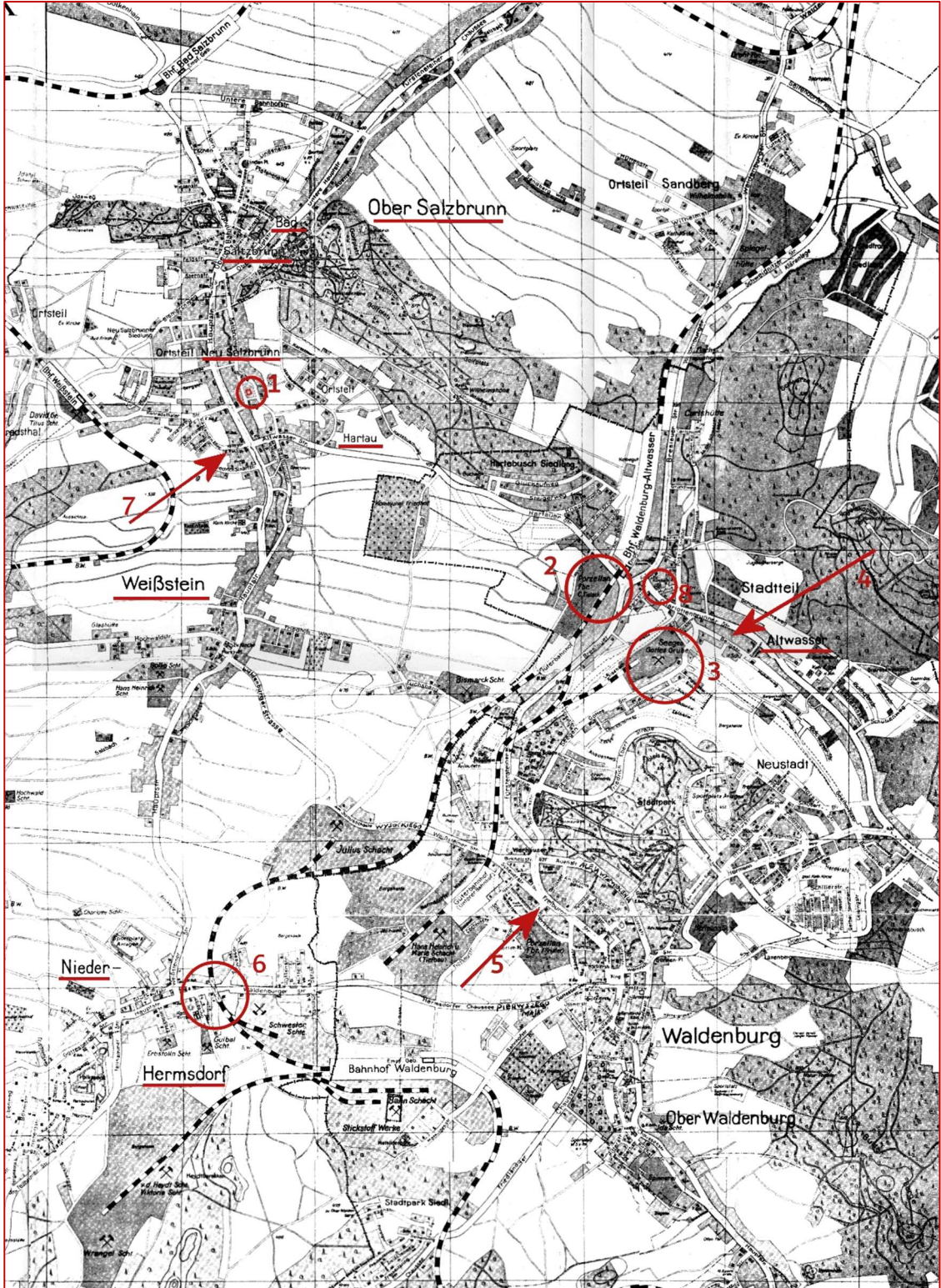
Bron: 'GOV' (Genealogische Orts Verzeichnis gov.genealogy.net)

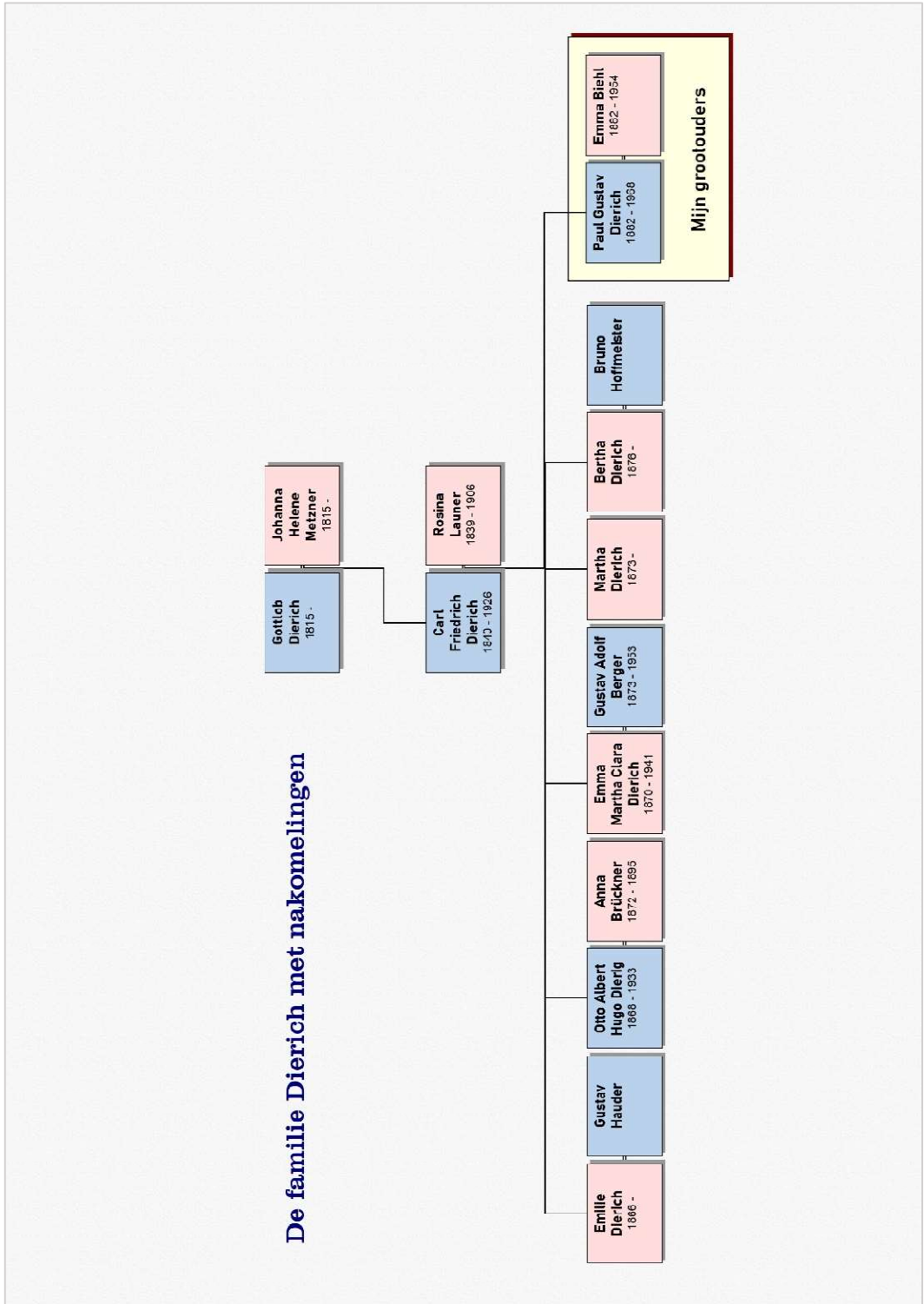
Hiernaast een kaart uit eind 19^e begin 20^e eeuw.

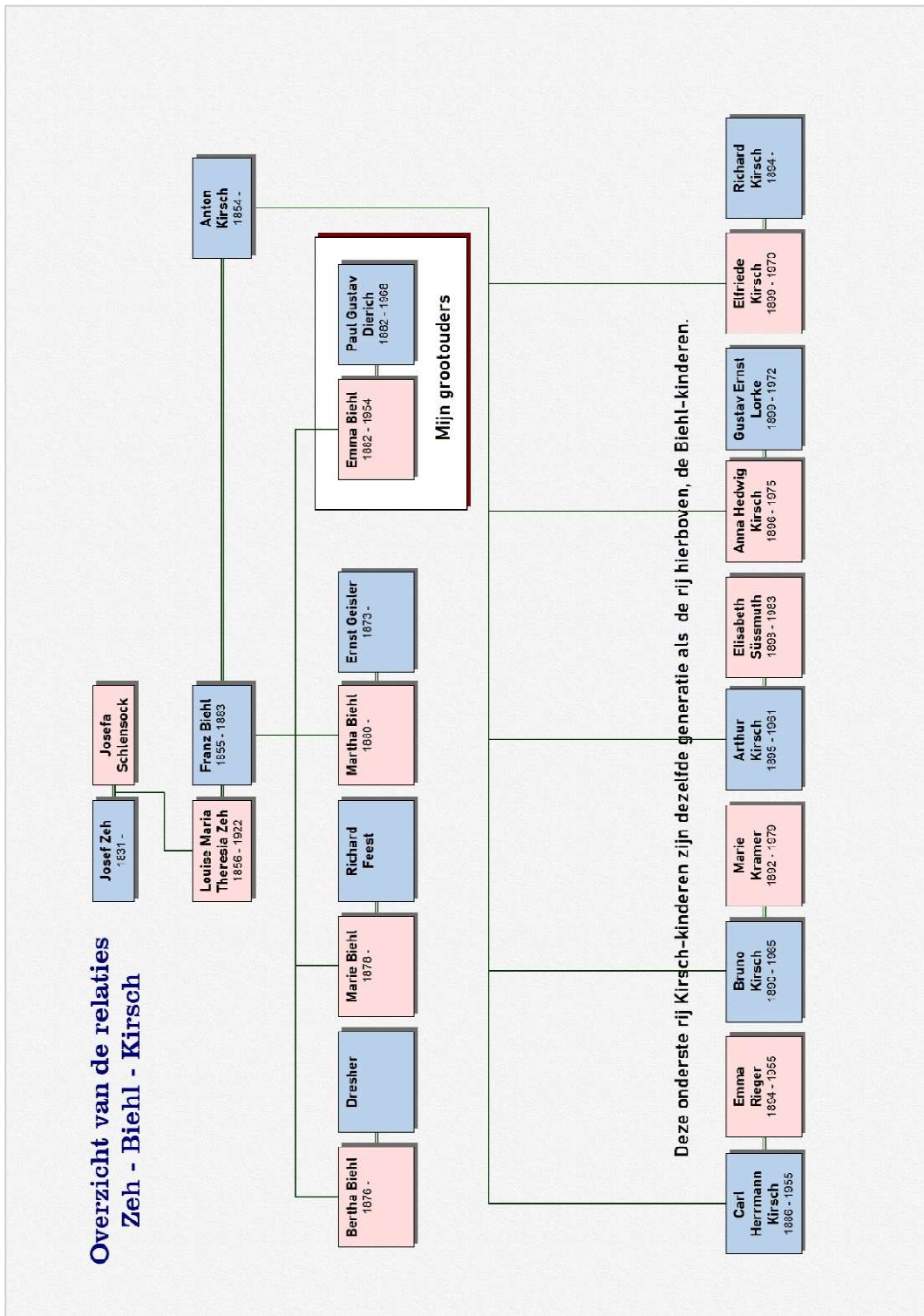
Daar geef ik alle van toepassing zijnde stadsdelen van Waldenburg aan.

Verder geef ik vele locaties die verderop in de verhalen genoemd worden zoals:

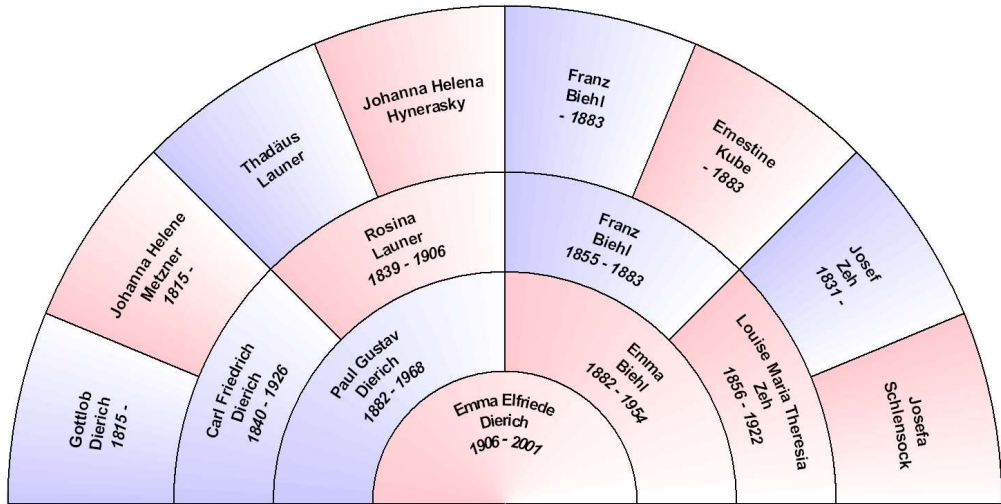
1. Het geboortehuis van mijn moeder.
2. 'Porzellan Fabrik Carl Tielsch'. Hier werkten meerdere familieleden.
3. 'Seegen Gottes Grube', Belangrijkste kolenmijn in dit gebied.
4. Bergstraße in Altwasser. Woonde de familie Biehl. Ook hier de Charlottenbrunnerstraße
5. Freiburgerstraße. Woonde familie.
6. Viaduct in Nieder Hermsdorf. Foto's elders. Oud en nieuw.
7. Feldstraße Carl Dierich woonde op nr. 6
8. Evangelische Kirche Altwasser

Al onze Oma's en Opa's

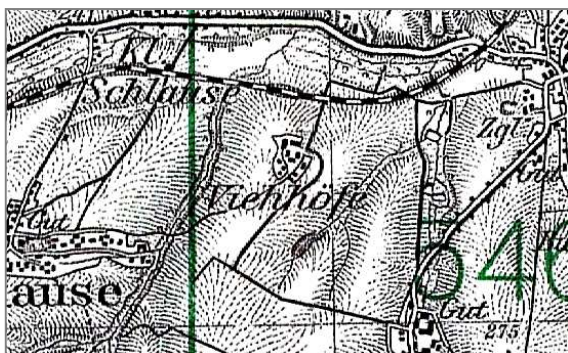
Zo zit mijn moeder dus in het plaatje

Dan ga ik nu naar de oudste mij bekende Dierich...

Carl Friedrich Dierich

Zoon van **Gottlob Dierich** en **Johanna Helene Metzner** werd geboren in Viehhöfe kreis Münsterberg in Silezië. Een hele kleine nederzetting met de naam *Viehhöfe* is te vinden op een afstand van zo'n 60 km ten oosten van Waldenburg, Altwasser.

Het genoemde plaatsje is niet meer dan een paar boerderijen. Na 1945 is het Pools en heet het *Krowniki*. Aannemelijk is dat de familie richting Waldenburg getrokken is omdat daar meer werkgelegenheid was in de mijnbouw, staal- en textielindustrie. Carl werd mijnwerker.

Op dit kaartje uit 1934 tel ik nog een tiental boerderijen in Viehhöfe. Op de satellietfoto zijn er nog vijf te zien.

Hiervan zijn er nu (2017) nog slechts twee bewoond.

Wij denken dat de woning 6 en 6a de woning van Carl Dierich was.

Viehhöfe: Satellietfoto Google 2021

Gezicht op het 'dorpje' vanaf het noorden.

In 2017 hebben we de nederzetting gevonden en bezocht. Er zijn nog slechts twee bewoonde huizen, de nummers 6c en 7. Volgens de bewoner van woning 6c zou de eerste boerderij bij

Al onze Oma's en Opa's

de ingang van het dorpje (6 en 6a) het meest waarschijnlijk het huis van Carl Dierich geweest kunnen zijn. Het staat al decennialang leeg en staat op instorten. Een rondgang door het verlaten huis leert dat er lang geleden nog wel mensen onderdak vonden maar er niet woonden. Daarvoor was het een te grote troep.

Grappig is dat de genoemde persoon vertelde dat dit plaatsje voor de tweede wereldoorlog "vieuve" heette. Zo sprak hij het uit. Het klonk bijna frans. Hij probeerde duidelijk "Viehhöfe" te zeggen.

In en om de woning nr. 6 en 6a in Krowniki. *(Eigen foto's 2017)*

Rechts: Ik kon het niet laten een souvenir mee te nemen.

Een dakpan van het vermeende huis van Carl Dierich.

De families Dierich en Zeh

Carl Dierich woonde ten tijde van zijn huwelijk in Hartau. Een klein dorpje aan de rand van Waldenburg in Silezië. Van zijn ouders Gottlob Dierich en Johanna Helene Metzner is niet veel meer dan een naam bekend. Gegevens van de toen Pruisische staatsburgers zijn in Polen vaak vernietigd tijdens of na de 2e wereldoorlog. Sommige gegevens zijn bewaard gebleven in het *Staatsarchiv in Breslau* maar ook in een *kerkelijk archief* en het *Standesamt* in Waldenburg. Om daar echter van hieruit, toegang toe te krijgen is een zeer moeizame en dure aangelegenheid alhoewel ik wel een paar keer een succesje heb geboekt.

Mijnbouw was naast textielindustrie wel de belangrijkste economie in Silezië.

Carl was 'Bergmann' oftewel mijnwerker. De carrière van een Bergmann was als volgt. Je was eerst *Schlepper*, dan *Lehrhauer*, vervolgens *Hauer* en dan *Vollhauer*. Alle onervaren arbeiders begonnen als *Schlepper*. Hun werk bestond uit het duwen en rangeren van de kolenwagens. Na enige tijd werden ze bevorderd tot *Lehrhauer* om onder leiding van een *Hauer* of *Vollhauer* de kolen met pikhouweel en hamer af te graven. *Vollhauer* was de best betaalde arbeid waar een arbeider op kon hopen. In heel Duitsland was het beroep van *Vollhauer* het best betaalde van alle industriearbeid. Van Carl is bekend dat hij in ieder geval *Lehrhauer* was. Waarschijnlijk is hij na verloop van tijd ook wel *Hauer* en *Vollhauer* geworden, het was een vrij logische carrière stap alhoewel je er wel een *Prüfung* voor moest afleggen.

Eén van de bekendste mijnen rond Altwasser was de 'Seegen Gottes Schacht'. Het zou zomaar kunnen dat dit zijn werkgever was. Hij woonde nu in Weißstein aan de Feldstraße 6 bij zijn dochter Emma met haar gezin en man Gustav Berger. Carl overleed ook in die woning, dit is echter slechts een paar straten verwijderd van Hartau en Altwasser en ook deel van Waldenburg. (Zie kaart bij: "Dierichs rond Waldenburg")

Boven: Gezicht op Weißstein vanaf het kerkhof waar geen enkel Duits graf meer te bekennen is.

(Eigen foto, 2017)

Rechts, de woning aan de Feldstraße 6.

(Foto: Google Streetview 2023)

Nr. 121
 Weipstein, am 26. October 1926.

Der dem unterzeichneten Standesbeamten erschien heute, der Persönlichkeit
 nach _____ zu kannt,
 die Regimentsfrau Emma
 Berger geb. Dierich
 wohnt in Weipstein J. L. Poststr. 6
 und zeigte an, daß ihr Mann der Regimentsfeld
 Carl Dierich, _____ 56 Jahr
 zuletzt 21 Tage alt,
 wohnt in Weipstein J. L. Poststr. 6,
 geboren zu Weipstein Kreis Hainsterberg am 5. Sep-
 tember 1849, ehelich verheiratet mit Frau
 Emma geb. Laurer,
 zu Weipstein in der Wohnung der Regimentsfrau
 am 26. Oktober 1926 im
 des Jahres tausend neunhundert zweiundzwanzig
 400 mittags um 11 1/2 Uhr
 verstorben sei.

Vorgelesen, genehmigt und _____
 Emma Laurer

Der Standesbeamte.
 Berwick

Carl Dierich in ca. 1876.

(Foto: H. Arlt in Salzbrunn)

Hierboven de overlijdensakte van Carl Friedrich Dierich. Iedereen binnen de familie Dierich schrijft de naam Dierich met 'ch'. Ook de naam van Carl Friedrich wordt in documenten van zijn nageslacht altijd met 'ch' geschreven.... behalve hier. Daarnaast is er één zoon, Otto, die altijd beweerd heeft dat Dierich met een 'g' geschreven moest worden wat hij dan ook consequent gedaan heeft. Zie verderop bij zoon Otto Abert Hugo Dierig.

Maar wat zien we hier? Dierich wordt met 'g' geschreven en bovendien zijn voornaam als 'Karl'. De aangifte wordt gedaan door dochter Emma Dierig, dus ook haar naam met 'g' geschreven. Helaas heb ik geen geboorte- of doopakten om het te verifiëren. De vraag blijft nu; heeft Emma zich aangesloten bij de mening van haar broer Otto? Of heeft de ambtenaar dit voor hun bepaald en laat hij de aangeefster gewoon tekenen. Helaas tekent zij daar met haar huwelijks naam Berger, wat in Duitsland gebruikelijk is, dus weten we niet hoe Emma haar eigen naam zelf schreef.

Om Karl met een 'K' te schrijven is helemaal nieuw. Dit ben ik verder nooit meer tegengekomen.

Rosina Launer

de vrouw van Carl, Rosina Launer, dochter van Thadäus Launer en Johanna Helena Hynerasky, werd geboren in Olbersdorf en gedoopt in de Katholischer Pfarrkirche aldaar (=hiesiger in het document)

In het doopboek uittreksel uit 1938 staat de naam Hynerasky geschreven met 'ij', met puntjes dus. De naam Hynerasky met 'y' is echter een bestaande naam in dat gebied en zal dus de juiste schrijfwijze zijn.

Rosina Launer

Taufzeugnis

Im Jahre Ein Tausend, *acht* Hundert und *achtundachtzig*
1839 den *13.*
dreizehnten November
wurde dem *Imbinger Thadäus Launer*
in *Olbersdorf*
und seiner Ehefrau *Johanna Helena geb. Hynerasky*
eine Tochter geboren,
welche am *17. d. d. dreizehnten* November *1839*
in hiesiger Kath. Pfarrkirche getauft worden ist
und den Namen *Rosina*
erhalten hat.

Dies wird auf Grund des Taufbuches hiesiger Pfarrkirche amtlich be-
scheinigt. (Brg. *1839* No. *45*)

Bärwalde, den *20.* ten *Oktober* 1938.

Das katholische Pfarramt

Georg Haug

Een uittreksel van het doopboek van Rosina Launer werd in 1938 in Bärwalde afgegeven. Noot: "in hiesiger Kath Pfarrkirche", betekent de kerk "alhier".

Zoektocht

Uit deze 'Taufzeugnis' uit 1938 blijkt dat Rosina Launer gedoopt is in 1839 in *Olbersdorf*. Het document werd in 1938, 100 jaar later, afgegeven in *Bärwalde*.

Bij het genoemde GOV kom ik meerdere keren Bärwalde tegen. De meest waarschijnlijke optie is het huidige *Niedzwiednik*. Een plaatsje 60 km naar het oosten dat vroeger Bärwalde heette. Een paar kilometer ten noorden van dit Bärwalde vinden we *Rososznicza* dat vroeger Olbersdorf heette! Dat sluit dus mooi aan op de geboorteplaats van Rosina Launer.

Op een steenworp afstand van deze plaatsjes ligt ook Viehhöfe. Dit is de geboorteplaats van Carl Dierich, haar latere man. Het is dus zeer waarschijnlijk dat zij elkaar hier hebben ontmoet en later naar het industriegebied rond Waldenburg getrokken zijn.

In Bärwalde, *Niedzwiednik*, vinden we inderdaad een hele grote kerk. Dat zou de kerk kunnen zijn waar geboorteregistratie plaats vond en waar in 1938 het doopbewijs is afgegeven.

De plaatsjes zelf zijn erg klein en voornamelijk langs de doorgaande wegen.

De families Dierich en Zeh

De grote kerk in Bärwalde. (Eigen foto's 2017).

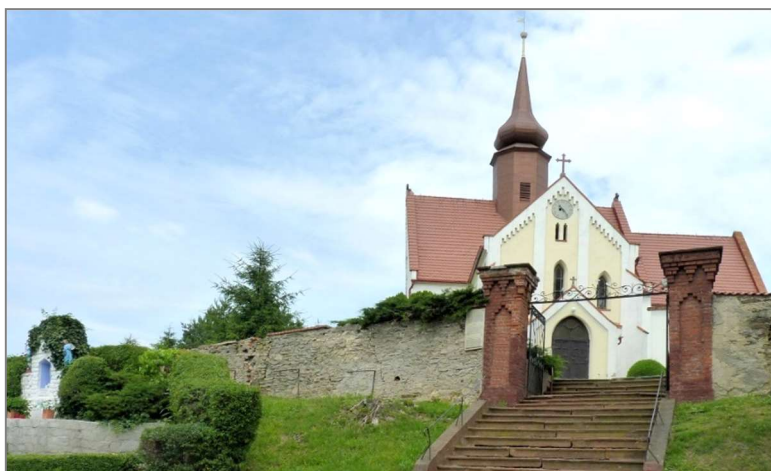
De koster laat ons de kerk van binnen zien. (2017)

Ook in Olbersdorf, *Rososznicza*, vinden we een kerk. Het blijkt bovendien een z.g. 'Filial Kirche' van Bärwalde te zijn. Twee kerken dus die tot dezelfde parochie behoren. Het is duidelijk dat we hier met het juiste Olbersdorf en Bärwalde te maken hebben.

Een eenvoudig dorpje voornamelijk gelegen langs de doorgaande weg.

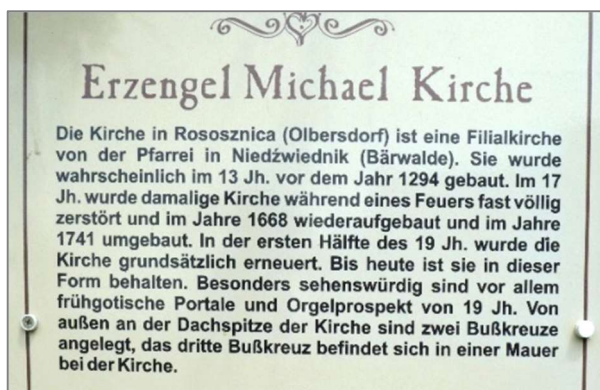

De "Aardsengel Michael" kerk van Rososznicza waar Rosina Launer gedoopt is.

Het kerkje is een z.g. 'Filial Kirche' van de parochie in Bärwalde.

(Eigen foto 2017)

(Rechts, dit informatiebord aan de kerkmuur)

De families Dierich en Zeh

Rosina Launer overleed op 14 juli 1906 in Neu-Salzbrunn 's middags om half zes. Haar oudste zoon Otto, woont reeds in Gladbeck in het Ruhrgebied maar komt naar Silezië, of was misschien al daar. Hij wil aangifte doen bij het Standesamt in Ober-Salzbrunn. Omdat hij daar niet bekend is en hij zich blijkbaar niet kan legitimeren verklaart zijn zwager Gustav Hauder, de man van zijn oudere zuster Emilie, dat Otto inderdaad de zoon van de overledene is. Hij wordt 'anerkant'. Dit alles is beschreven in de overlijdensakte. '

De akte is hieronder afgebeeld met daarna een transcriptie. De met de hand ingevulde gegevens zijn cursief weergegeven.

C.

Nr. 201.

Ober-Salzbrunn am 14. Juli 1906

Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschien heute, der Persönlichkeit nach Sinf den von Gustav Hauder geborenen Rosina Launer den Gustav Hauder aus Harkau miter kannt, den Familienname von Otto Dierich

wohnhaft in Gladbeck

und zeigte an, daß Rosina Dierich geborene Lau-
ner

Ulrich S. Wanda alt, am ungetraut Religion, wohnhaft in Neu-Salzbrunn geboren zu Oberdorf Kreis Mies Terberg verheiratet mit dem kurgemeinlichen Vater Dierich

Frauer des Oberdorf Landesmann geborenen beiden Gustav Launer und Inge in Harkau verheirateten Gustav Wanda geborenen Thiericke zu Neu-Salzbrunn in der Abgesingung des Stammes am mittags ten Juli des Jahres tausend neunhundert sechsz

Uhr mittags um sechsz Uhr verstorben sei. Der Angehörige anwesend, daß er von dem Herbeifall und seiner Abgesingung in der Abgesingung sei.

Vorgelesen, genehmigt und unterschieden

Otto Dierich

Der Standesbeamte.
Häumer

Nr. 201

Ober-Salzbrunn am 14. Juli 19 06

Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschien heute, der Persönlichkeit nach durch den von Person bekannten Berginvaliden **Gustav Hauder** aus Hartau anerkannt,

der Grubenzimmermann **Otto Dierich**

wohnhaft in Gladbeck

und zeigte an, dass **Rosina Dierich** geborene **Launer**

66 Jahre 8 Monate alt, evangelischer Religion,

Wohnhaft in Neu Salzbrunn

Geboren zu Olbersdorf Kreis Münsterberg verheiratet mit der Berginvaliden **Karl Dierich**

Tochter des zu Olbersdorf verstorbenen Tagearbeiter **Thaddäus Launer** und dessen zu Hartau verstorbenen Ehefrau **Anna Rosina**, geborenen **Hünereske**

zu Neu-Salzbrunn in der Wohnung des Ehemannes

Am vierzehn ten Juli

Des Jahres tausend neunhundert sechs

vor mittags um fünf ein halb Uhr

Verstorben sei. Der Anzeigende erklärte, daß er von dem Sterbefall aus eigener Wissenschaft unterrichtet sei.

Vorgelesen, genemigt und unterschrieben

Otto Dierich

Der Standesbeamte
(unterschrift)

Een paar opmerkingen:

Otto Dierich, hier met 'ch' geschreven, is ook 'Grübenzimmermann', timmerman in de mijn. Stutwerk van de gangen. Hij woont reeds in Gladbeck.

Otto ondertekent zelf ook met Dierich met 'ch', niet met 'g'. Zie ook de naamsverwarring bij Otto Dierig hierna.

Grootvader Launer is 'Tagearbeiter'. Dat kan een mijnwerker betreffen die 'uber Tage' werkt, d.w.z. niet (meer) ondergronds, maar het meest waarschijnlijk is dat het gewoon een dagloner betreft. Iemand die per dag betaald wordt en niet in vaste dienst is.

De naam Anna Rosina Hünereske van haar moeder is vreemd! In haar doopakte, uittreksel, heet zij Johanna Helena Hynerasky. Haar achternaam heeft enige gelijkenis met Hünereske maar waar die twee voornamen vandaan komen?

Franz Biehl,

De vader van Emma Biehl, mijn oma, werd in 1855 geboren in *Neudorf bij Silberberg kreis Münsterberg*.

Zoeken naar Neudorf is moeilijk, daar zijn er te veel van, maar naar het plaatsje Silberberg lukt wel. Het heet nu *Srebrna Gora* en ligt een kilometer of veertig ten oosten van de Altwasser regio waar de gehele familie uiteindelijk terecht kwam.

Er zijn weliswaar meerdere plaatsjes met de naam Silberberg maar dit is de dichtstbijzijnde en..... het licht het op steenworp afstand van *Peterwitz*. En laat nu Peterwitz het plaatsje zijn waar zijn latere echtgenote Louise Zeh vandaan komt. Het is dus zeer waarschijnlijk dat die twee elkaar al kenden terwijl zij nog thuis woonden. Ze zijn ca. 1875 getrouwd maar ik heb daar helaas geen locatie bij kunnen vinden.

Hieronder de doorgaande straat in Silberberg.

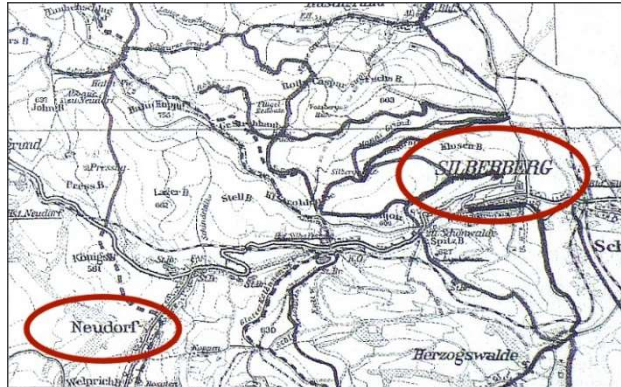
De winkelierster in het winkeltje links, de 'Sklep', is een heel aardige mevrouw. Ze liep ons na in het dorpje toen ik in 2017 mijn fotocamera in het winkeltje liet liggen...

Rechts hetzelfde straatdeel in Silberberg rond 1900.

Ook het *Ortsteil Neudorf* heb ik hier in de buurt kunnen lokaliseren. Het is niet meer dan een doorgaande weg met een paar huizen.

Silberberg met aansluitend Neudorf, ik zit dus in de juiste hoek van Silezië.

Het overlijden van Franz Biehl

Franz Biehl werd slechts 28 jaar oud. Hij verongelukte namelijk in de “Friedenshoffnung-Grube”, een kolenmijn in Nieder-Hermsdorf. Daar vond in de nacht van 6 naar 7 juli 1883 een mijngas-explosie plaats. Meerdere personen kwamen daarbij om het leven.

Frans stierf op 8 juli in het ”Knappschafts-Lazareth” (zeg maar het ziekenfonds ziekenhuis) in Altwasser. (Foto)

Het kader hieronder betreft de transcriptie van de overlijdensakte van Robert Bauer, een collega van Franz die onmiddellijk de dood vond bij de explosie. In zijn akte wordt de ramp enigszins toegelicht, daarom plaats ik wel deze toelichting. De genoemde persoon is geen familie en we kennen hem niet. De akte zelf heb ik niet geplaatst.

Mittels Schreiben vom heutigen Tage hat der hiesige Amtsvorsteher dem unterzeichneten Standesamt folgendes angezeigt:

Dem königl(ichen) Standesamt hierselbst zeige ich hierdurch ergebenst an, daß der Schlepper Robert Bauer, evangelischer Religion, ledig, zu Ober-Waldenburg wohnhaft, in der Nacht vom 6. zum 7. Juli d.J. durch schlagende Wetter (Gasexplosion-AR) in der hiesigen Friedenshoffnung-Grube getötet worden ist. Bauer war am 25. Juni 1862 zu Langersdorf Kreis Frankenstein geboren. Nähere Angaben zu machen bin ich außer Stande.

*Der Amts-Vorsteher
(Unterschrift)*

De overlijdensakte van Franz Biehl is zeer moeilijk te lezen, zelfs voor Duitsers, derhalve heb ik hem maar klein afgedrukt. In het kader er naast staat de transcriptie. Er wordt gesproken over Biehl III. Dat is naar alle waarschijnlijkheid gedaan om verwarring met naamgenoten te voorkomen. De naam Biehl komt in de regio meer voor, misschien zelfs bij het overige personeel van de mijn.

Nr. 254
Waldenburg, am 9. Juli 1883

[Rechtsboven]

Dem unterzeichneten Standesbeamten
ging heute die Genehmigung der königlichen
Staats-Anwaltschaft hier
vom 9. des Monats zu der Beerdigung der
Leiche des am gestrigen Tage verstorbenen
Lehrhauer Franz Biehl III
aus Nieder-Hermsdorf zu.
Der anmerkende, der per-

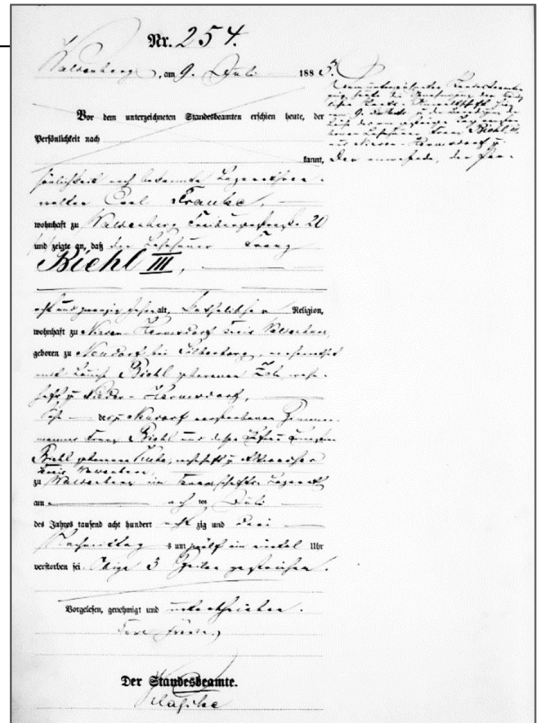
[links verder, 3 regels doorgeshaald]

sönlichkeit nach bekannte Lazarethverwalter
Carl Franke,
wohnhaft zu Waldenburg Freiburgerstraße 20
und zeigte an, daß der Lehrhauer Franz
Biehl III
achtundzwanzig Jahre alt, katholischer Religion,
wohnhaft zu Nieder-Hermsdorf Kreis Waldenburg
geboren zu Neudorf bei Silberberg, verheiratet
mit Louise Biehl geborene Zeh, wohnhaft zu
Nieder-Hermsdorf,
Sohn des zu Neudorf verstorbenen Zimmermanns
Franz Biehl und dessen Ehefrau Ernestine Biehl
geborene Kube, wohnhaft zu Altwasserer, Kreis
Waldenburg, im Knappschafts-Lazareth
am achten Juli
des Jahres tausend acht hundert achtzig und drei
Nachmittags um zwölf ein viertel Uhr
verstorben sei.

Obige 3 Zeilen gestrichen.
[dat betreft de doorhaling aan het begin van het document]

Vorgelesen, genehmigt und unterschrieben
(Unterschrift)

Der Standesbeamte
(Unterschrift)

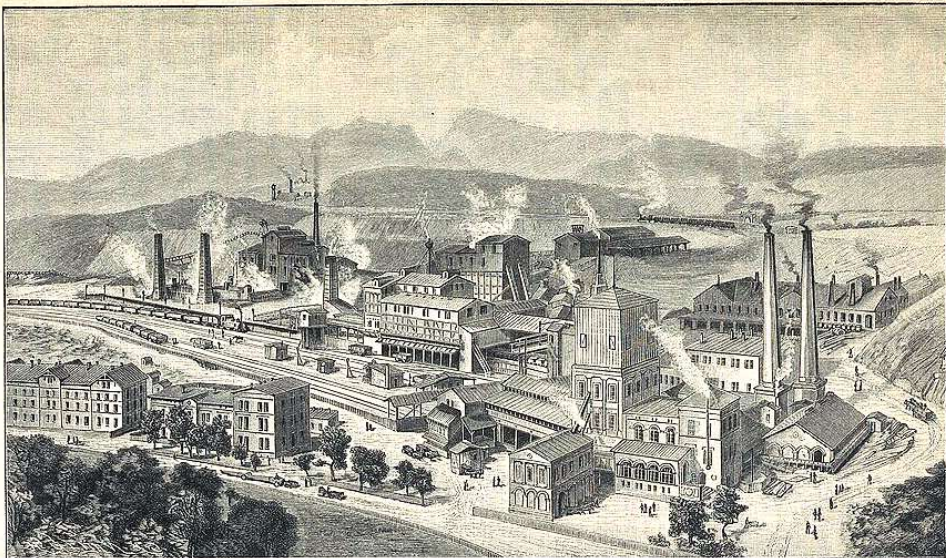
Andreas Richter, genealoog in
Waldenburg en Christian
Steinheimer, Silezië kenner
hielpen mij bij de
transcripties.

Al onze Oma's en Opa's

Het ongeval met Franz Biehl gebeurde in 1883 maar dat was geen zeldzaam ongeluk. In die tijd vonden er vele ongevallen plaats.

In 1891 kwamen 13 mijnwerkers om bij een mijngasexplosie, en bij een explosievenramp op 31 december 1895 kwamen 29 mensen om het leven. Een mijngasexplosie op 27 juli 1929 eiste 33 levens.

De “Friedenshoffnung-Grube” was een zeer oude mijn. Hij ontstond reeds in 1752. In de loop van de tijd ontstonden er meerdere mijnen. Hij ging later samen met de “Glückhilf-Grube” die reeds sinds 1750 bestond en de samenwerking heette toen “Steinkohlenbergwerk Glückhilf-Friedenshoffnung”. In 1780 was dit de derde grote kolenmijn Silezie. In 1816 werd voor het eerst gewerkt met stoommachines en werkten er 1731 mensen.

Figur 17. Die Friedenshoffnung-Anlagen in Hemsdorf bei Walzenburg.

Steinkohlenbergwerk Glückhilf-Friedenshoffnung, ca. 1900

En dit is een van de gangen die nu natuurlijk buiten gebruik is.

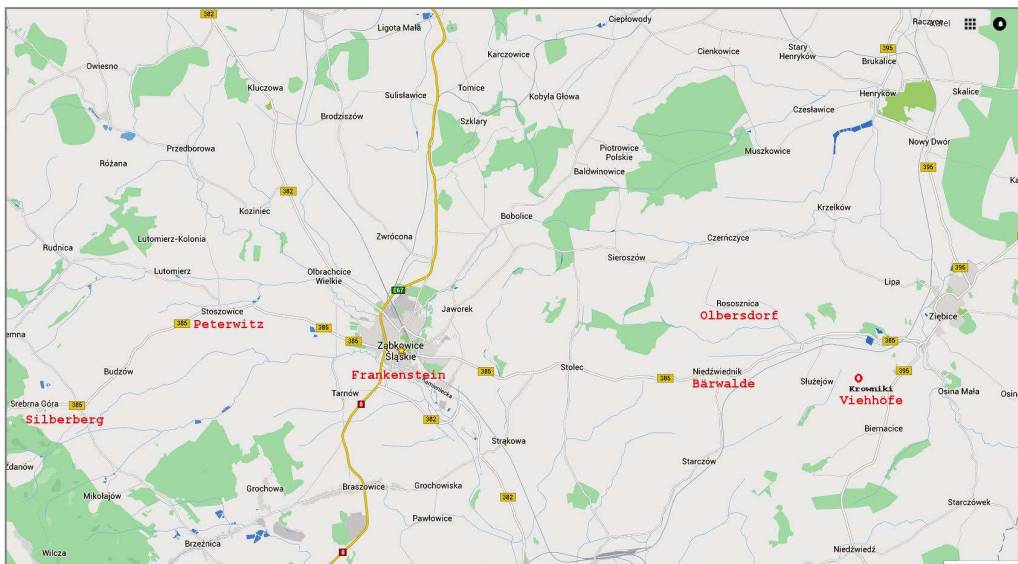
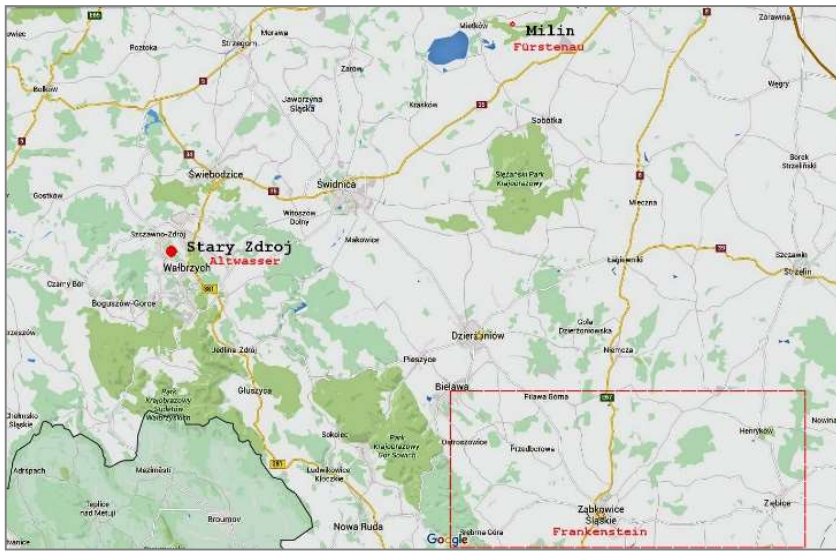

Niederschlesien

Hieronder een overzichtskaart van Niederschlesien waarop de belangrijkste plaatsen zijn aangegeven.

Het rode vak is ca. 25 km breed.

Daaronder de uitvergroting van het gebied rond Frankenstein (*Zabkowitz Slaski*) zoals op de bovenste kaart aangegeven. De familieleden van buiten Waldenburg komen allemaal uit dit gebied in *Nieder Schlesien*. (*Dolny Slask*).

(Google maps: 2015)

Al onze Oma's en Opa's

Louise Zeh

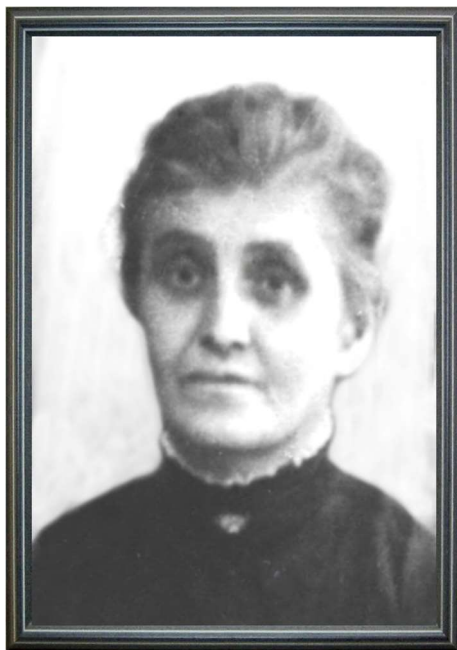
Zij trouwde ca. 1875 met Franz Biehl. Ik heb daarvan geen akte maar weet dat zij geen kerkelijk huwelijk sloten. Dat blijkt bij het bestuderen (met Duitse hulp) van de geboorteakte van dochter Emma. (*Zie aldaar*)

Ook dit stel gaat richting Waldenburg en strijkt in Nieder-Hermsdorf neer. Franz Biehl overlijdt in Nieder-Hermsdorf op 8 juli 1883. Zij hebben dan inmiddels vier kinderen:

- Bertha   1876
- Marie   1878
- Martha   1880
- Emma   1882, mijn oma.

Louise Maria Theresia Zeh

Bertha Biehl

Martha en Emma Biehl

Louise werd geboren in 1856 in Peterwitz (nu Stoszowice) bij Frankenstein (nu Zabkowice Slaskie).

Auszug aus dem Taufregister

der katholischen Pfarrkirche *H. Barbara* in *Peterwitz*
 Jahrgang *1856* Seite *1070* Nr. *42*

Alle für die Abstammung wichtigen Angaben, die in dem vorbezeichneten Antrag enthalten sind, müssen wiedergegeben werden; auf andere Einträge darf jedoch zur Ausfüllung nicht zurückgegriffen werden

Täufling:	Name	<i>Zeh</i>	
	Vornamen	<i>Luisa Maria Josefa</i>	
	Geburtstag	<i>21. (einundzwanzigster) Oktober</i>	
	Geburtsort	<i>Peterwitz</i>	
	Tauftag	<i>26. (sechstundzwanzigster) Oktober</i>	
	Sonstiges		

Eltern:	des Vaters:		der Mutter:	
	Name	<i>Zeh</i>	Geburtsname	<i>Schlenker</i>
	Vornamen	<i>Ludwig</i>		<i>Josefa</i>
	Beruf	<i>Fabrikant</i>		
	Wohnort	<i>Peterwitz</i>		
	Sonstiges			

Sonstige für die Abstammung wichtige Angaben z. B. über Eltern, die als Verwandte des Täuflings erkennbar sind, über den unehelichen Vater usw.

Josefa Zeh - Peterwitz

Peterwitz, den *22. Januar* 1938,

Das katholische Pfarramt

(Stempel) *Stmidt, Kantor:*

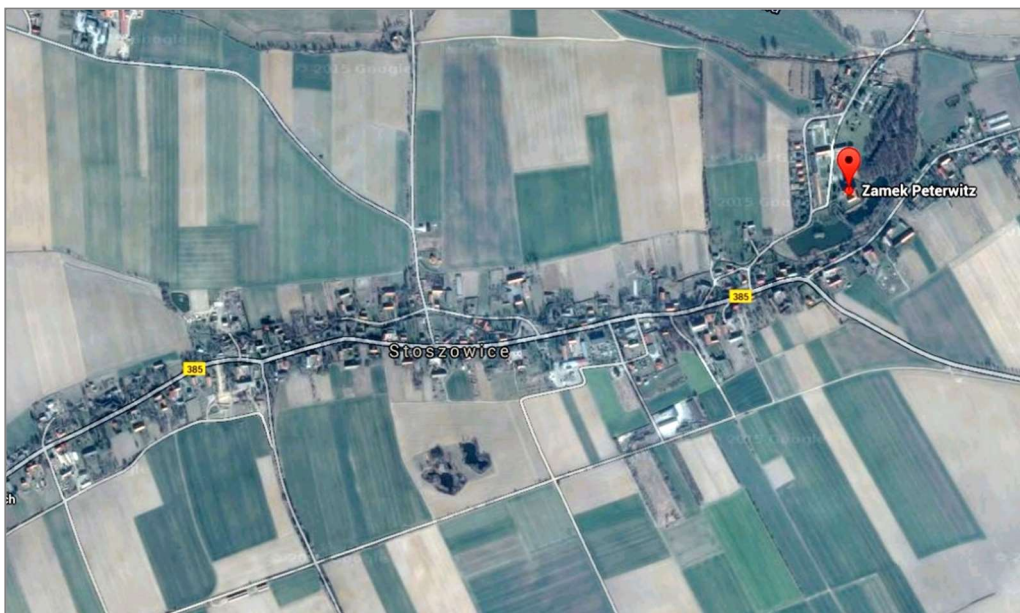
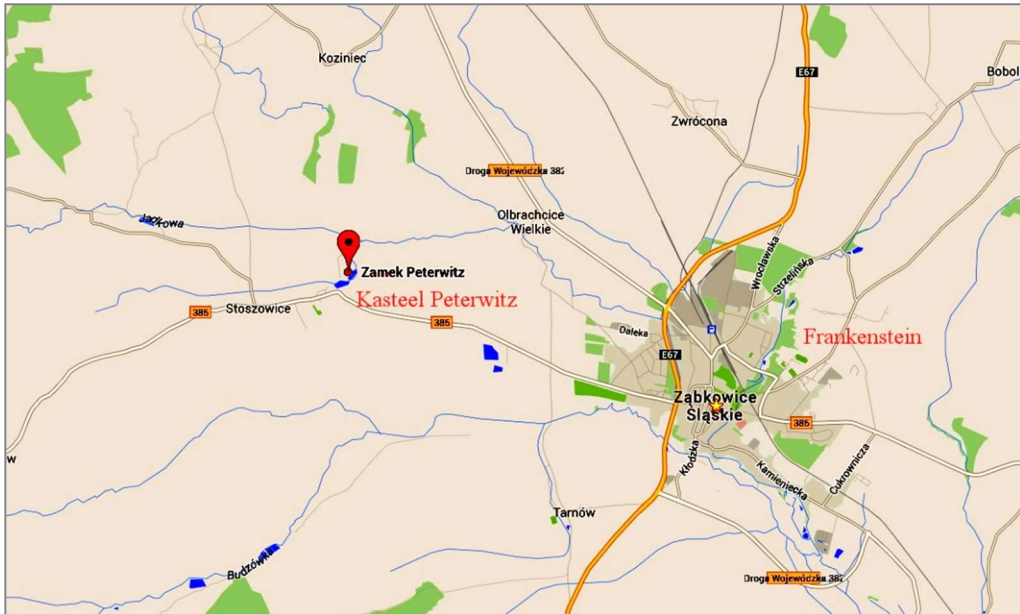
Gebühr 0.60 RM. / Gebührenfrei (Nichtzutreffendes ist zu durchstreichen)

F 10 a.

Uittreksel doopregister Louise Zeh

De families Dierich en Zeh

Zabkowice Śląskie is een mooi stadje maar Stoszowice is niet meer dan een klein langgerekt dorpje langs de doorgaande weg. Het heeft wel een kasteel en een heel mooi kerkje. De Pfarrkirche St. Barbara. Dat is dus de kerk waar Rosina Launer gedoopt werd. Op het prachtig onderhouden kerkhof vinden we veel graven met (kunst) bloemen maar nog slechts één Duits graf. Zoals op de meeste Poolse kerkhoven zijn er vrijwel geen Duitse graven meer te vinden.

Satellietfoto Stoszowice. Zamek Peterwitz is de locatie van kasteel Peterwitz.

Al onze Oma's en Opa's

Stoszowice
(Eigen foto's 2017).

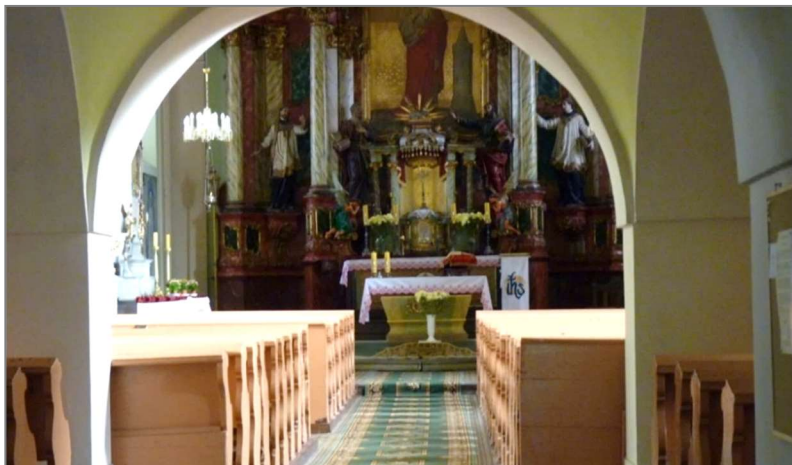
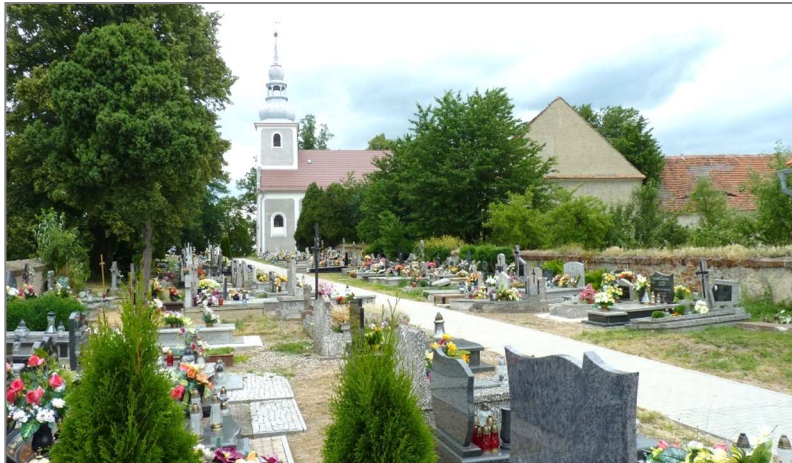
...jammer dat onze auto in de weg staat!

De families Dierich en Zeh

Een kijkje om en in de kerk
St. Barbara.

De Pfarrkirche St. Barbara
in Peterwitz is de kerk waar
Louise Zeh gedoopt is op
26 oktober 1856.

Al onze Oma's en Opa's

Het tweede huwelijk van Louise Zeh

Louise Zeh trouwde in 1887 met haar tweede man **Anton Kirsch**. Ze zijn beiden 30 jaar. Haar eerste man, Franz Biehl, overleed reeds kort na zijn huwelijk op 28-jarige leeftijd.

Louise krijgt haar eerste kind van Anton voordat ze met Anton is getrouwd. Dat is Carl Hermann, hij is geboren op 24 november 1886. In augustus 1887 trouwt zij met Anton. Er volgen nog 4 kinderen:

- Carl Hermann	1886
- Bruno	1890
- Arthur	1895
- Anna Hedwig	1896
- Elfriede	1899

Anton Kirsch

Er was blijkbaar een goed contact tussen kinderen van de twee vaders. Ze poseren hier gezamenlijk met hun moeder en (stief)vader voor een groepsfoto.

De familie Biehl / Kirsch.

Bovenste rij, v.l.n.r.

Anna Hedwig Kirsch, Marie Biehl, Arthur Kirsch, Carl Hermann Kirsch, Bruno Kirsch, Elfriede Kirsch, Martha Biehl.

Onderste rij, v.l.n.r.

Emma Biehl, moeder Louise Zeh, tweede man van Louise: Anton Kirsch, Bertha Biehl.

Auszug aus dem Taufregister

der katholischen Pfarrkirche *zum hl. Engel Michael in Fürsteneu, Kr. Breslau*
 Jahrgang *1854* Seite *82* Nr. *34*

Alle für die Abstammung wichtigen Angaben, die in dem vorbezeichneten Antrag enthalten sind, müssen wiedergegeben werden; auf andere Einträge darf jedoch zur Ausfüllung nicht zurückgegriffen werden

Täufling:	Name	<i>Kirsch</i>
	Vornamen	<i>Anton</i>
	Geburtsdag	<i>4. Oktober 1854</i>
	Geburtsort	<i>Fürsteneu</i>
	Taufdag	<i>7. Oktober 1854</i>
	Sonstiges	<i>/</i>

Eltern:	des Vaters:		der Mutter:	
	Name	<i>Eugen</i>	Geburtsname	<i>Kirsch</i>
	Vornamen	<i>Eugen</i>		<i>Theresia W. R.</i>
	Beruf	<i>Schneidm.</i>		<i>Schneidm.</i>
	Wohnort	<i>Fürsteneu</i>		<i>Fürsteneu</i>
	Sonstiges	<i>in d. Hofkaplan des Fürstentums Carl Schöckel</i>		

Sonstige für die Abstammung wichtige Angaben z. B. über Voten, die als Verwandte des Täuflings erkennbar sind, über den unehelichen Vater usw.

*Frau Schöckel, geb. Fiedler aus Fürsteneu,
 Sohn August Hofmann aus Fürsteneu.*

Fürsteneu den *22. Januar* 193 *8.*

Das katholische Pfarramt

(Stempel)

Lieber. Janor.

Gebühr 0.60 RM. / Gebührenfrei (Nichtzutreffendes ist zu durchstreichen)

F 10 a.

Uittreksel doopregister Anton Kirsch

De families Dierich en Zeh

Registernummer 56/87 A.

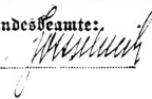
Heiratsurkunde.

~~Der gültig in Folgegeheim des Staates, Kaiser, Gemüths- und Minderjährigkeit (siehe die Heiratsurkunde)~~

Vor- und Zuname sowie Geburtstag und Jahr und Stand des Ehemannes: Anton K i r s c h, Bergmann, geboren am 4. Oktober 1854, katholischer Religion,

Vor- und Geburtsname sowie Geburtstag und Jahr der Ehefrau: Louise B i e h l, geborene Z e h, geboren am 21. Oktober 1856, katholischer Religion,

Tag der Eheschließung (in Buchstaben anzugeben): Siebenundzwanzigsten August tausend acht-hundert achtzig und sieben, zu Altwasser, Waldenburg (Schles.), den 21. Januar 19 38.

Der Standesbeamte: (Unterschrift)

Uittreksel huwelijksregister Anton Kirsch – Louise Zeh

Nr. 65

Waldenburg am 24 August 19 38

Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschien heute, der Persönlichkeit nach _____, er kannt, aus vorz. Waisenhaus Anton Kirsch,

wohnhaft in Waldenburg Altwasser Bergstraße 9,

und zeigte an, daß seine Gattin Louise Kirsch geborene Zeh _____, 65 1/2 Jahre alt, wohnhaft in Waldenburg Altwasser, auf dem Unzelgause, geboren zu Nitzsch Jurek Frankenstein, zu Waldenburg Altwasser, in vorz. Waisenhaus, am siebenundzwanzigsten August des Jahres tausend neunhundert zwanzig, nach mittags um sieben uhr verstorben sei.

Vorgelesen, genehmigt und unterschrieben Anton Kirsch

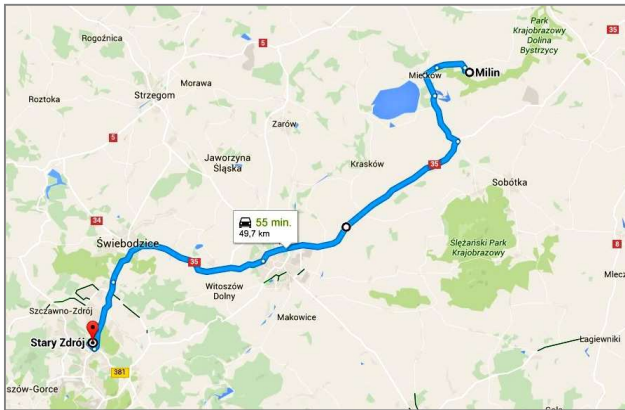
Der Standesbeamte.

Louise Zeh overlijdt op 24 augustus 1922 in Altwasser waar zij woonde aan de Bergstraße 9.

Al onze Oma's en Opa's

Anton Kirsch

Na het overlijden van Franz Biehl trouwt Louise met Anton Kirsch. Hij werd in 1854 geboren in Fürstenau Kreis Breslau.

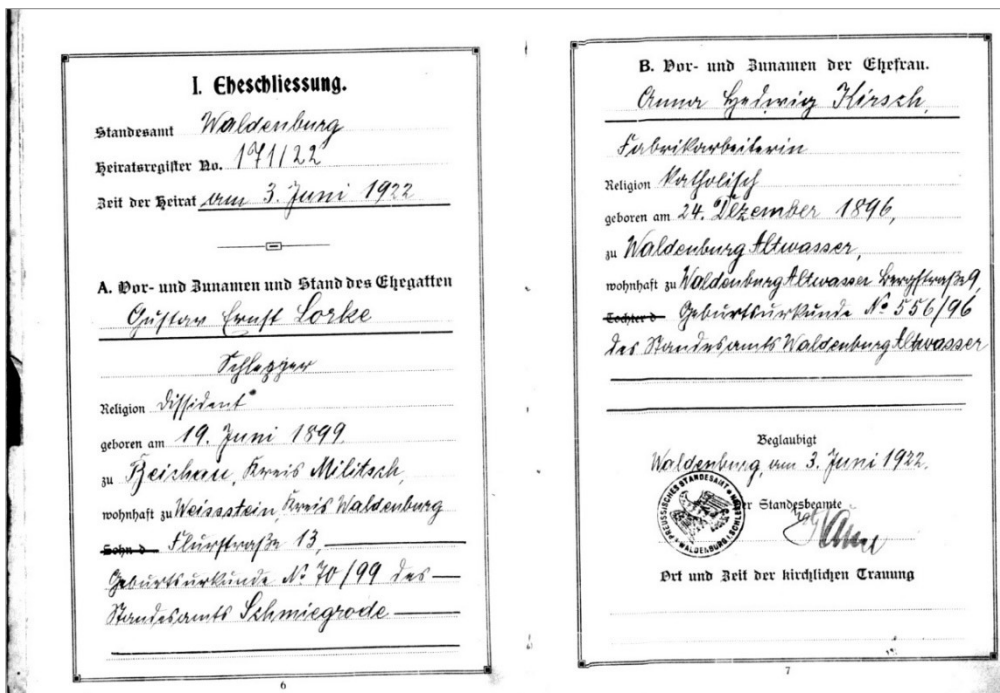
Het plaatsje heet nu: *Milin* en ligt net als alle voornoemde plaatsjes in Niederschlesien maar verder naar het noorden. Niet in de regio Frankenstein waar de rest van de familie vandaan kwam.

Een kijkje in Milin in de huidige tijd. (2015)

(Foto: Tomasz Sobczak, 2019)

Met de nakomelingen van de Kirsch-tak was altijd een goed contact. Vooral met dochter (Anna) Hedwig, die ook in het Ruhrgebied niet ver van Gladbeck in Marl terecht kwam, was veel contact. Tot op de dag van vandaag (2024) hebben wij nog regelmatig contact met de kleinkinderen van Hedwig.

Trouwboekje van Gustav Ernst Lorke en Anna Hedwig Kirsch uit 1922

‘Kaffee und Kuchen’, maar wel in de keuken, niet in de mooie kamer. Daar kwam je maar zelden. In de keuken werden de gasten ontvangen.

(Foto ca. 1980)

V.l.n.r.

Mijn moeder, Trude (Gertrud Hildegard, dochter van Anna Hedwig Kirsch), Heinie (Heinrich August Ollesch) haar man, mijn vader en Inger.

Emma en Paul

Emma Biehl.

Zij werd geboren op 4 juli 1882 in Nieder-Hermsdorf. Ook dit is net als Altwasser een deel van Waldenburg.

Op 17 juli 1882 wordt zij gedoopt in de katholieke kerk van Nieder-Hermsdorf. Een leuke bijzonderheid: De naam van de dopende priester is "Dierich". Voor de duidelijkheid, de naam Dierich is hier nog helemaal niet in beeld!

Pag. 25					
1882.					
Nummer.	Geburtsort und Taufstag des Täuflings.	Vor- und Zuname des Täuflings.	Vor- und Zuname nebst Stand des Vaters.	Vorname der Mutter und was für eine geborene sie sei.	Wohnung.
314	Hermsdorf den siebzehnten Juli -	Biehl Emma.	Biehl Franz Bergmann	Louise Zeh.	leben in Civil Ehe

Pag.								
Geburtsdag des Täuflings.	Knaben		Mädchen		Vor- und Zuname der Pathen.	Stand	Wohnort	Name des taufenden Priesters.
	epitöge.	unepitöge.	epitöge.	unepitöge.				
den vierden Juli 1882 11 Uhr	1	1	1	1	Frau Amalie und Bergh. (auer) Carl Traeger in Hermsdorf			Dierich 11 3/4 82 in Altwasser

Bovenste afbeelding:

Geburtsort und Taufdag: Hermsdorf am siebzehnten Juli
 Vor- und Zuname.... : Biehl Emma
 Vor- und Zuname.... : Biehl Franz Bergmann
 Vorname der Mutter... : Louise Zeh
 Wohnung : Leben in Civil Ehe (er is alleen een burgerlijk huwelijk gesloten)

Onderste afbeelding:

Geburtsdag des Täuflings: Der vierden Juli 1882 um 11 Uhre
 Knaben / Mädchen : Vermelding Jongen/meisje en wel/niet buitenechtelijk.
 Zie kader hier onder.
 Vor- und Zuname der Pathen (getuigen): Frau Amalie und Bergh.(auer) Carl Traeger aus Hermsdorf
 Name des taufenden Priesters. : Dierich in Altwasser

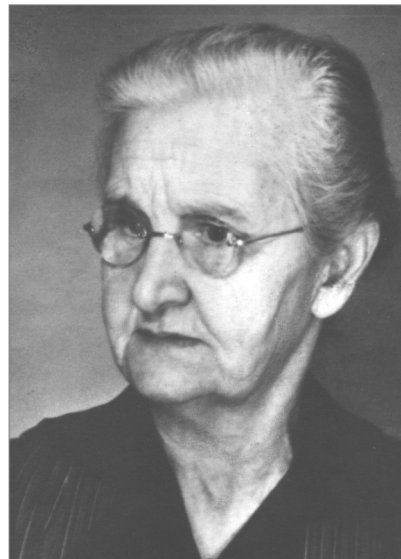
De vermelding geeft aan dat Emma een buitenechtelijk kind zou zijn. Dat is vreemd, alle kinderen dragen de naam Biehl. Wat blijkt; er staat ook "leben in Civil Ehe". Dat betekent, de ouders zijn niet kerkelijk getrouwd. De kerk kent dit stel eigenlijk niet. Voor de kerk geldt nu dat dit kind buitenechtelijk is. De getallen in de kolommen geven het totaal aantal dopelingen in 1882 tot nu toe weer. Tel alles bij elkaar op en je hebt het nummer van de akte, geheel links.

Al onze Oma's en Opa's

Veel foto's van Emma Biehl zijn er niet maar hier zijn toch wel een paar aardige plaatjes.

1941, Oma Emma met mij op de arm bij mijn ouderlijk huis in Apeldoorn.

Emma op latere leeftijd.

Paul Gustav Dierich

Paul Gustav werd geboren in Hartau in Silezië op 13 oktober 1882.

00129	I. Rubrique.
Das Jahr und der Tag, an welchem die Taufe vollzogen	Wesentliche Anmerkungen des vorkommenden Taufens nach § 2 des Reglements
1882	
Am 7. Novbr. Scholz	Hartau, d. 28. Octob. 82. M. Pauline Scholz V. Heinrich Paul (verlobt mit Frau v. J. ...)
Am 13. Novbr. Dierich	Hartau, am 13. October 1882. W. Carl Dierich, Bergmann. M. Rosina geb. Launer. G. Paul Gustav. Z. 1. Maxim Berndt v. Weisstein. 2. Bergmann Wilh. Oder. 3. Schneider Pfeifer v. Liebersdorf. 4. Bergmann Glieb. Dierich ..

Paul Dierich in het doopboek van de evangelische kerk in Altwasser/Hartau, Waldenburg.

Doopdatum, 12 november 1882, Hartau

V(ater): Carl Dierich, Bergmann (mijnwerker)
M(utter): Rosina geb. Launer
S(ohn): Paul Gustav
P(aten) (getuigen):
1. Witwe Berndt, (aus) Weißstein
2. Bergm(ann) Wilh(elm) Oder
3. Schneider Pfeifer, Liebersdorf
4. Bergm(ann) G(ott)lieb Dierich

Bron: Evangelisches Archiv zu Waldenburg/Schlesien

Op 20 oktober 1906 trouwt hij in Altwasser met Emma Biehl uit het naburige Nieder-Hermsdorf.

Niet veel later vertrekt hij, samen met zijn vriend Paul Hampel, naar Gladbeck in Nordrhein-Westfalen om daar ook weer in de kolenmijn te gaan werken en de overkomst van het gezin voor te bereiden. In 1907 komen zijn vrouw Emma en dochter Emma Elfriede ook en het paar gaat wonen in de Mittelstraße in Gladbeck.

(Zie ook appendix: Migratie in Duitsland)

Na de geboorte werd hij natuurlijk reeds aangemeld bij het Standesamt van Bad Salzbrunn. Daarvan werd in februari 1936 een uittreksel aangevraagd. Het blijkt dat iedereen omstreeks die tijd een dergelijk document in zijn bezit moest hebben. Het zal te maken hebben gehad met het Nazi-regiem. Dat je moest kunnen aantonen een echte Duitser te zijn. Vele malen, ook verderop, zien we dat het met de naamgeving niet zo accuraat in zijn werk ging. Bij de doop in de kerk heette Paul zijn vader Carl, hier, bij het Standesamt heet hij Karl. Verderop zullen we ook zien dat dat de naam Dierich meerdere malen met een 'g' geschreven wordt. Waarschijnlijk is hierdoor ook de verwarring ontstaan over de naam van zoon Otto van Paul. Die schreef zijn naam met een 'g'.

(zie verder bij Otto Dierig)

Geburtsurkunde.

Nr. 305.

Ober Salzbrunn, am 16. October 1882.

Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschien heute, der Persönlichkeit nach _____ be. fannt,
 der Berginvalid~~e~~ Karl Dierich _____
 _____
 wohnhaft zu Hartau _____
 evangelischer _____ Religion, und zeigte an, daß von der
 Rosina Dierich geborenen Launer, seiner Ehefrau, _____
 _____ evangelischer _____ Religion,
 wohnhaft bei ihm _____
 _____
 zu Hartau in seiner Wohnung _____
 am dreizehn _____ ten October _____ des Jahres
 tausend achthundertachtzig und zwei _____ Nachmittags _____
 um drei ein halb _____ Uhr ein Kind mann _____ lichen
 Geschlechts geboren worden sei, welches _____ die Vornamen
 Paul Gustav _____
 erhalten habe. _____
 _____
 Vorgelesen, genehmigt und unterschrieben. _____
 Karl Dierich _____
 _____

Der Standesbeamte.

Hähnel _____

Daß vorstehender Auszug mit dem Geburts-Haupt-Register des Standesamtes
 zu Ober Salzbrunn jetzt Bad Salzbrunn _____
 gleichlautend ist, wird hiermit bestätigt.
 Bad Salzbrunn, am 8. Februar 1936.

Der Standesbeamte
 _____

Het huwelijk van Paul Dierich en Emma Biehl

Op het moment van haar huwelijk op 20 oktober 1906 woont Emma in Altwasser. Voor haar huwelijk was zij werkzaam als fabrieksarbeidster. Ook in 1906, in december, wordt mijn moeder Emma Elfriede geboren. Het was dus hoog tijd....

Paul woonde in Neu-Salzbrunn. Emma was katholiek en Paul was evangelisch, hervormd zouden wij zeggen. Ik heb nooit vernomen dat dat ooit een probleem was in die tijd. Ze waren dan ook niet actief in een of andere kerkgemeenschap.

Emma Biehl ca. 1902

Paul Gustav Dierich ca. 1902

Al onze Oma's en Opa's

B.

Nr. *181*

Muasser, am *zweyzigsten* ten
October taufend neunhundert *und* *sechzigsten*

Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschienen heute zum Zwecke der
Eheschließung:

1. der *Königsrath Paul Gustav Dierich*,
ledigen Standes,
der Persönlichkeit nach _____
_____ *ja* kannt,
evangelischer Religion, geboren am *zweyzigsten* ten
October des Jahres taufend *acht* hundert
sechzig und zwei zu *Harten, Kreis*
Waldenbrunn, wohnhaft in *Neu-Salz-*
brunn,
Sohn des *Königsrathen Carl Dierich, im Hofen*
zu *Neu-Salzbrunn* verstorbenen *Gebornen* *Ho-*
rina geborenen Lauser, Wittwe wohnhaft
in *Neu-Salzbrunn*.

2. die *ledigen Standes* *Emma Biehl*,
ledigen Standes,
der Persönlichkeit nach _____
_____ *ja* kannt,
Katholischer Religion, geboren am *zwey-*
und zwanzigsten des Jahres taufend *acht* hundert
sechzig und zwei zu *Nieder-Herrnsdorf*
Kreis Waldenbrunn, wohnhaft in *Muasser*,
2. Bezirk N° 4,
Tochter des *Herrn Nieder-Herrnsdorf, verstorbenen Königsrathes*
Ernst Biehl, im Hofen *geborenen Helene geborenen*
evangelischer Porzellanbrenners Ersters Dierich, ledigen wohnhaft
in *Muasser, 2. Bezirk N° 4*.

Als Zeugen waren zugezogen und erschienen:

3. der *Königsrath Carl Leh*,
der Persönlichkeit nach *mit Herrn evangelischer Kirchen-*
karte, _____ *ja* kannt,
52 Jahre alt, wohnhaft in *Neu-Waldenbrunn Kreis*
N° 23.

4. der *Porzellanbrenner Ernst Geisler*,
der Persönlichkeit nach _____
_____ *ja* kannt,
33 Jahre alt, wohnhaft in *Muasser, 1. Bezirk N° 129*.

Der Standesbeamte richtete an die Verlobten einzeln und nach
einander die Frage:
ob sie die Ehe mit einander eingehen wollen.
Die Verlobten bejahten diese Frage und der Standesbeamte
sprach hierauf aus,
dass sie kraft des Bürgerlichen Gesetzbuchs nunmehr recht-
mäßig verbundene Eheleute seien.

Vorgelesen, genehmigt und *unterscrieben*.
Paul Dierich
Emma Biehl Dierich geborene Biehl
Carl Leh
Ernst Geisler

Der Standesbeamte.
Brünn, Ferreiner

De huwelijksakte van Paul Gustav Dierich en Emma Biehl.

- Uit dit document is onder meer te halen dat:
- Paul voor zijn huwelijk in Neu Salzbrunn woont,
  - Anton Kirsch 'porzellanbrenner' is,
  - Ernst Geisler 'porzellanschmelzer' is.

Transcriptie van deze huwelijksakte volgt hierna. De cursieve tekst is de handgeschreven invulling van het document.

Tevens een omschrijving van de genoemde beroepen van Kirsch en Geisler.

Nr. 121

Altwasser, am *Zwanzigs ten October* tausend neunhundert *und sechs*
Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschienen heute zum Zweck der Eheschliesung:

1. Der *Berghauer* **Paul Gustav Dierich**
Ledigen Standes

Der Persönlichkeit nach *be* kannt,
Evangelischer Religion, geboren am *dreizehn ten October* des Jahres tausend *acht* hundert
achtzich und zwei in *Hartau, Kreis Waldenburg* wohnhaft in *Neu-Salzbrunn*

Sohn des *Berginvaliden* **Carl Dierich**, und dessen zu *Neu-Salzbrunn* verstorbenen ehefrau,
Rosina geborenen **Launer**, *erstrerer* wohnhaft in *Neu Salzbrunn*

2. Die *Fabrikarbeiterin* **Emma Biehl**,
Ledigen Standes

Der Persönlichkeit nach *be* kannt,

Katholischer Religion, geboren am *vier ten Juli* des Jahres tausend *acht* hundert *achtzich und zwei* zu
Nieder-Hermsdorf Kreis Waldenburg, wohnhaft in *Altwasser 2. Bezirk No 4*

Tochter des zu *Nieder-Hermsdorf* verstorbenen *Bergmannes* **Franz Biehl** und dessen Witwe **Louise**
geborene **Zeh**, *wiederverehelichten Porzellanbrenner* **Anton Kirsch**, *letstere* wohnhaft
In *Altwasser 2. Bezirk No. 4*

(Blad 2)

Als Zeugen waren zugezogen und erschienen:

3. Den *Berginvaliden* **Carl Zeh**,

Der Persönlichkeit nach *auf Grund vorgelegter Namenskarte* *aner* kannt
52 Jahre alt, wohnhaft in *Ober Waldenburg, Haus No. 23.*

(Hij is dus geboren ca. 1854. Waarschijnlijk een broer van haar moeder, een oom dus)

4. Der *Porzellanschmelzer* **Ernst Geisler**, der Persönlichkeit nach *be* kannt
33 Jahre alt, wohnhaft in *Altwasser, 1. Bezirk No. 12 g* *(Hij is een zwager van Emma)*

Der Standesbeamte richtete an die Verlobten einzeln und nach Einander die Frage:

Ob sie die Ehe mit einander eingehen wollen.

Die Verlobten bejahten diese Frage und der Standesbeamte Sprach hierauf aus,
das sie kraft des Bürgelichen Gesetzbuchs nunmehr recht
mäsig verbundene Eheleute seien.

Vorgelesen, genemigt und *unterschrieben*.

Paul Dierich

Emma ~~Biehl~~ Dierich geborene Biehl

Carl Zeh

Ernst Geisler

Der Standesbeamte. *Brüno Schreiner*

Toelichting op de beroepen van:

- **Anton Kirsch 'porzellanbrenner'**,
- **Ernst Geisler 'porzellanschmelzer'**.

En zo doen we dat in 2024:

Ik vroeg aan **ChatGPT** of hij/zij mij kan vertellen wat de Duitse beroepen Porzellanbrenner en Porzellanschmelzer precies inhouden. Graag in de Duitse taal een antwoord vroeg ik.

Zie wat deze AI-Bot mij er over vertelde:

Die Berufe des **Porzellanbrenners** und des **Porzellanschmelzers** beziehen sich auf spezielle Aufgaben in der Herstellung von Porzellan, einem hochwertigen keramischen Material. Beide Berufe sind für den Produktionsprozess von großer Bedeutung, besonders in der traditionellen Porzellanindustrie, wie sie in Regionen wie Meißen oder Thüringen (*in Deutschland KPGT*) bekannt ist. Hier eine kurze Erklärung der Tätigkeiten:

1. **Porzellanbrenner**:

- Ein Porzellanbrenner ist für den Brennprozess von Porzellan zuständig. Porzellan wird in speziellen Brennöfen bei sehr hohen Temperaturen (etwa 1.400°C) gebrannt, um es zu härten und die endgültige Form und Festigkeit zu erreichen. Dieser Prozess ist kritisch, da die Temperatur und die Dauer des Brennens die Qualität des Porzellans maßgeblich beeinflussen.

- Der Porzellanbrenner muss den Ofen überwachen, Temperaturkurven einstellen und sicherstellen, dass die Teile gleichmäßig gebrannt werden, um Risse oder Verformungen zu vermeiden.

2. **Porzellanschmelzer**:

- Ein Porzellanschmelzer befasst sich mit der Schmelzung bestimmter Bestandteile, aus denen Porzellan besteht. Das kann die Glasur oder die Grundmasse des Porzellans sein. Die Glasur wird in einem speziellen Schmelzprozess auf das Porzellan aufgetragen, um ihm eine glänzende, glatte Oberfläche zu verleihen.

- Der Porzellanschmelzer arbeitet also auch in Hochtemperaturprozessen, ist jedoch mehr auf die Schmelzvorgänge und das Auftragen von Glasuren oder Oberflächenbehandlungen spezialisiert.

Beide Berufe erfordern ein hohes Maß an handwerklichem Geschick und technisches Verständnis für Materialien und Hochtemperaturprozesse. Sie sind zentral in der handwerklichen Herstellung von feinem Porzellan.

Een buitenechtelijk kind

Er was altijd al een hardnekkig gerucht in de familie dat Emma nog een kind zou hebben gehad dat voor haar huwelijk geboren zou zijn en ook voor haar huwelijk zou zijn overleden.

Pogingen om dit te achterhalen liepen steeds op niets uit. Tot 2017. Bij een bezoek, vakantie, aan Polen heb ik in Waldenburg een particuliere genealogische onderzoeker benaderd. Hij heeft grote delen van het oude bevolkingsregister van Waldenburg privé ter inzage. Daarin hebben we gespit en inderdaad een overlijdens registratie van een meisje gevonden waaruit we ongeveer een geboortedatum konden herleiden.

In 2022 lukte het mij, via dezelfde onderzoeker, ook de geboorteakte boven water te krijgen. Het kindje, **Martha Elisabet**, zonder 'h', werd op 14 april 1904 geboren en is na een kleine drie maanden reeds overleden.

Nr. 230.

Altwassee, am 16ten April 1904.

Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschien heute, der Persönlichkeit nach _____, *er* künnt,

die Ehegatten *Caroline Stöckel*, geborene *Gaussee*,

wohnhaft in *Altwassee*,

_____ Religion, und zeigte an, daß von der *minorschulischen Emma Biehl*, *Fabrikarbeiterin*,

_____ *keuschlicher* Religion,

wohnhaft *insgesamt*, bei dem *Fabrikarbeiter Anton Biersch* hiesiger *Gemeinde*,

zu *Altwassee*, in dessen Wohnung, *L. Bezirk Nr 4*,

am _____ *zehnten* im *April* _____ des Jahres *tausend neunhundert vier*,

_____ *Uhr* mittags *um* *zwei* *Uhr* ein *Kind* _____ geboren worden sei und daß das Kind *ein* *Vornamen* _____ *Martha Elisabet* erhalten habe, *und* bei *Anton Gabriel* in *Angerwanden* *geboren* sei.

Vorgelesen, genehmigt und unterschrieben.

Caroline Stöckel geborene Gaussee

Der Standesbeamte.

Prüf. J. J. J. J.

Geboorteakte van Martha Elisabet Biehl uit het Standesamt in Waldenburg.

Al onze Oma's en Opa's

c.

Nr. 286.

Altwasser, am 10ten Juli 1904. Altwasser.....10 ten Juli 1904.

Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschien heute, der Persönlichkeit nach _____, *ka. faunt,*

die unverehelichte Emma Biehl, fabriks- Die unverehelichte Emma Biehl, fabriks-
schreiverin, arbeiterin.

wohnhaft in *Altwasser, 2. Bezirk No. 4,* Altwasser, 2. Bezirk No. 4
und zeigte an, daß *Martha Elisabeth Biehl,* Martha Elisabeth Biehl,

_____

2 Monate, 25 Tage alt, *katholischer* Religion, 2 Monate, 25 Tage katholischer

wohnhaft in *Altwasser,* Altwasser

geboren zu *Altwasser,* Altwasser

_____

Verstorben der Angezeigten,

_____ *in Pflege gewesen bei ihrem Stief-* Tochter der Anzeigenden
Eltern, der Fabrikarbeiter Anton Kirsch'schen Eheleuten in Pflege gewesen bei ihren Stief-
zu *Altwasser, in ihrer Wohnung, 2. Bezirk No. 4,* Eltern, der Fabrikarbeiter Anton Kirsch'schen Eheleuten

am _____ *um* ten *Juli* Altwasser in deren Wohnung, 2. Bezirk No. 4,
des Jahres tausend neunhundert *und vier,* neun (ten) Juli
_____ *Uhr* mittags um *zwei drei vierstel* ..und vier,
verstorben sei. nach (mittags um) drei drei viertel

Borgelesen, genehmigt und *unterschieden* unterschrieben
Emma Biehl. Emma Biehl

Der Standesbeamte.
Brühl-Schreiner Brühl-Schreiner

De overlijdensakte van Martha Elisabeth Biehl.

Omdat Emma alleen was en de kost moest verdienen werd Martha Elisabeth verzorgd door Emma's moeder Louise Zeh en haar tweede man Anton Kirsch, Emma's stiefvader.

Zo lezen we in haar overlijdensakte:

Het kindje is "in Pflege gewesen bei ihren Stief Eltern".

Die woonden ook in Altwasser, "2. Bezirk No. 4". Waarschijnlijk is dat de latere Bergstraße nr.9. Dat is in ieder geval een adres waar ze gewoond hebben.

De families Dierich en Zeh

Dit is de Bergstraße in Altwasser in 2017. De rechter foto is nummer 9, aan de oostzijde. Hier woonden Anton Kirsch en Louise Zeh en ook dochter Emma Biehl.

Een kijkje in het
oude Nieder-
Hermsdorf.
Hoofdweg door het
centrum.

*(Foto: boek Dawny
Walbrzych)*

Zelfde locatie als
boven.
Nu: 1-Maja,
Rijksweg 367

*(Foto: Google
Streetview ca. 2019)*

*(Voor locaties zie kaart
bij: "Dierichs rond
Waldenburg")*

Al onze Oma's en Opa's

Een ansichtkaart uit deze oude tijd, rond 1900

En nog een paar gewone
woonwijken in het
huidige Nieder-
Hermsdorf.

*(Foto's: Google
Streetview ca. 2019)*

De families Dierich en Zeh

Paul was de Benjamin van het gezin (1882). Hij had nog vier zussen en een broer boven zich:

- - Emilie 1866
- - Otto Albert Hugo 1868
- - Emma Martha Clara 1870
- - Martha 1873
- - Bertha 1876

Emilie

Otto Albert Hugo

Emma Martha Clara

Martha en Bertha

Martha

Paul Gustav

De familie Dierich in ca. 1890

Bovenste rij v.l.n.r.:
Emilie, Otto Albert Hugo, Emma Martha Clara, Martha.

Zittend v.l.n.r.:
Bertha, moeder Rosina Launer, vader Carl Friedrich, Paul Gustav (mijn grootvader).

De families Dierich en Zeh

Paul Dierich, tweede van rechts, met zijn vrienden w.o. Paul Hampel helemaal links.

Paul met zijn grote broer Otto.

"Zum Wohl!"

Aa.

Geburtsurkunde.

Nr. 305.

Ober Salzbrunn am 16. October 1882.

Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschien heute, der Persönlichkeit nach

_____ befannt,

der Berginvalid^e Karl Dierich _____

wohnhaft zu Hartau _____

evangelischer _____ Religion, und zeigte an, daß von der

Rosina Dierich geborenen Launer, seiner Ehefrau, _____

_____ evangelischer _____ Religion,

wohnhaft bei ihm _____

zu Hartau in seiner Wohnung _____

am dreizehn _____ ten October _____ des Jahres

tausend achthundertachtzig und zwei _____ Nachmittags _____

um drei ein halb _____ Uhr ein Kind mann _____ lichen

Geschlechts geboren worden sei, welches _____ die Vornamen

Paul Gustav _____

erhalten habe. _____

Vorgelesen, genehmigt und unterschrieben, _____

Karl Dierich _____

Der Standesbeamte.

_____ Hähnel _____

Daß vorstehender Auszug mit dem Geburts-Haupt-Register des Standesamts

zu Ober Salzbrunn jetzt Bad Salzbrunn _____ gleichlautend ist, wird hiermit bestätigt.

Bad Salzbrunn am 8. Februar 1936.

Der Standesbeamte.

_____ G. Hähnel _____

1111 Geburtsregister
Nr. 110.

In 1936 had Paul, waarschijnlijk t.b.v. het verkrijgen van een 'Ausweiss' of een 'Ahnenpass' een uittreksel uit zijn geboorteregister in Silezië nodig. De naam van zijn vader wordt hier met een 'K' geschreven terwijl dat echt met een 'C' zou moeten. Zie ook het doopboek van Paul in Hartau hiervoor. Ook vreemd is dat zijn vader 'Berginvalid' genoemd wordt. Het suggereert dat hij gepensioneerd was. Dat lijkt erg onwaarschijnlijk want hij was op dat moment 42 jaar en werd uiteindelijk 86jaar oud.

Dit uittreksel komt, in tegenstelling tot dat van zijn moeder, uit de burgerlijke stand, het 'Standesamt'.

Dat van zijn moeder komt uit het kerkelijk archief.

Militaire dienst

Paul was in militaire dienst. Zijn militaire loopbaan heb ik zo goed mogelijk proberen te reconstrueren uit een 'Ersatzreservepaß'. Een militair paspoort voor de reservetroepen. De 'Ersatzreserve'.

In mil. dienst:

1902 ('Jahresklasse' 1902) Hij was 20 jaar.

Einde mil. dienst:

Niet duidelijk, waarschijnlijk 1907, 5 jaar. Zijn dochter, mijn moeder, was toen reeds geboren.

Mobilisatie:

'Mobielmachung', mobilisatie i.v.m. de 1e wereldoorlog.

15-12-1914 ==> 19-1-1915

Hij gaat na één maand naar: 'Rekrutendepot Landsturm Infanterie Ersatz Bataillon' Nr.8

10-3-1915:

Naar: '5e compagnie van de 24e Landsturm Infanterie Bataillon van het VIIe Armee Korps'.

25-9-1915:

Onderdeel als boven maar nu in Münster / Westfalen

25-9-1915 ==> 27-9-1915:

Als boven, nu in Gladbeck.

September 1915:

Ontslag uit mil. dienst i.v.m. demobilisering. ('Entlassungsschein')

16-5-1916:

Er vindt nog een vervolgkeuring plaats. ('Nachmusterung')

Zo moeten we ons de militairen uit ca. 1914 voorstellen. Paul Dierich, staand 2^e van rechts.

Al onze Oma's en Opa's

Hierna enige pagina's uit genoemde 'Ersatzreservepaß'.

Nationale des Buchinhabers.

1. Vor- und Familiennamen:
Paul Gustav Dietrich

Geboren am *13ten Oktober 1882*
zu *Hartau*

De eigenaar van het Paspoort

XIV

(c) Für Dispositions-Artauber.

Ort ..... Datum .....

Inhaber beifolgenden Passes bittet verziehen zu dürfen von ..... Kreis nach ..... (Bezirksamt zc.) Name .....

(d) Für sonstige Meldungen.

Bei allen vorstehend nicht erwähnten Meldungen genügt ganz kurze Abfassung.

Bei Abmeldungen ins Ausland, auf Reisen oder Wanderschaft wird auf die genaue Beachtung der Bestimmungen 7, 8 und 9 hingewiesen. Auf keinen Fall darf unterlassen werden, eine Person zu bezeichnen, durch welche dem Reisenden zc. jederzeit Gesetzbefehle zugestellt werden können.

Die bezügliche Meldung würde lauten:

Inhaber beifolgenden Passes meldet sich nach ..... ab (oder auf ..... (Wanderschaft). Befehle für ihn bejorgt: Name ..... Kreis in ..... (Bezirksamt zc.) in ..... Städten (größeren Ortschaften) Straße und Haus-Nr. .... Name des Meldenden .....

Nationale des Buchinhabers.

1. Vor- und Familiennamen: *Paul Geisler Dierich*

Geboren am *13ten Oktober 1882* zu *Kautau*

Verwaltungsbezirk: *Waldenburg*

Bundesstaat: *Sachsen*

2. Stand oder Gewerbe: *Pflegger*

3. Religion: *evangelisch*

4. Ob verheiratet: *ja* Kinder: .....

5. Grund der Aberweisung zur Ersatzreserve: *§ 29 Abs. 1 St. G. B. 1.*

6. Waffengattung zc.: *83*

Ersatz Res. *Infant.*

Ersatzreserve-Bez. *3*

2

7. Inhaber tritt mit Zuweisung zur Ersatzreserve zum Beurlaubtenstand und in die Kontrolle des .....

Meldungs WaIdenburg des Bezirkskommandos *Striegau*

Er ist verpflichtet, sich innerhalb 8 Tage nach Aushändigung dieses Passes bei der genannten Kontrollstelle anzumelden.

H. O. *Waldenburg*, den *13ten* Juni 19*06*

Bezirkskommando *Striegau*

Der Abertritt zum Landsturm 2. Aufgebots erfolgt im Frieden *ohne Weiteres* am 31. März desjenigen Kalenderjahrs, in welchem das 39. Lebensjahr vollendet wird, sofern nicht die Zurückverlegung in eine jüngere Jahresklasse verfügt war.

3

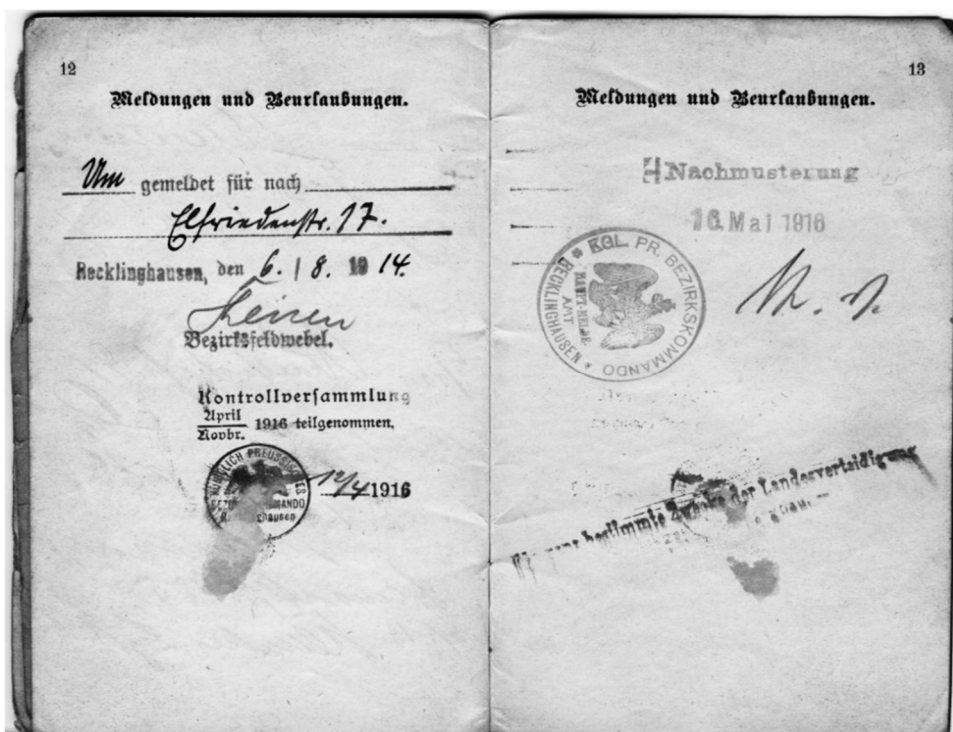
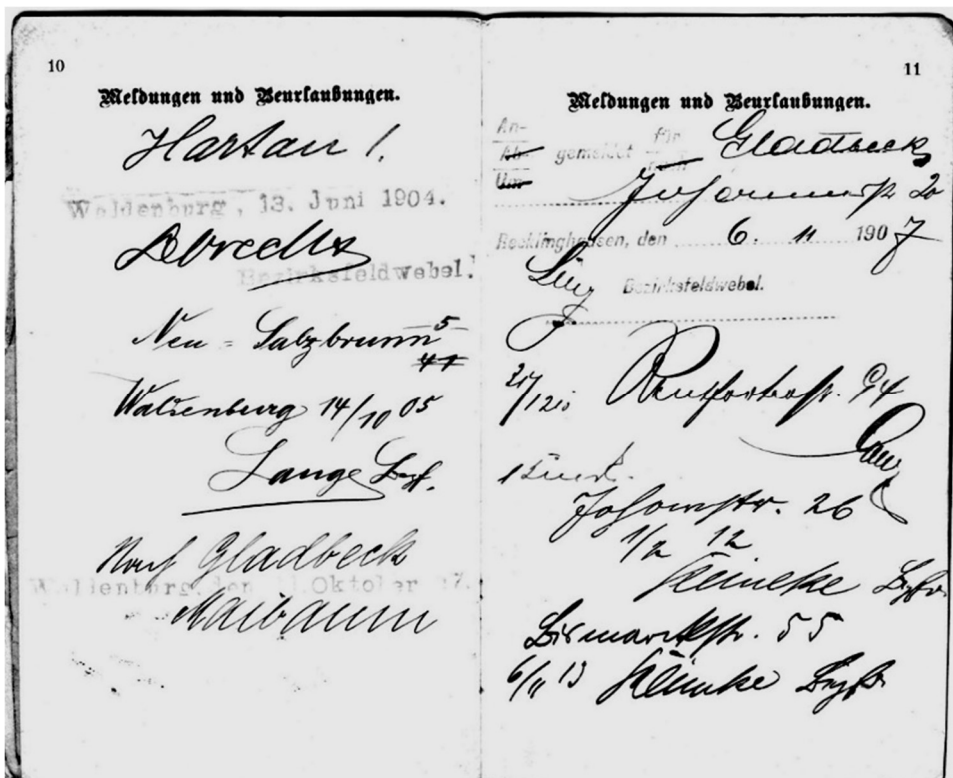
Übergetreten zur Landwehr 2. Aufgebots zum Landsturm 1. Aufgebots am .....

Der Obertritt zum Landsturm 2. Aufgebots erfolgt im Frieden *ohne Weiteres* am 31. März desjenigen Kalenderjahrs, in welchem das 39. Lebensjahr vollendet wird, sofern nicht die Zurückverlegung in eine jüngere Jahresklasse verfügt war.

Kommandobehörde, welche Zusage einträgt.	Datum.	Zufüge (Abungen und	zu den Personalnotizen. (Einberufungen, Führung, Strafen zc.)
Rakow.	14.	paus. Dierich	
Montagot	1.	war vom 15. 12. 1914. befehlt im	
Kantpümm	15	folgt Mobilisierung bei dem hier	
post. Inf.		festigen Tagot eingezogen.	
ball. Nr. 8		Am 14. 1. 15. Kar h. Rang. übernahm	
		das Regiment umfassen	
		Führung: gut	
			
			Herrmann + Kamp. Führer

2. Kompagnie 7. Landst.-Inftr.- Erf.-Battl. 7. A.-K. Münster Haus Spital.	1915	Ers. Paus. Dierich Komd Der Wehm. - Landst.
	27/9.	geb. am: 13. 10. 82 Jahresklasse: 1902
		war vom: 25. 9. bis 27. 9. 1915.
		nebenstehendem Truppenteil überwiesen.
		Entlassen: Postf. Halle. J. H. Nr. 13. 9. 15
		J. A. P. 25931 und Gladbeck
		Herrn H. Pocklinghaus
		Führung: gut
		Strafen: keine
		Gelöhnt bis: 30. 9. 15 J. 10.
29. Sep. 1915 Gladbeck Geführt von Nr. 17 Herrmann		Herrmann Führer.

Ontslag uit militaire dienst, demobilisering. "aus dem Heeresdienst entlassen".

Ook al zijn woonadressen in die periode zijn uit de pas te halen:

Woonadressen

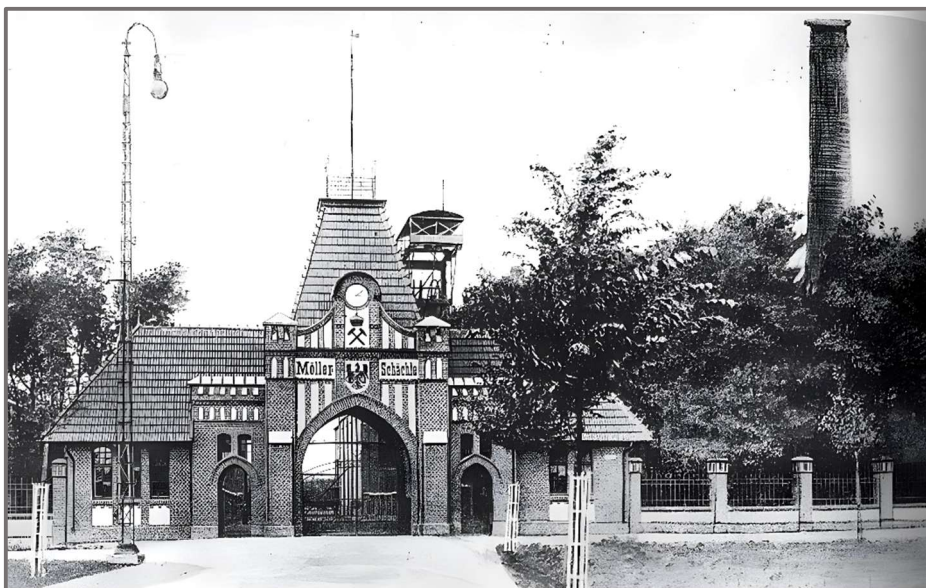
14-10-1905:	Neu Salzbrunn 5	(zijn ouderlijk huis in Silezië)
6-11-1907:	Johowstraße 20 Gladbeck	(straat bestaat nog 2012, foto elders)
31-12-1910:	Rentforterstraße 94 Gladbeck	(straat bestaat nog, de huizen zijn niet herkenbaar 2017)
1-2-1912:	Johowstraße 26 Gladbeck	(wel vreemd maar staat er duidelijk)
6-11-1913:	Bissmarckstraße 55 Gladbeck	(straat bestaat niet meer maar moet in de buurt van de Elfriedenstraße geweest zijn want Elfriede ging daar naar school toen ze in de Elfriedenstraße woonde.)
6-8-1914:	Elfriedenstraße 17 Gladbeck	(straat bestaat nog 2012, foto elders)
29-9-1915:	Elfriedenstraße 17 Gladbeck	(straat bestaat nog 2012)

Noot: Rond 1908-1909 woonden zij in de Mittelstraße op nr. 20. Zoon (Friedrich) Karl is daar namelijk geboren (2-10-1908). Een later adres is Elfriedenstraße 9. Ook dat adres wordt hier niet genoemd.

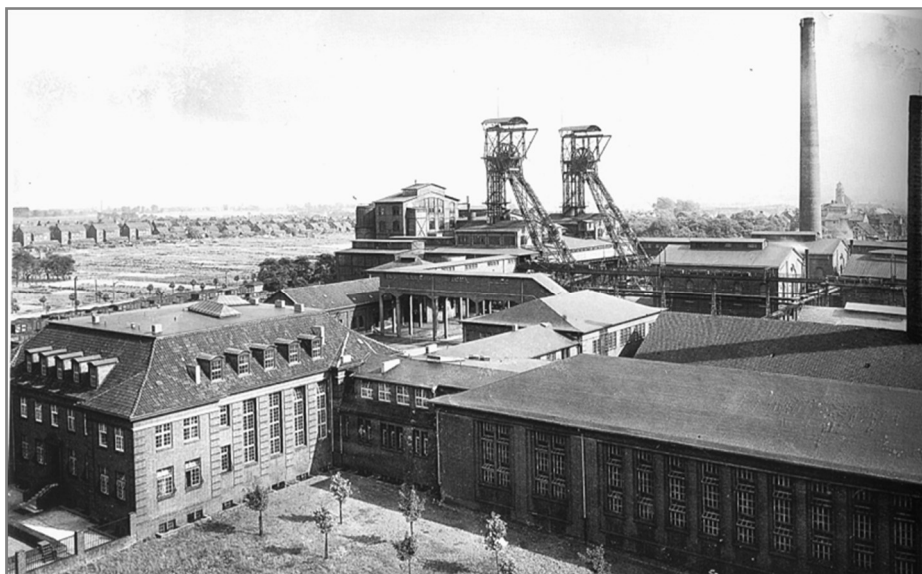
Als mijnwerker

Als mijnwerker heeft hij veel ondergronds, *unter Tage*, gewerkt en liep daarbij stoflongen op. Hij begon in Hartau als *Schlepper*, een onervaren *Bergmann* en aan het einde van zijn carrière, hij vertrok rond 1907 naar Gladbeck, was hij *Anschläger*. Daarbij dirigeerde hij het kolen- en personentransport in de mijn.

Mijnen, 'Zeche', zoals ze daar genoemd worden, waar Paul gewerkt heeft waren: "*Graf Moltke*", in Gladbeck aan de Horsterstraße en "*Möller Schächte*" in Gladbeck-Rentfort. In deze laatste heeft hij het langst gewerkt.

Entree van de Möller kolenmijn in Gladbeck

Möller Schächte in Gladbeck-Rentfort

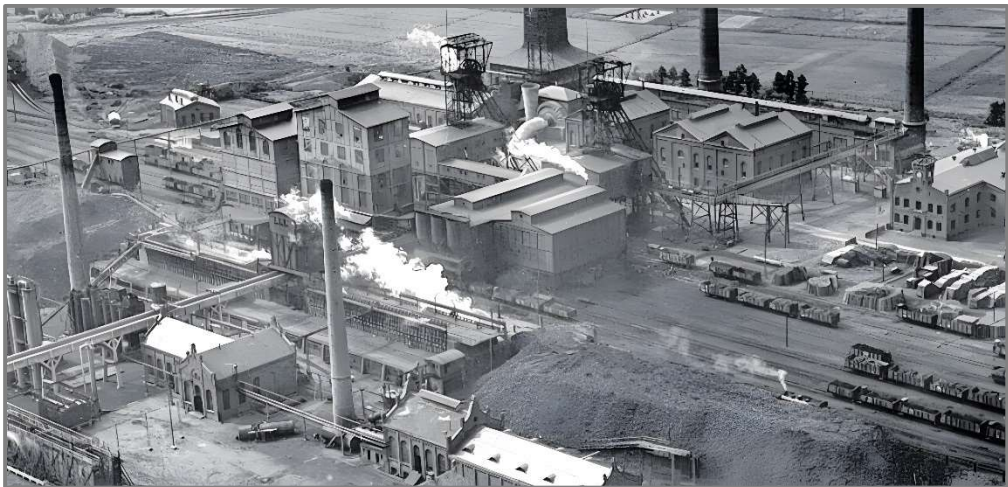
Al onze Oma's en Opa's

Een van de locomotieven, de 'Gladbeck-2' zoals die bij de Möller Schächte gebruikt werd.
De foto is uit de 50er jaren, 20^e eeuw.

De Möller Schächte is in de buurtschap Rentfort waar de familie Dierich destijds aan de Johowstraße woonde. De Möller Schächte sloot in maart 1967.

De Graf Moltke kolenmijn, foto hieronder uit 1926, ligt in de buurtschap Brauck. De mijn sloot in 1971, precies 100 jaar nadat begonnen was met de eerste proefboringen in dat gebied.

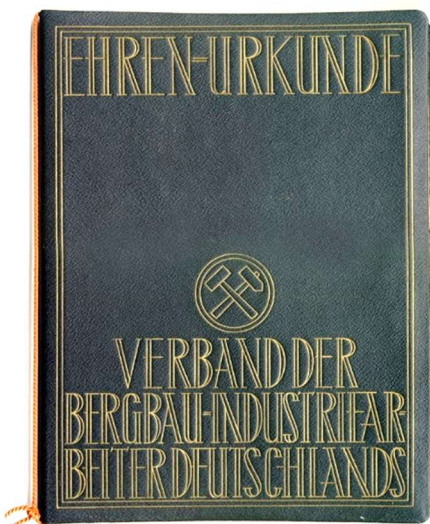

Ehren Urkunde Bergbau

Paul ontving een "Ehren Urkunde" van het "Verband der Bergbau-Industriearbeiter Deutschlands".

Deze vakbond voor mijnwerkers werd in 1889 opgericht in het Ruhrgebied en heette toen "Verband Deutscher Bergbauindustriearbeiter". In 1933 werd de bond opgeheven. Hij kreeg toen, na diverse tussentijdse naamsveranderingen, de hier vermelde naam.

Het document verklaart dat Paul Dierich is 'Eingetreten' op 28-7-1901. Hij kwam echter pas in 1907 naar Gladbeck maar waarschijnlijk was hij per die datum in Silezië reeds lid van deze bond die reeds vanaf 1890 voor heel Duitsland gold.

Der Bund:

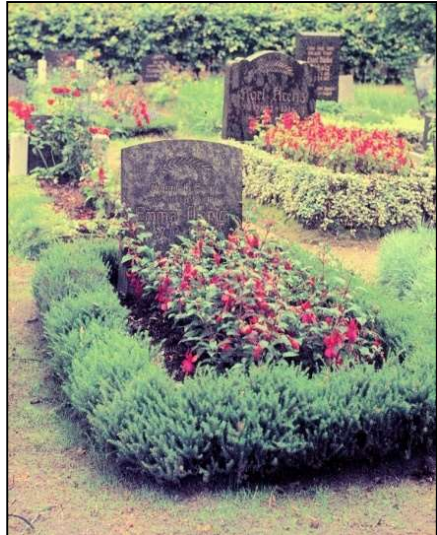
Gegründet als Verband zur Förderung und Wahrung bergmännischer Interessen in Rheinland und Westfalen am 18.08.1889 in Dorstfeld bei Dortmund. Im gleichen Jahr umbenannt in Verband rheinisch westfälischer Bergleute. In den nachfolgenden Jahren wechselte der Verband wiederholt seinen Namen: 1890 Verband Deutscher Bergleute, 1892 Verband deutscher Berg- und Hüttenleute, 1901 Deutscher Bergarbeiter-Verband, 1904 Verband deutscher Bergarbeiter, 1905 Verband der Bergarbeiter Deutschlands und 1929 Verband der Bergbauindustriearbeiter Deutschlands.

Der Verband dehnte sein Tätigkeitsgebiet bereits 1890 auf den ganzen deutschen Bergbau aus. Der in den 70er Jahren des 19.Jhd. gegründete Sächsische Bergarbeiter-Verband löste sich im Febr. 1895 auf. Die Mitglieder des sächsischen Verbandes traten 1897 zum Verband deutscher Berg- und Hüttenleute über. Auf der regionalen Ebene existierten Ende der 20er Jahre 15 Bezirke. Vorsitzende des Verbandes waren Hermann Sachse (1902-1919) und Fritz Husemann (1920-1933). Sitz des Verbandes war Bochum.

(Bundesarchiv, Berlin-Lichterfelde)

Overlijden van Emma en Paul

Emma Dierich-Biehl overleed in 1956 in Gladbeck. Zij werd aldaar begraven.

Nadat wij in Nederland wat mobieler waren geworden is het graf ook na Paul 's dood nog lang verzorgd. In de laat 80-er jaren is het graf geruimd.

Nach einem erfüllten, pflichttreuen Leben voll liebender Sorge für seine Familie ist am 24. 6. 1968 unser lieber Vater, Schwiegervater, Großvater, Urgroßvater, Schwager und Onkel

Paul Dierich

im Alter von 85 Jahren für immer von uns gegangen.

In stiller Trauer:
Die Kinder, Enkelkinder
und Anverwandten

Gladbeck, Elfriedenstraße 9

Die Beisetzung seiner Urne auf dem Friedhof in Gladbeck-Mitte ist Montag, den 8. Juli 1968, um 11.30 Uhr von der Friedhofshalle aus.

Beerdigungsinstitut Rohlf - Telefon 22501 Gladbeck

Paul Dierich overleed op 24 juni 1968 in Gladbeck. Hij werd gecremeerd en de urn met de as werd ook begraven op deze zelfde begraafplaats.

De crematie vond plaats in Essen zonder dat daar iemand bij was. De exacte datum was ook niet bekend.

De afscheidsplechtigheid was twee weken later, op 8 juli, tijdens de bijzetting van de urn op het kerkhof met daarna gelegenheid tot condoleren in een restaurant in de stad.

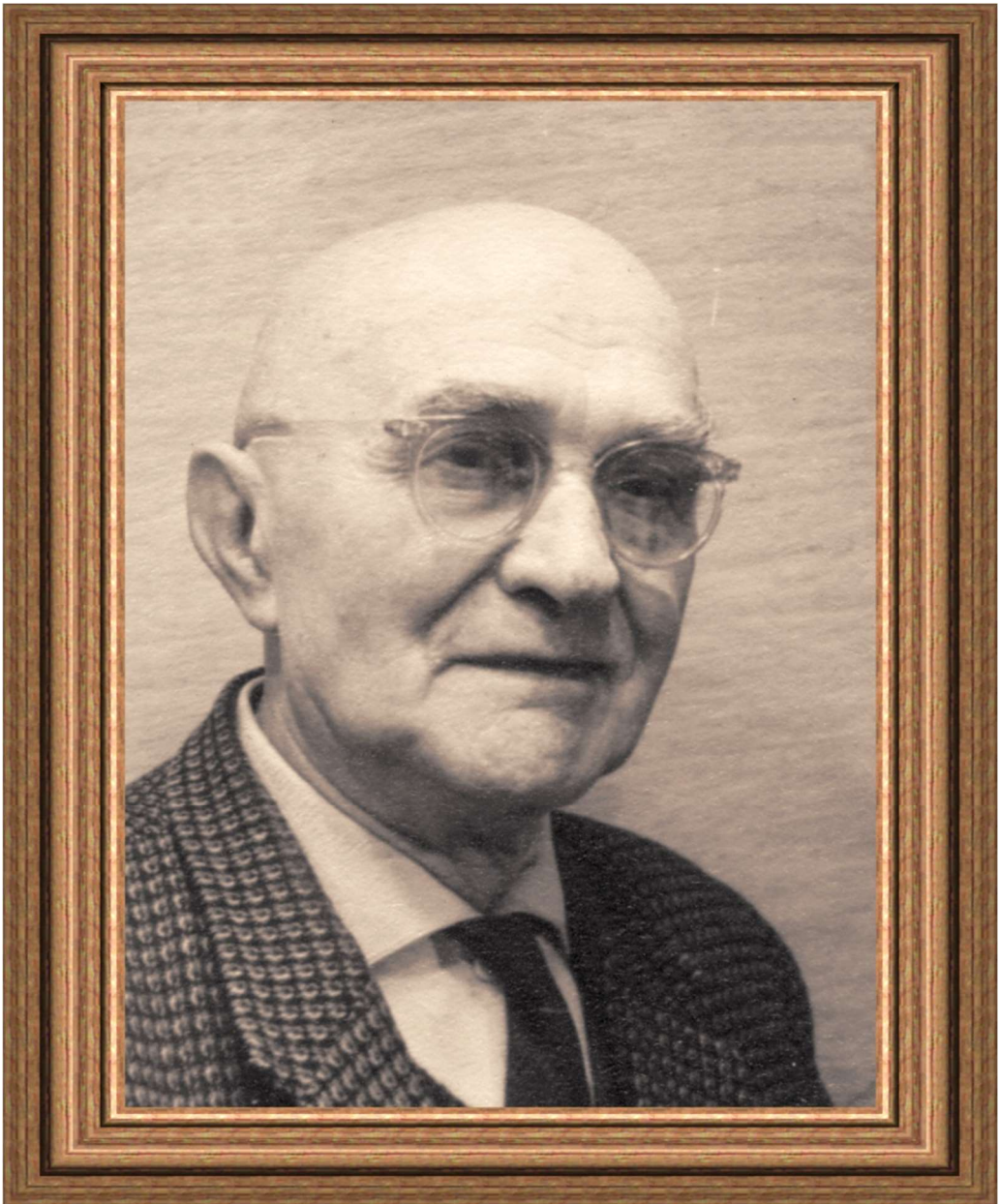
Al onze Oma's en Opa's

Het graf van Paul Dierich is rond het jaar 2000 geruimd.

Een mooie herinnering aan mijn grootvader.
Zijn Werkmanskastje, dat bij een mijnwerker behoorde.

Paul Gustav Dierich, jaren '60

Al onze Oma's en Opa's

1961, Paul Dierich in IJsselstein bij zijn kleinzoon Joop om zijn eerste achterkleinkind, Eleonora, te begroeten.

Af en toe kwam 'Opa Paul' in Apeldoorn de familie bezoeken.

Otto Albert Hugo Dierig, met 'g'!

Paul heeft een broer Otto die zijn naam met een 'g' schrijft. In het '*Geburts- und Taufschein*' uit 1938 van Otto Albert Hugo, staat vermeld dat Carl **Dierig** en Rosina Launer een zoon kregen op 1 januari 1868, welke op 16 februari 1868 evangelisch gedoopt werd met de namen Otto Albert Hugo.

Door de verschrijving van de naam van zijn vader is de naam Dierich met een 'g' ontstaan en vervolgens leek het dat het altijd zo gebleven was. Echter, we zien elders dat zijn naam toch weer als Dierich geschreven wordt. Zoals hiervoor reeds gemeld bij het overlijden van zijn moeder. Hij ondertekent daar een akte met Dierich. Maar ook in de "Bewohner Bücher" van Gladbeck worden de namen van zijn nageslacht met 'ch' geschreven.

Hieronder een kopie van dit document. Of het inderdaad in het originele doopboek ook zo staat is wel aan te nemen omdat Otto al ver voor 1938 zichzelf Dierig noemde. Hij is geboren in 1868 en is hier al overleden. Wie er belang kan hebben gehad bij dit bewijsstuk weet ik niet. Waarschijnlijk zijn tweede vrouw of een van de kinderen.

Geburts- und Taufschein.

Auf Grund des hier geführten Geburts- und Taufregisters der ev.
Kirche zu Niedersalzbrunn Kreis Waldenburg in Schlesien.

Jahrgang 1868 Nr. 62 wird hiermit amtlich bescheinigt,
daß dem Bergmann -----
C a r l D i e r i g -----
evangelischer Religion, -----
zu O b e r S a l z b r u n n , -----
von seiner Ehefrau R o s i n a -----
geborenen L a u n e r, evangelischer Religion, -----
am e r s t e n (1.) J a n u a r -----
Eintaufend acht hundert und achtundsechzig (1868)
ein S o h n geboren worden ist, welcher am 16. Februar
desselben Jahres die heilige Taufe und die Namen:
O t t o, A l b e r t H u g o -----
erhalten hat.

Nieder-Salzbrunn, den 31. ten Oktober 1938

Evangelisches Pfarramt.
I.A.

Gebühr 0,60 RM bezahlt.
~~XXXXXXXXXX~~

Nu we het toch over Otto hebben, dan ook even wat meer info en een paar plaatjes.

Otto werd geboren op 1 januari 1868 in Bad Salzbrunn in Silezië en trouwde eerst met: **Anna Brückner**. Zij kregen twee kinderen, **Anna Pauline** en **Karl Ed Gustav**. Deze kinderen werden niet oud en ook zijn vrouw overleed kort na de geboortes van de kinderen op 31 mei 1895.

Hij hertrouwde met **Ernestine Pauline Schlenker**, waarschijnlijk reeds in 1896.

Samen kregen zij nog 8 kinderen.

Op een paar kinderen van Otto met Pauline ga ik wat verder in.

De oudste zoon, het tweede kind, kreeg ook de naam **Otto**.

Hij werd geboren op 13 april 1898 in Gladbeck.

In 1821 trouwde hij met **Karoline Dieckman**. Zij kregen drie kinderen.

Emma Dierig, de vijfde dochter trouwde in 1921 met **Rudolf Neumann**.

Zij hadden een zoontje, **Fritz**, waarvan ik hiernaast een foto plaats waar hij samen met opa Otto 'aan de pijp' is.

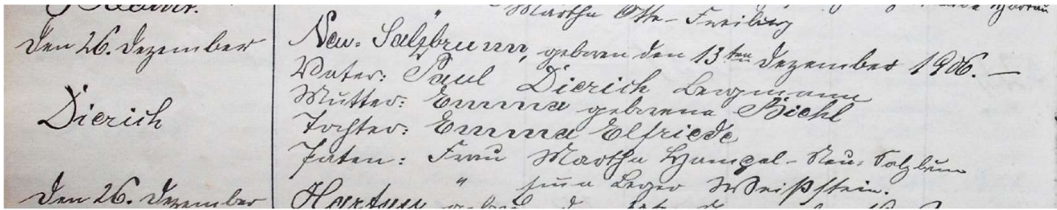
De derde dochter, **Ernestine Alwine** (1901-1993) kwam net als mijn moeder ook in Apeldoorn terecht als meisje voor de huishouding. Ook zij trouwde in Apeldoorn met een Nederlander. Zij kregen één zoon.

(Meer info in parentelen in de Appendix)

Dochter Emma Elfriede

Inschrijving van Emma Elfriede Dierich in het doopboek van de evangelische kerk in Waldenburg. (Neu Salzbrunn)

Transcriptie:

Doopdatum 26 december 1906.

Neu Salzbrunn, geboren den 13ten December 1906.-

Vater: Paul Dierich, Bergmann
Mutter: Emma geb. Biehl
Tochter: Emma Elfriede
Paten (getuigen):
Frau Martha Hampel, Neu Salzbrunn
Frau Emma Berger, Weißstein

Bron: Evangelisches Archiv zu Waldenburg/Schlesien

Noot:

Deze kerkelijke registratie meldt dat zij geboren is in Neu Salzbrunn. Ik vermoed dat de evangelische kerk in Altwasser een z.g. 'Filial Kirche' van Neu Salzbrunn was. We zien dat ook bij haar grootmoeder in Olbersdorf.

Emma Berger-Dierich is de zuster van Paul Gustav Dierich. Zij is dus de peettante van mijn moeder. De naam Emma zal waarschijnlijk van haar komen. Elfriede waarschijnlijk van haar grootvader Carl Friedrich.

Martha Hampel was de vrouw van Paul Hampel, een zeer goede vriend van haar vader Paul Dierich en ook mijnwerker. Zij kwamen ook vanuit Silezië naar Gladbeck en woonden aan de Bahnhofstraße.

Mijn moeder, werd in Altwasser / Hartau geboren (1906) en leefde hier tot dat zij ca.1½ jaar was. In 1908 trok het gezin naar het westen van Duitsland, het Ruhrgebied in Nordrhein-Westfalen. Dit industriegebied bood betere kansen voor de toekomst. (Zie ook Migratie)

De namen van de geboorte- en woonplaatsen van mijn grootouders werden veelal verschillend genoteerd en ook door mijn moeder vaak verschillend benoemd. Zo worden Bad-Salzbrunn (Szczawno-Zdrój), Nieder Salzbrunn (Szczawienko), Altwasser (Stary Zdrój) en Hartau (Opoka) allemaal wel eens genoemd. Het zijn echter allemaal kleine stadsdelen die in elkaar overlopen. In deze tijd zijn het allemaal districten van Waldenburg. (Walbrzych)

Hartau behoorde bij de gemeente Neu-Salzbrunn en werd na 1920 bij Salzbrunn gevoegd. Kerkelijk behoorde het tot Weißstein (Katholisch) en tot Nieder-Salzbrunn (Evangelisch). Neu-Salzbrunn is niet meer dan het dorpsdeel aan de overkant van de doorgaande weg.

Al onze Oma's en Opa's

Dit is het huis in Hartau waar Paul Dierich, Emma Biehl en dochter Emma Elfriede het laatst woonden.

Vroeger, in de Duitse tijd, heette dit de Salzbrunnerstraße 15. Nu heet het: *Ulica Przyjaciół Żołnierza 15*

(Eigen foto's 1997)

Toen wij in 1997 deze plaats bezochten troffen wij een bewoonster die ons uitnodigde een kopje koffie te komen drinken. Dat hebben wij vriendelijk aanvaard en zo konden wij binnen even een kijkje nemen. Een woning waarin de tijd stil heeft gestaan.

De families Dierich en Zeh

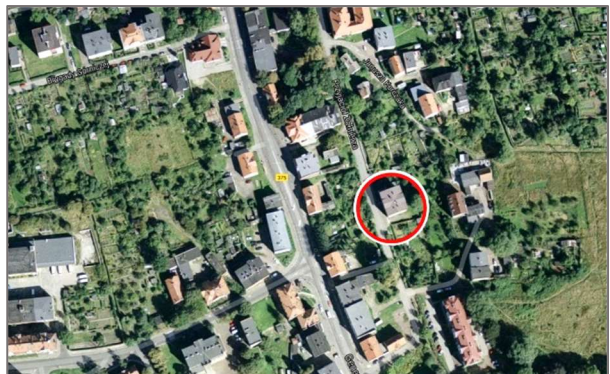

De keuken met een met hout en kolen gestookt fornuis en een kijkje in het trappenhuis.

De familie Dierich woonde in het middelste appartement op de eerste verdieping aan de achterzijde.

(Eigen foto 2017)

Plaatjes uit de 'Oude doos'.

Altwasser met rechts de evangelische kerk en links, zeer waarschijnlijk, de schoorsteen van de Tielsch porseleinfabriek.

Anton Kirsch, man van Louise Zeh, en Ernst Geisler, haar schoonzoon, waren werkzaam bij de Carl Tielsch porseleinfabriek.

(Zie ook appendix: Carl Tielsch porseleinfabriek)

De Charlottenbrunnerstraße in Altwasser met de 'Evangelische Kirche' en in de verte links de schoorsteen van de Carl Tielsch porseleinfabriek.

De 'Evangelische Kirche' in Altwasser. Het is waarschijnlijk de kerk waar mijn grootvader Paul Dierich en mijn moeder gedoopt zijn....

Het is nu 2024 en ik lees dat het nu een RK kerk is.

(Foto's: boek Dawny Walbrzych)

De families Dierich en Zeh

Altwasser, Freiburgerstraße.

Hier ergens aan de Freiburgerstraße woonde Martha Biehl, zuster van Emma, en Ernst Geisler begin 20e eeuw.

Freiburgerstraße in 2023
(*Google Streetview*)

De Charlottenbrunnerstraße
rond 1900...

en in de huidige tijd
(*Google Streetview*)

Al onze Oma's en Opa's

Altwasser was een beroemd 'Kurort' met badhuizen met bronwater rijk aan geneeskrachtige mineralen.

Het 'Kurort' Bad Salzbrunn.

(Eigen foto 2017)

Het kuuroord is een van de oudste in Neder-Silezië. De genezende eigenschappen van de minerale bronnen zijn al eeuwen bekend. Sinds 1816 maakte het kuuroord, op voorstel van Dr. Augustus Zemplin, een intensieve ontwikkeling door. De mineraalwaterzaal, het theater, de orkestzaal, hotels en herbergen werden gebouwd. De daaropvolgende jaren hielden verband met de ontwikkeling van spabehandelingen.

Ul. Stefano Batorego
(Kohlenstraße)

Ook hier woonden Ernst Geisler en Martha Biehl.

(Eigen foto 2017)

Naar Gladbeck

Mijn moeder heet in haar verdere leven voor haar vrienden en familie Friede of Elfriede. Als zij ca. 1½ jaar oud is vertrekt het gezin naar het westen, naar het Ruhrgebied in Nordrhein-Westfalen. Zij gaan wonen in Gladbeck in de Mittelstraße nr. 20. Hier wordt in 1908 nog een broertje geboren, Friedrich Karl. In zijn verdere leven wordt hij Karl genoemd. Enige tijd later verhuist het gezin naar de Rentforterstraße, nabij Bahnhof west.

Het zal ongeveer op 8-jarige leeftijd zijn geweest dat Friede haar moeder smeekte om een zusje, maar dat kon in die tijd alleen maar als je daarvoor een briefje aan de 'ooievaar' schreef. Dat werd dus gedaan en het briefje werd met een beetje suiker erop, in het raamkozijn gelegd. Zelfs werd er gevraagd of het zusje dan ook Charlotte mocht heten. De ooievaar schreef in die tijd zelfs nog een briefje terug met de mededeling dat ze eerst beter haar best op school zou moeten doen. De wens voor een zusje is niet in vervulling gegaan maar zij kreeg later wel een schoonzuster die Charlotte heette...

Vader werkte in de mijn maar ook moeder werkte. Op een keer zou mama laat thuis komen van werk bij een boer. De kachel was uitgegaan en het werd wel erg koud in huis. Friede vond dat niks en kwam uit haar bed om samen met Karl de kachel opnieuw aan te maken. Hiervoor werd zelfs een olielamp gebruikt.

Omdat haar moeder voor wat langere tijd ook in Hamborn werkte, waar halfbroer Carl Hermann Kirsch haar een baan had bezorgd, ging Friede korte tijd in Hamborn op school.

Een anekdote die we vaak hebben moesten horen:

Karl trapt tijdens het kastanjes zoeken met zijn blote voet in glas. De wond werd thuis uitgewassen in een teiltje met water, waarna hij vertelde dat er een hele teil bloed uitgekomen was.

Weer enige tijd later verhuisde het gezin naar de Johowstraße in de 'Schultenkolonie' de omgeving van de kolenmijn waar haar vader werkte. Friede ging daar op zesjarige leeftijd naar school. In de eerste klas had zij Fraulein Gründemann als onderwijzeres. Het hoofd van de school was rector Storkebaum. In het eerste uur op school werd 'Religion' gegeven.

Eind 1913 verhuisde de familie opnieuw, nu naar de Bismarckstraße 55, waar zij naar de Lutherschule ging. Deze school stond tussen de Friedrichstraße en de Rentforterstraße in Gladbeck. In deze straat woonde ook de familie Dierig. (dat is de tak van oom Otto die met een 'g' geschreven wordt).

Dit is nog niet de laatste verhuizing want het volgende adres was Elfriedenstraße 17, drie hoog. Dit was een kleine woning, want er was maar één slaapkamer waarin twee bedden stonden. In het ene bed sliep vader en dochter en in het andere moeder en zoon.

Deze verhuizing ging per paard en wagen waarbij de kinderen tussen het meubilair op de wagen zaten en schik hadden met de aldoor opengaande laatjes en klapperende deurtjes van de op de wagen staande kasten.

Van hier ging zij het laatste schooljaar naar de Johannesschule in de Berlinerstraße.

Nog een kleine herinnering uit de jonge jaren van Friede was het met ons Sinterklaasfeest te vergelijken feest dat 'Knecht Ruprecht' in huis kwam bij de familie Zilcher. Dat waren goede vrienden van de familie. Papa Paul, verkleed als knecht Ruprecht, kwam bestraffend op Oscar Zilcher af terwijl de kinderen zich verscholen achter de stoelen waarop de moeders zaten. Ze zullen echter vast wel wat cadeautjes gekregen hebben.

De 'echte' Knecht Ruprecht draagt meestal bruine of zwarte kleding. Hij heeft een baard en draagt een roe aan zijn gordel. Op zijn rug draagt hij een korf, waar cadeautjes in zitten voor de kinderen.

De laatste verhuizing van het gezin was naar het adres Elfriedenstraße 9. Deze woning had tenminste een zolder waar de beide kinderen konden slapen.

Op dit adres, Friede was een jaar of 10, kwam zij in een in een commodelade een drietal wasachtige figuurtjes tegen. Op de vraag van haar wat deze figuurtjes voorstelden antwoordde mama dat het herinneringen aan de doop van de kinderen waren, maar het waren er drie, dan zou er dus nog een derde kind moeten zijn? Het hoge woord kwam er uit, er was nog een dochtertje geweest. Ze zou Elisabeth hebben geheten en geboren zijn voor het huwelijk van haar ouders.

Ik heb meerder pogingen gedaan om deze geboorte bevestigd te krijgen maar altijd zonder succes. Tot in 2017, wij waren op vakantie in Polen met o.a. het doel om in Neder-Silezië eens rond te kijken in plaatsjes en kerken voor zover ik daar gegevens over had. Daar heb ik toen een genealogisch onderzoeker in Waldenburg benaderd. Zijn naam en adres had ik thuis al gevonden. Hij bleek de beschikking te hebben over de oude registratie van de burgerlijke stand van Waldenburg. Hij was ook bereid om in zijn korte middagpauze samen met mij daar in te gaan zoeken.

We hadden succes, we vonden inderdaad een overlijdensbericht van Martha Elisabet Biehl. Haar overlijden was op 9 juli 1904 en zij zou 2 maanden en 25 dagen geleefd hebben. Om verder te zoeken naar een eventuele geboorteakte was geen tijd meer maar ik was al lang blij met dit resultaat.

In 2022 lukte het mij om de officiële geboorte akte ook boven water te krijgen. Die geeft aan dat zij geboren is op 14 april 1904. In die akte wordt zij inderdaad Martha Elisabet, zonder 'h' genoemd.

(zie ook Emma Biehl hiervoor)

Een klassenfoto van Elfriede uit 1914. Dat moet dus de derde klas geweest zijn.

Het tweede meisje van rechts, in haar witte jurkje vooraan, is Elfriede.

Het laatste schooljaar 1920/1921, werd doorlopen op de Johannesschule. Op 14-jarig leeftijd vond de 'Konfirmation' plaats, door Pastor Glauert.

Na de schooljaren moest er wat verdiend worden. Gebruikelijk was om een betrekking in de huishouding te zoeken. Dit werd gevonden bij mevr. Messerschmitt, die van geboorte Nederlandse was en getrouwd was met een Duitser. Mevrouw Messerschmitt hield de huishouding draaiende door inkopen in Nederland te doen en de goederen in Duitsland op de markt weer te verkopen. Mijnheer Messerschmitt deed zijn best om het zuur verdiende geld inclusief het moeizaam verworven paard en wagen in drank om te zetten. Mede hierdoor kon ook de huishoudelijke hulp niet langer betaald worden en eindigde hiermee haar carrière in Gladbeck.

In augustus 1923 zorgde Meta Neumann ervoor dat Friede een betrekking kreeg in Nederland bij de familie Vromen in Zutphen. Meta was de jongste zuster van Frieda Neumann, die gehuwd was met Oscar Zilcher een familievriend. Zij woonden destijds in de Hermannstraße in Gladbeck.

Haar eerste poging om Nederland binnen te komen mislukte doordat zij bij de grenscontrole haar paspoort liet zien i.p.v. het verlangde *ausweis*. De Franse bezettingstroepen, nog aanwezig

Al onze Oma's en Opa's

sinds de 1e wereldoorlog, accepteerden dat niet en hielden haar tegen. Hierdoor moest ze onverrichter zake weer terug naar huis.

Een week later deed ze een nieuwe poging die wel lukte, maar hierdoor kwam ze wel een week later dan afgesproken in Zutphen aan.

Als 16-jarig meisje gaat zij op zoek naar het adres op haar papiertje. Terloops belt ze nog even bij wildvreemde mensen aan om daar snel een plas te doen en de weg te vragen. Deze bewoonster is zo vriendelijk haar tot voor de deur van de fam. Vromen te brengen. Mevrouw Vromen is op dat moment aan de telefoon als Elfriede in de deuropening staat. Ze roept vol vreugde "Daar is Elfriede" en ze gooit de hoorn op de haak. Mevrouw Vromen had begrip voor de situatie en was blij dat ze er was. Elfriede is verbaasd over het feit dat de hele stad versierd is, maar dit is, naar later blijkt, ter gelegenheid van de verjaardag van koningin Wilhelmina op 31 augustus en het 25-jarig regeringsjubileum op 6 sept. De familie Vromen woonde aan de Laarstraat 21 en had een groothandel in lommen. Ze wordt hier hulp in de huishouding en zorgt tevens voor de kleine Hans, het zoontje van de familie Vromen.

Laarstraat 21 in Zutphen in 2019

Nog een anekdote:

"Ik was gewend om altijd de laatste 3 treden van de trap te springen, als jonge meid doe je dat. Dit ging altijd goed totdat op een kwade dag de kat net voor de trap langs liep! Deze laatste heeft het niet overleefd".

De families Dierich en Zeh

In 1926 krijgt ze een beetje heimwee en gaat terug naar haar ouders in Gladbeck. De foto hierboven, samen met haar ouders en broer Karl is in oktober 1926 in Gladbeck gemaakt.

Wanneer we goed naar de linkerhand van Efriede kijken zien we een horloge. Waarschijnlijk is het een oud zakhorloge van haar vader geweest dat in een armband met speciale klemminrichting is gevat. Om een oud heren zakhorloge op deze manier te hergebruiken was denk ik gebruikelijk in die tijd.

Ook mijn eerste horloge was een klein oud zakhorloge maar daar was wel een leren band aan gemaakt en de wijzerplaat was een kwartslag gedraaid. Het armbandje met de verende schakels en de klemminrichting heb ik nog in mijn bezit.

Nu ik dit opschrijf bedenk ik, het zou zomaar kunnen dat dat horloge van mij hetzelfde klokje was dat mijn moeder hier draagt.... Helaas heb ik dat niet meer.

Al onze Oma's en Opa's

In de zomer van 1927 gaat ze weer naar Nederland, nu echter naar Apeldoorn. Haar nicht Alwine, dochter van oom Otto Dierig met een 'g', die al in Apeldoorn werkt, zorgt voor een adres. Dit wordt mevrouw Nolen aan de Mr. van Rhemenslaan 3. De pijl wijst naar haar kamertje in de villa.

Kijk, hier stapt ze in haar eentje door Apeldoorn. (1927)

Ze is niet erg blij met haar mevrouw, "*kreng van een mens*", en ze neemt in 1930 ontslag en gaat terug naar Duitsland.

Bij de foto hiernaast (1928):

"Ik had een dansvriendje die graag een foto van me wilde hebben. Ik liet een foto maken op zijn kosten. Het is niets tussen ons geworden, 'hij wou te veel!' De foto heeft hij echter wel gehouden".

Na 6 weken vraagt mevrouw Nolen of ze haar asjeblijf kan helpen als 'noodhulp'. Dat doet ze en ze komt weer naar Apeldoorn.

In 1930 leerde zij tijdens het carnaval in zaal Tivoli in Apeldoorn Johan Tamboer, mijn vader, kennen. Ze was daar via de Duitse vereniging terecht gekomen. Die avond hoefde ze niet alleen naar huis... Ze bleef nog één nacht bij haar mevrouw en vertrok toen voor enige tijd weer naar haar ouders. Het stel schreef elkaar lieve brieven, neem ik aan, ik heb nooit iets gevonden, en dus was ze snel weer terug in Nederland maar dus ook weer bij mevrouw Nolen. Op 5 april 1931 verloofden ze zich. In 1931 krijgt ze echter ontslag. De directe aanleiding daartoe was: "*Het poepen van de hond op het Perzische tapijt*". Dit werd haar in schoenen geschoven, niet de poep hoor, maar omdat ze de hond 5 minuten te laat had uitgelaten.

De families Dierich en Zeh

Hierna komt ze terecht bij mevrouw Boer-Leffef aan de Jonkh. Mr. Mollerslaan nr. 22. Het bevalt haar hier niet echt en ze blijft dan ook slechts tot 1932. Ze gaat weer een paar weken naar haar ouders. Intussen komt haar a.s. schoonmoeder, Cornelia Maandag, te overlijden en ze gaat snel naar Apeldoorn om de begrafenis bij te wonen.

Ze blijft in Nederland en gaat ze werken bij mevrouw Hooijer aan de Loolaan nr. 73. Dit was "*de aardigste mevrouw van allemaal*" ondanks het feit dat de meneer Hooijer NSB'er was. ¹⁾

Ze blijft bij de familie Hooijer tot aan haar huwelijk in 1934. Met mevrouw Hooijer had zij een goede band en heeft die nog heel veel jaren gehouden. Zo heeft zij haar 'mevrouw' in de 60-er jaren nog een keer of twee opgezocht toen ze met haar zuster samen in het Groningse Haren woonde. Van haar ook kreeg zij een pendule klok voor haar huwelijk die nu nog (2024) bij haar kleindochter Eleonora staat. Ook bezocht mevrouw Hooijer haar bij haar bevalling van Jopie, mijn broertje, en later ook wel thuis.

Op 16 April 1935 wordt Jopie (Johannes Gijsbertus) geboren. Dit heeft grote gevolgen. Zij loopt een nierversgiftiging op en krijgt trombose. Ze moet 3 maanden plat en stilliggen. Tot 8 augustus blijft ze in bed. Dan is de grote dag dat ze op mag! Maar oh jé wat valt dat tegen. Ze kan niets, ze moet zelfs weer leren lopen zoals ze vertelt. Haar moeder neemt Jopie mee naar Gladbeck omdat het met het kind in deze toestand te veel wordt. Haar vader blijft in Apeldoorn bij haar. Eind augustus kan ze zich weer aardig zelf redden en haar vader wil graag weer terug naar huis. Ze gaat met hem mee en blijft een week of vier in Gladbeck bij haar ouders.

In 1940 wordt Karel (*Ik: Karlheinz Paul Gustav*) geboren. Op aanraden van haar moeder, die bang is voor complicaties, gebeurt dit in het Juliana ziekenhuis aan de Sprengenweg. Ze blijft 4 weken in het ziekenhuis terwijl Jopie zolang bij haar schoonzuster Alie (Aleida, vrouw van de oudste broer Wim van mijn vader) is. Als Jopie hoort dat hij een broertje heeft, danst hij van de pret. Karel zou eigenlijk Karlheinz Paul geheten hebben, maar bij de aangifte realiseerde zijn vader zich dat zijn schoonvader, waarnaar hij vernoemd werd, eigenlijk Paul Gustav heette. Ter plekke werd er dus nog 'Gustav' aan toegevoegd.

(E.e.a. opgetekend uit haar mond 1994)

¹⁾ *N.S.B.: De Nationaal-Socialistische Beweging in Nederland (NSB) was een Nederlandse politieke partij die van 1931 tot 1945 heeft bestaan. De NSB huldigde de ideologie van het nationaalsocialisme, presenteerde zich vanuit een anti-democratische gezindheid zelf niet als partij maar als een beweging en fungeerde ten tijde van de Duitse bezetting van Nederland in de Tweede Wereldoorlog als collaboratiepartij.*

Al onze Oma's en Opa's

Waar woonde de familie in Gladbeck

Woonadressen van mijn grootouders in Gladbeck waren Mittelstraße, Rentforterstraße, Johowstraße, Bismarckstraße, Elfriedenstraße 17 en 9.

Op Elfriedenstraße 9 hebben ze het langst gewoond en daar heb ik ook vele herinneringen aan. Ik kwam daar als kleine jongen op gezette tijden met mijn moeder wanneer die haar ouders bezocht. Dat was een dag-lange treinreis vanuit Apeldoorn over Arnhem - Zevenaar - Emmerich - Gladbeck.

Na de dood van oma Emma Biehl in 1956 bleef Paul in Gladbeck aan de Elfriedenstraße nr. 9 wonen. We hebben hem later vaak bezocht met de auto. Het reizen was allemaal wat gemakkelijker geworden en de (huur)auto had zijn intrede gedaan.

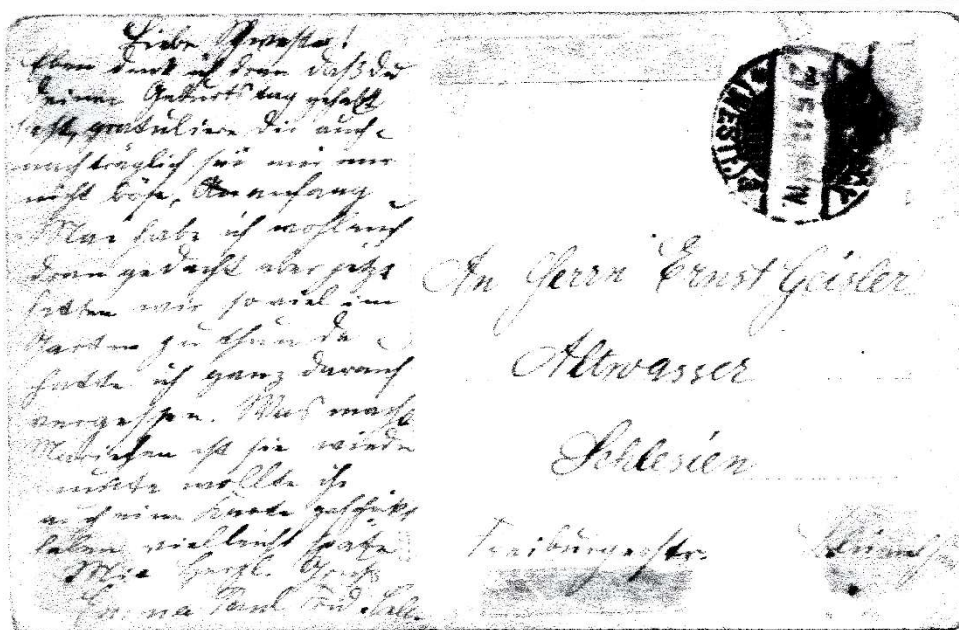
In 1908 werd Friedrich Karl in Gladbeck aan de Mittelstraße geboren. Hij vertrok begin 1933 naar Berlijn en Potsdam en trouwde daar met Charlotte Louise Thimm in 1938.

Emma Elfriede probeerde haar geluk in 1922 in Nederland. Via Zutphen belandde zij in Apeldoorn en trouwde daar Johannes Gijsbertus Tamboer in 1934.

Deze foto (ca. 1910) is gemaakt aan de Rentforterstraße in Gladbeck. Waarschijnlijk nr. 94. Daar woonde het gezin in die tijd namelijk. Helemaal rechts staat moeder Emma met de kinderen Elfriede en Karl. Het grappige is echter dat de foto als briefkaart verstuurd is door moeder Emma uit Gladbeck aan haar zuster Martha die nog in Silezië woont. De kaart is gedateerd 27-11-1911. Het adres op de kaart is Freiburgerstraße in Altwasser. De Freiburgerstraße loopt midden door Altwasser en nagenoeg langs de Carl Tielsch porselein fabriek. Dat sluit dan weer mooi aan bij het feit dat haar man daar werkte.

De Rentforterstraße in Gladbeck bestaat nog wel, maar de woning met nr. 94, of iets dat er op lijkt, is niet meer terug te vinden.

Vroeger werden ansichtkaarten ook gebruikt voor gewone communicatie. De achterkant en soms ook de voorkant, werd dan volgeschreven met familieberichten. Zo ook hier.

De tekst op de achterzijde luidt:

"Liebe Schwester

Eben denke ich dran daß du Deinen Geburtstag gehabt hast, gratulieren Dir auch nachträglich, sei mir nur nicht böse. Anfang Mai habe ich wohl auch dran gedacht aber jetzt hatten wir soviel im Garten zu thun da hatte ich gans darauf vergessen. Waß macht Marichen ist sie wieder munter wollte ich auch eine Karte geschickt haben, vielleicht später.

Mit Herzl. Gruß Emma Paul Friede u Calle".

Noot:

Calle is Karl, een in Duitsland veel gebruikte verbastering van Karl. Overigens werd ik in mijn jonge jaren ook Calle genoemd. Wie dat geïntroduceerd heeft weet ik niet, maar ik vond het een afschuwelijke naam. Het was de reden dat ik mij later Karel heb laten noemen.

De families Dierich en Zeh

Rond 1904 werd door de staat een mijnwerkersbuurt gebouwd aan de Johowstraße. De naam komt van 'Bergwerksdirektor' Paul Johow die van 1904 tot 1905 'Bergwerkschef' van de mijn 'Möller Schächte' was. De familie verhuisde van de Rentforterstraße hier naar toe. Paul werkte in de 'Möller Schächte' en woonde dus dicht bij zijn werk.

De woningen zien er in 2012 nog redelijk uit. Het zijn nog de oude woningen van ca. 1904 maar in het algemeen netjes gerenoveerd. Veel van hetzelfde type maar in de loop van de tijd heeft men nogal eens wat veranderd.

Dit is nummer 20, de woning van de familie.

Het is een soort drie onder één kap woning. Links en rechts de nummers 18 en 22 met de deur aan de zijkant. Nummer 20 heeft de ingang aan de achterzijde zoals hiernaast te zien.

(Eigen foto's 2012)

Dit is het huis aan de Mittelstraße nr. 20 in Gladbeck waar ook Karl is geboren.
De vrouw in het midden met het kind op de arm is Emma met de twee kinderen.
De man in het raam met de hele lange pijp is Paul Dierich. Het is ca. 1909.

De families Dierich en Zeh

En dit is Mittelstraße nr. 20 in 2012. De façade is prachtig gerestaureerd.
Er wonen zes families.

Al onze Oma's en Opa's

Deze foto laat de Elfriedenstraße zien in ca. 1910. De fotograaf staat ongeveer voor nr. 9. Het tweede huis aan de linkerkant is nr. 17. De woningen aan het eind rechts staan aan de Charlottenstraße en staan er ook nog steeds. Op de plaats van de tuinen rechts staan zolang ik mij kan herinneren huizen.

Dit is Elfriedenstraße nr. 17 in 2012. Het ziet er in principe nog net zo uit als begin vorige eeuw, maar heeft na een renovatie wel een erg nieuw uiterlijk gekregen.

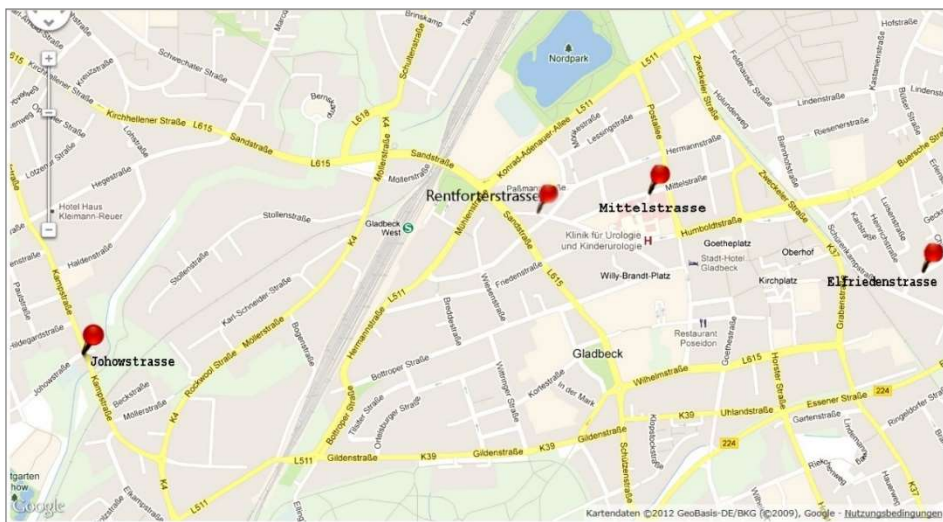
Elfriedenstraße nr. 9 in ca. 1918. Midden voor is moeder Emma met de kleine Elfriede.

Rechts, de man met de hoed is Paul Dierich. Helemaal links op de paal zit Karl. Het is een z.g. *Mehr Familienhaus* waar de familie Dierich met nog twee of drie andere families woonde. Emma en Paul leefden hier tot hun dood in resp. 1956 en 1968. Het huis werd gebouwd in 1910.

Al onze Oma's en Opa's

Elfriedenstraße 9 in de 80-er jaren

Kaart uit 2012. Het centrum van Gladbeck ligt rechts.

Voor de volledigheid; aan de Rentforterstraße en de Bismarckstraße (niet op de kaart) zijn geen woningen terug te vinden waar met een redelijke waarschijnlijkheid de familie gewoond kan hebben.

De families Dierich en Zeh

Elfriedenstraße 9, ingang fam. Dierich

Trap-opgang naar fam. Dierich

In de 80-er jaren hebben we, Gunhild en ik, samen met oom Karl, dit huis nog een keer bezocht. We werden door de zoon van oud bewoner Bednarz binnen gelaten en hebben even in de oude woning gekeken.

Gladbeck rond 1968

Al onze Oma's en Opa's

De Gladbecker 'Bewohner Bücher'

Bron: *Stadtarchiv Gladbeck*

Elfriedenstraße.
 7 HB. Stadt Gladbeck
 Bastel Henriette, Witwe, m. F.
 9 HB. Meyhöfer Friedrich. E.
 Max Paul m. F.
 Dierich Paul m. F.
 Tomaszewski Witold
 Pohl Elise, Witwe,
 Wittenhorst Oskar
 11 HB. Materzoff Johann. E.

Bewohnerbuch 1924

Dierich Gustav, Bgm., Berlinerstr. 115
 Dierich Karl, Bergm., Aderstraße 48
 Dierich Paul, Bergm., Elfriedenstr. 9

Elfriedenstraße
 Rolle, Franz
 Rolle, Elisabeth
 Reclif, Wilhelmine
 Schülke, August
 Schülke, Elisabeth
 9 E Meyhöfer, Friedr.
 Bednarz, Alma
 Bednarz, Emil
 Dierich, Paul
 Dierich, Emma
 Max, Paul
 Max, Anna
 Meyhöfer, Friedrich
 Meyhöfer, Maria
 Meyhöfer, Wilhelm
 Pohl, Elise
 10 E Gottlieb, August
 Gottlieb, Anna

Bewohnerbuch 1937

— Heim, Anna, Bergm., Steinstr. 4
 Dierich, Paul, Inv., Elfriedenstr. 9
 — Emma, Ehefr., Elfriedenstr. 9
 — Gustav, Bergmann, Steinstr. 4
 — Frieda, Ehefrau, Steinstr. 4
 Dierichs, Anton, Bergm., Land-

9 E Meyhöfer, Friedr.
 Achterberg,
 Hermann
 Achterberg, Auguste
 Achterberg, Walter
 Achterberg, Herta
 Bednarz, Emil
 Bednarz, Alma
 Bednarz, Engelbert
 Bednarz, Ingeburg
 Dierich, Paul
 Dierich, Emma
 Meyhöfer, Friedrich
 Meyhöfer, Wilhelm
 Rothe, Heinrich
 Rothe, Annelotte
 Thiele, Ruth
 10 E Gottlieb, August

Bewohnerbuch 1951

Dierich, Emma, Ehefr., Elfrieden-
straße 9
 — Paul, Inv., Elfriedenstr. 9
 — Gust., Bergm., Steinstr. 4
 — Frieda, Ehefr., Steinstr. 4
 — Günter, Bgm., Wielandstr. 33
 — Edith, Ehefr., Wielandstr. 33
 Dierichs, Gertr. Ehefrau, Erlen-

Bladerend door meerdere jaargangen 'Bewohner Bücher' kom ik diverse bekende namen tegen. Naast Paul en Emma Dierich vind ik ook de andere bewoners van het huis Elfriedenstraße 9: De families Bednarz (de eigenaar), Meyhöfer, Achterberg en Rothe. Ik heb ze allemaal gekend.

Verder Gustav (Paul) en Frieda (Folchert) Dierich aan de Steinstraße. Gustav is een kleinzoon van Paul's broer Otto. Hij zou hier dus eigenlijk 'Dierig' met 'g' moeten heten. Günter en Edith kan ik niet plaatsen.

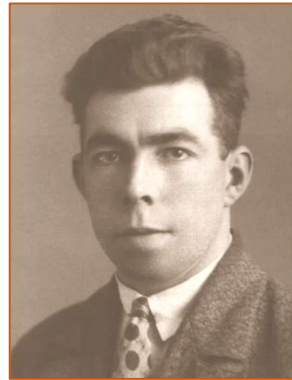
Al onze Oma's en Opa's

Huwelijk met Johannes Gijsbertus Tamboer

In 1930 kwam zij de Apeldoerner **Johannes Gijsbertus Tamboer** (Johan) tegen.

Het werd dik 'aan' met die twee en op 5 april 1931 verloofden ze zich. Johan kocht zelfs al vast een huis. Dat werd het huis nr. 58 aan de Sumatralaan. Dit was van zijn vader die metselaar was en veel in grond en huizen handelde. Maar voordat ik dat boven water had...

Uitgaande van de trouwdatum in maart 1934 nam ik aan dat kort daarvoor het huis gekocht zou zijn.

Drie jaargangen notaris repertoria doorworstelen van meerdere notarissen verder, vond ik uiteindelijk de twee akten, de aankoop van het huis en van de hypotheek. Het bleek reeds in 1931 te zijn gebeurd!

Tussen 1931 en 1934 verhuurde hij het huis aan meerdere families.

(Veel meer over dit huis in mijn boekje 'De Tamboers van Majoor Kaeks').

Mijn ouders trouwden op 22 maart 1934 in Apeldoorn en gingen dus in dit zojuist verworven huis wonen. Het gezin is daar verder altijd is blijven wonen.

Trouwfoto uit 1934

(Het origineel is zwart/wit. Deze is ingekleurd door MyHerritage.com)

Al onze Oma's en Opa's

Trouwboekje Johannes Gijsbertus Tamboer en Emma Elfriede Dierich. (1934)

GEMEENTE APELDOORN. PROVINCIE GELDERLAND

No. der akte *P 17*

Op den *28 Maart* 19*34* is het huwelijk voltrekken tusschen

Johannes Gijsbertus Tamboer geboren te *Apeldoorn* den *31 Augustus* 19*03*

zoon van *Willelm Tamboer*

en van *Cornelia Maria Maandag* (*overleden*)

EN

Emma Elfriede Dierich geboren te *Harbau Ober Salzbrennen* den *13 December* 19*06*

dochter van *Paul Gustaf Dierich*

en van *Emma Biehl*

De zogenaamde *Huwelijkse bijlagen* voor hun huwelijk.

PROVINCIE GELDERLAND. ARRONDISSEMENT ZUTPHEN.

GEMEENTE APELDOORN

BURGERLIJKE STAND.

UITTREKSEL UIT HET REGISTER VAN AKTEN VAN GEBOORTEN.

Op den *derdag Augustus* des jaars *negentien honderd drie* is geboren: *Johannes Gijsbertus*, zoon van *Willelm Tamboer* en van *Cornelia Maria Maandag*.

Call. De ondergeteekende, Ambtenaar van den Burgerlijken Stand der Gemeente APELDOORN, verklaart, dat het bovenstaande uittreksel met het register overeenkomt. Algegeven *14 Februari, 1934*. Leges f *0,25*.

Vrij van zegel art. 32, no. 6, „Zegelwet 1917”, en art. 126 van het Burgerlijk Wetboek.

R. H. H. H.

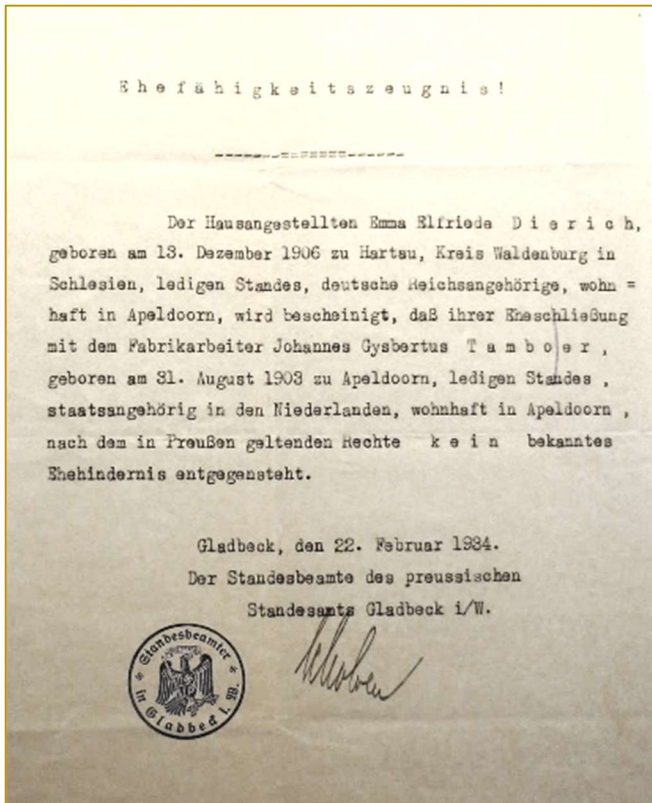
Uittreksel uit het Bevolkingsregister der GEMEENTE APELDOORN.

Uit het bevolkingsregister dezer gemeente (deel *19*, blad *146* No. *5*) blijkt, dat staat ingeschreven:

Elfriede Dierich van beroep *diensvroude*, geboren den *13 December 1906* te *Harbau (Old.)*, en wonende *Loosven 73* APELDOORN, den *9 Februari* 1934.

De Commissie, *J. H. H.*

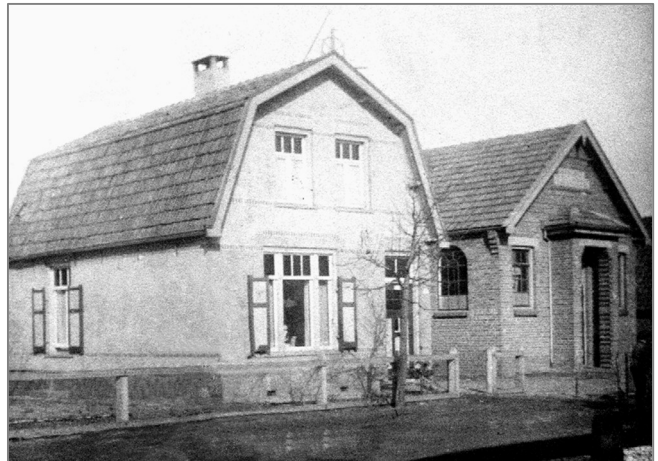
De families Dierich en Zeh

Waaronder een 'Ehefähigkeitszeugnis'. Dit is een document dat nodig is om een ingezetene van het Duitse Rijk met een buitenlander te kunnen laten trouwen. Mijn moeder had op dat moment nog de Duitse nationaliteit. Het geeft aan dat er v.w.b. de Duitse regels, geen bezwaren tegen dit geplande huwelijk zijn.

Hun huis, met daar naast 'Rehoboth', het gebouwtje van de Nederlands Hervormde kerk waar onder meer zondagsschool en kinderkerk gehouden werd.

(Foto's: Jaren 1930)

Het trotse paar bij hun eigen huis!

Kinderen

Ja, en toen kwamen er natuurlijk kindertjes.

BURGERLIJKE STAND.

Opgave van 18 April.

Geboren: Johanna Wilhelmina, dochter van B. G. Linthorst en G. Timmer; Hendricus Gerrit, zoon van G. Bosch en E. Hamann; Harmen, zoon van W. Gerritsen en P. Mulder; **Johannes Gijsbertus**, zoon van J. G. Tamboer en E. E. Dierich; Willemina Hendrika Antonetta, dochter van E. M. Hurenkamp en G. H. J. Smits.

Overleden: H. P. Jansen, geh. met A. J. de Groot 47 jaar vr.; J. Hijmensen, geh. met J. v. de Haar 49 j. m.

Geboren: Jopie 16 april 1935

BURGERLIJKE STAND

(Opgave van 28 Dec.)

Geboren: Wernardus Gradus Maria, z. v. G. J. Ellenbroek en van M. H. Hendriks; Jan Willem, z. v. C. Brouwer en van R. Beekman; Johan, z. v. G. Ribbink en van M. H. W. Zoetbrood; Jannetje Maria, d. v. W. Hendriks en van C. J. Bloem; Hermina Johanna, d. v. G. L. Wilbrink en van H. M. Kamphuis; Jan Willem, z. v. D. de Koe en van A. G. Meyerink; Hermann Berend, z. v. B. Dolman en van K. Glosze; Evert Frederik Albertus, z. v. A. Plant en van A. Bosman; **Karlheinz Paul Gustav**, z. v. J. G. Tamboer en van E. E. Dierich; Cornelis Anthonie, z. v. A. Klaassen en van J. C. Zwerus.

Ondertrouwd: J. Landkroon, 20 j. en A. M. J. Konijnenberg, 19 j.; W. G. R. v. Schooten, 25 j., Voorst en J. Steunenberg, 22 j.; H. J. van het Veld, 27 j. en B. J. Telnekes, 23 j.; J. Hendriks, 27 j. en M. C. Jonker, 27 j.

Overleden: J. P. Andrée, ongeh. vr. 64 j.; C. Boersma, geh. met B. Koornstra, m., 28 j.; G. B. Koekoek, geh. met J. Luttenberg, vr. 78 j.; H. A. Bax, geh. met A. Buurkes, m., 59 j.; H. Kamp, ongeh., m., 56 j.; W. Hulleman, geh. met A. Koldenhof, vr., 68 j.; J. P. Willemsen, vr., 11 mnd.

Geboren: Karlheinz 24 december 1940

...en verder:

In de jaren 60 gaan wij regelmatig naar Gladbeck om de dan alleenstaande Paul Dierich te bezoeken, zijn vrouw Emma is in 1956 overleden. Eerst gebeurde dat met een huurauto, later toen ik en ook Joop zelf een auto bezaten ging dat wat gemakkelijker. Ook werd Opa Paul dan vaak opgehaald om een poosje in Apeldoorn te logeren.

(Foto hiernaast: Aan de Sumatralaan in Apeldoorn, 1962)

In 1964 ging mijn moeder met haar vader het avontuur aan om naar de DDR ¹⁾ te reizen. Ik kon hen ervan overtuigen om dit per vliegtuig te doen. Het was de eerste keer dat zij in een vliegtuig stapten. Het werd een prachtige ervaring en een emotioneel *wiedersehen* omdat zij haar broer Karl en haar vader zijn zoon zo'n 25 jaar niet hadden gezien.

Bärbel is zo te zien wel gek met haar grootvader. Ook hier wordt dan zoals altijd veel gekaart. *Schafskopf* was het populaire spel bij de Dierichs. Mijn vader speelde het ook. Het heeft iets weg van Klaverjassen.

¹⁾ De DDR, de Duitse Democratische Republiek was een communistisch land in Europa. Het land ontstond in 1949 in het door de Sovjet-Unie bezette deel van het verslagen Duitsland. Officieel bestond de DDR van 7 oktober 1949 tot 3 oktober 1990, de dag van de Duitse hereniging.

Al onze Oma's en Opa's

Dit is 1967, in de woning aan de Elfriedenstraße nr. 9.

Kaartje leggen en koffie drinken zijn de bezigheden wanneer we bij 'Opa Paul' op bezoek zijn. Het lampje aan de muur brandt op stroom van de beneden buurvrouw. De woning had geen elektriciteit aansluiting.

Ook een plaatje uit de 60er jaren. Locatie Elfriedenstraße 9 in Gladbeck.

V.l.n.r.:

Paul Dierich, mijn vader, Elfriede Willner (2^e vrouw van Gerhard Berger), mijn moeder, Gerhard Berger. (Schoonzoon van Emma Martha Klara Dierich, een zuster van Paul).

Joop heeft heel lang contact gehouden met de Berger familie.

De Veenkamp

Het plan was om samen naar een appartement in verzorgingstehuis 'De Veenkamp' te gaan wonen. Zo ver kwam het niet, Johan kwam in 1988 ten gevolge van een val in het ziekenhuis terecht en overleed na diverse complicaties op 2 december 1988.

In 1989 verhuisde mijn moeder wel naar De Veenkamp. Daar heeft zij tot haar dood in 2001, vrij zorgeloos kunnen wonen. Er werd gezamenlijk gegeten en ook gerecreëerd.

De Veenkamp in de jaren 1990

Met mijn moeder op de 7^e etage.

Nog lang maakte zij Apeldoorn onveilig...

In 2022 is het gehele huis met de grond gelijk gemaakt. Het past niet meer in deze tijd. Ouderen "*moeten langer thuis blijven wonen en daar hulp vragen*". Helaas blijkt dat vanaf ca. 2020 niet meer goed realiseerbaar doordat hierdoor huizen bezet gehouden worden en personeel niet aan te slepen is....

Zomaar een aantal leuke foto's uit mijn moeders leven

Fotografie was niet goedkoop, maar toch werd er regelmatig wel een fotograaf bezocht. Ook leende mijn moeder vaak het fototoestel van oom Jan, de jongste broer van mijn vader. Fantastisch goed idee, want nu zijn er best veel leuke waardevolle plaatjes uit die tijd. Een greep uit een aantal 'echte' foto's en 'kiekjes'.....

Dan begin ik natuurlijk met de foto hier links:

“De kleine schat” zoals ze die zelf altijd noemde.

Rechts: Pasen 1921. Mooi zijn voor de kerkelijke confirmatie.

1931: Het zal bij één van haar 'werkgeefsters' geweest zijn. Wat een plaatjes hè?

Zomaar een mooie foto, datum onbekend.

De families Dierich en Zeh

1934: Mijn vader met zijn Duitse schoonouders. Komen ze helpen, of is het alleen voor de foto?

1941: Jopie met zijn broertje.

1947: De hele familie in de achtertuin.

Al onze Oma's en Opa's

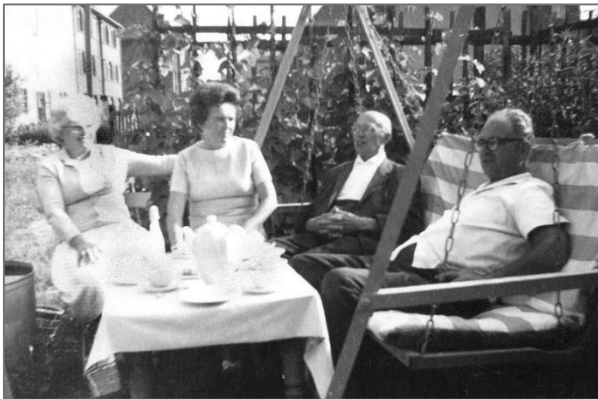
„Mapolion“, jaren '60 IJsselstein

1962: Westerbouwing Arnhem.

Jaren '60 aan de Sumatralaan.

1964: Ze gaat samen met haar vader naar haar broer en schoonzuster, Karl en Lotte, in Potsdam. (DDR).

*Eindelijk
“Ein Wiedersehen”.*

Die “Hollywood Schaukel”

De families Dierich en Zeh

1964:
Met haar eerste
kleinkind Eleonora,
geb. 1961.

1966:
Met ook haar tweede
kleinkind,
Rob, geb. 1964

1973:
Haar derde kleinkind, Inger,
11 dagen oud.

1975:
Haaksbergen.

En dan maakt ze ook nog vier achterkleinkinderen mee, drie kinderen van Eleonora en Hans:

Geoffrey (april 1988)

Quinten (januari 1990)

Maxim (febr. 2000)

Al onze Oma's en Opa's

En het eerste kindje van Rob,
Solène (december 2000).

September 1973: Apeldoorn

1973: Haaksbergen

Met Inger op de slee.

De families Dierich en Zeh

1986: Met broer Karl bij het huwelijk van Eleonora en Hans

1994: Puzzelen in Haaksbergen

1996: Verjaardag in Veenkamp →

1997: Oranjepark Apeldoorn ←

2000: Wandelen in Alphen a/d Rijn

2000: Sjoelen in Haaksbergen

Al onze Oma's en Opa's

Haar laatste verjaardag, 16 december 2000, met achterkleinkinderen

Het overlijden van Emma Elfriede Dierich

Mijn moeder had al lang niet zoveel zin meer in het leven. De interesse in het gebeuren om haar heen werd steeds minder. Fietsen was er niet meer bij alhoewel ze dat tot voorbij haar 90ste heeft volgehouden. Televisie kijken was vermoeiend doordat zij enige jaren geleden een klein infarctje in het netvlies van haar linkeroog kreeg. Met dat oog zag ze niet veel en dat wat ze zag irriteerde haar erg. Begin 2001 werd haar gezondheid minder, op 1 mei overleed zij in haar appartement in de Veenkamp. Het was voor haar een verlossing.

Bedroefd, maar dankbaar dat zij de door haar gewenste rust heeft gevonden, delen wij u mede dat is overleden onze lieve moeder, groot- en overgrootmoeder

Emma Elfriede Tamboer-Dierich Friede

* Hartau, 13 december 1906

† Apeldoorn, 1 mei 2001

*Wij zijn het personeel van verzorgingshuis de Veenkamp
dankbaar voor de liefdevolle verzorging.*

Joop en Gerda
Karel en Gunhild
Klein- en achterkleinkinderen

Correspondentieadres:
J.G. Tamboer
Oranje Nassaulaan 48
3402 CS IJsselstein

Moeder is opgebaard in het uitvaartcentrum Nuva, Hofveld 21 - 23 te Apeldoorn.

De crematieplechtigheid zal zaterdag 5 mei om 12.00 uur plaatsvinden in het crematorium Heidehof, Engelandersholt 95 te Ugchelen bij Apeldoorn.

Voorafgaande aan de plechtigheid is er vanaf 11.45 uur gelegenheid om afscheid te nemen.

Na afloop is er gelegenheid tot condoleren in de ontvangkamer van het crematorium.

Al onze Oma's en Opa's

Hieronder nog wat persoonlijke documentjes van haar. Meer informatie over haar leven in Apeldoorn is opgenomen in het boekje “De Tamboers van Major Kaeks” in het hoofdstuk van mijn persoonlijke herinneringen.

Haar laatste Paspoort.

In de zomer van 1989, net voordat in Duitsland “die Wende”, de val van de Berlijnse muur, plaats vond bezocht ze nog één keer haar broer Karl in Potsdam. Dit keer niet per vliegtuig maar met de auto samen met Joop en Gerda, mijn broer en schoonzuster.

De val van de muur luidde de Duitse hereniging van DDR met BRD in.

Al onze Oma's en Opa's

girokaart (niet vrouwen a.u.b.)		mededelingen:	
45 gld — et naar girorek 1740674 van		Van Sint Nic. presentje 200 K. G. i. handtekening: J. Tamboer-Dierich	
naam	K.P.G. Tamboer + G. Heeringa	de ruimte hieronder niet beschrijven	
adres	K. Doormanstr. 69	093403-036026	
plaats	7482 BK Haaksbergen	R4-85	
volgnr	24	hr j g tamboer en mw e e tamboer-dierich sumatralaan 58 7314 jp apeldoorn	van girorekening 2001751
onder deze lijn niet schrijven			
00242001751< 000004+ 000007500< 1770674+ 2 +2< 60>			
girokaart (niet vrouwen a.u.b.)		mededelingen:	
15 gld — et naar postrek 1770674 van		Van bloemetje v.d. 27. 28. "Sporenloos" handtekening J. Tamboer-Dierich	
naam	K.P.G. Tamboer Mr. Heeringa	niet beschrijven a.u.b.	
adres	K. Doormanstr. 69	191514-034623	
plaats	Haaksbergen	R9-80	
volgnr	5	hr j g tamboer en mw e e tamboer-dierich sumatralaan 58 7314 jp apeldoorn	van postrek 2001751
de ruimte hieronder niet beschrijven			
90052001751< 000004+ 000001500< 1770674+ + 99< 60>			
girokaart (niet vrouwen a.u.b.)		mededelingen:	
45 gld — et naar postrek 1740674 van		16. jr. van Sint + Piet handtekening J. Tamboer-Dierich	
naam	K.P.G. Tamboer-Heeringa	niet beschrijven a.u.b.	
adres	K. Doormanstr. 69	191114-047600	
plaats	7482 BK Haaksbergen	R9-80	
volgnr	43	hr j g tamboer en mw e e tamboer-dierich sumatralaan 58 7314 jp apeldoorn	van postrek 2001751
de ruimte hieronder niet beschrijven			

Bij bijzondere gelegenheden, of zomaar tussendoor, werd er af en toe een 'presentje' overgemaakt. Ma maakte daar dan graag een grapje bij. Ook zorgde ze er zorgvuldig voor dat Joop, Gerda en wij evenveel kregen.

De families Dierich en Zeh

girokaart (niet vouwen a.u.b.)		mededelingen: <i>Brethige vacantie Pa + Mo.</i>	
— 500 gld — ct		handtekening: <i>E. Tamboer Dierich</i>	
naar postrek 1770674 van		niet beschrijven a.u.b. 261514-085963	
naam 27-06-58	<i>Hr. + Mw. R.P.J. Tamboer</i>		
adres	<i>R. Doormanstr. 69</i>		
plaats	<i>7482 BK Haaksbergen</i>		
volgnr 39	hr j g tamboer en mw e e tamboer-dierich sumatralaan 58 7314 jp apeldoorn	van postrek 2001751	
de ruimte hieronder niet beschrijven			
3 10392001751< 000004+ 000050000< 1770674+ 5 49< 60>			
girokaart (niet vouwen a.u.b.)		mededelingen: <i>TSNEWEG NEGADTSREK EKYLORY</i>	
— 1000 gld — ct		handtekening: <i>E. Tamboer Dierich</i>	
naar girorek 1770674 van		de ruimte hieronder niet beschrijven 164404-061693	
naam	<i>Hr. + Mw. R. Tamboer - Heeringa</i>		
adres 17-12-87	<i>Doormanstr. 69</i>		
plaats	<i>7482 BK Haaksbergen</i>		
volgnr 32	hr j g tamboer en mw e e tamboer-dierich sumatralaan 58 7314 jp apeldoorn	van girorekening 2001751	
onder deze lijn niet schrijven			
00322001751< 000004+ 000100000< 1770674+ 6 78< 60>			
girokaart (niet vouwen a.u.b.)		mededelingen: <i>Pog een zweeps slag i.d.v.v. frukt. Betenschap</i>	
— 10 gld — ct		handtekening: <i>E. Tamboer Dierich</i>	
naar girorek 1770674 van		de ruimte hieronder niet beschrijven 203503-054249	
naam	<i>K.P.G. Tamboer</i>		
adres 21-11-87	<i>Doormanstr. 69</i>		
plaats	<i>Haaksbergen</i>		
volgnr 8	hr j g tamboer en mw e e tamboer-dierich sumatralaan 58 7314 jp apeldoorn	van girorekening 2001751	
onder deze lijn niet schrijven			

Deze laatste n.a.v. een zweeps slag die ik opgelopen had bij het tennissen.

Al onze Oma's en Opa's

Friedrich Karl Dierich

Karl, zoals hij genoemd wordt, is de jongere broer van mijn moeder Emma Elfriede. Hij wordt in Gladbeck geboren op 2 oktober 1908 in het huis aan de Mittelstraße (zie hiervoor bij Emma Elfriede). Hij ging met 6 jaar naar de *Volksschule* en doorliep daar 8 klassen.

Karl, met zijn moeder en zus

Auszug aus dem Taufbuche der evangelischen Kirchengemeinde Gladbeck i. W.
Beschreibung.

1. Name des Kindes: Friedrich Karl Dierich

2. Geburtsort: Gladbeck i. W. Oktober 1908

3. Taufort: Gladbeck i. W. Oktober 1908

4. Name und Stand des Vaters: Paul Dierich, Bergmann evgl. Konfession

5. Name der Mutter: Emma geb. Biehl kath. Konfession

Gladbeck i. W., den 4. März 1938

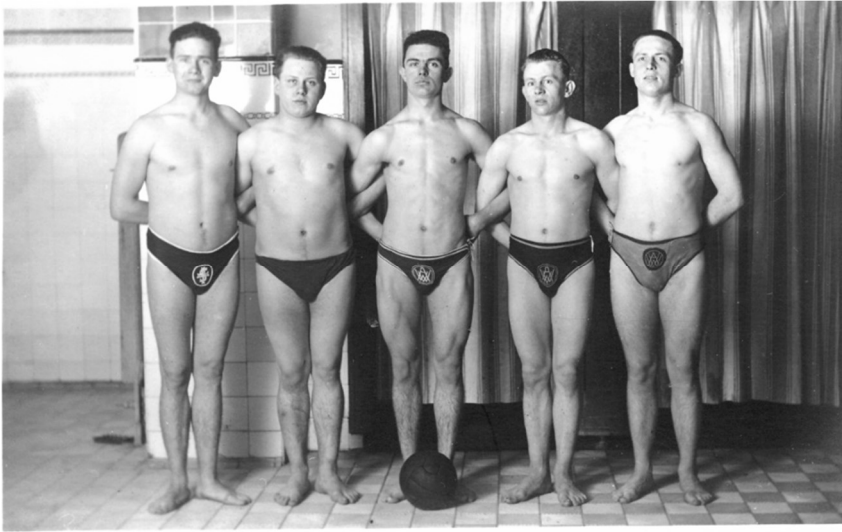
Gebühr: 0,50 RM

Evangelisches Gemeindeführer
Mank

Na de lagere school, *de grundschule*, leerde hij voor hoefsmid en wagenmaker bij Heinrich Beckmann in Gladbeck. Daar verdiende hij zijn eerste geld: DM 3,- in de week, maar dat liep op tot zelfs DM 15,- tijdens het 4e leerjaar. In die tijd ging hij zelfs al één keer per week een halve dag naar een *Gewerbeschule*, een soort ambachtschool. Na het voltooien van zijn opleiding bleef hij nog een jaar bij dezelfde baas werken.

In de Elfriedenstraße op de hoek van de Erlenstraße was een jeugdthunk. Daar werd gedanst, gezongen en gemusiceerd.

Toen hij 16 was werd hij lid van de *Sozialistischen Arbeiter Jugend (SAJ)* en de *Arbeiter Wassersport Vereins. (AWV)*

Met de zwemvereniging werden veel wedstrijden gezwommen in de regio, Essen, Keulen, Dusseldorf, Dortmund enz.

De foto hierboven is de Waterpolo *Manschaft*. Karl was keeper. (midden).

In de 20-er jaren waren ze zelfs *Deutsche Meister* binnen de (AWV).

Al met al een sportief baasje dus! Tot ver in de negentig bleef hij zwemmen. Eerst dagelijks, daarna wekelijks.

Deutsches Turn- und Sportabzeichen für Männer
Anzeichnung des Deutschen Reichsausschusses für Leibesübungen

Vor- und Zuname des Bewerbers:
Karl Dietrich

Geboren am *2. Oktober 1904*

Verbandszugehörigkeit des Bewerbers: *Polizei-Sportverein*
Münster i. W.

Name des Verbandes: *W. S. V.*

Wohnort (Ort) des Bewerbers: *Münster i. W.*
(Straße, Hausnummer) *Polizeistraße*

Bewerbung um das Sportabzeichen in: *Gold-Silber-Bronze*
(Nichtstrichendes ist zu streichen)

Generalsekretariat des Deutschen Reichsausschusses für Leibesübungen

De families Dierich en Zeh

Op 31 maart 1938 trouwde hij in Brandenburg, in de buurt van Berlijn, met Charlotte (Lotte) Louise Thimm. Ze kwam uit Stargard, een plaatsje dat nu net over de grens in Polen bij Stettin ligt maar woonde in Brandenburg (Havel).

Het paar ging in Potsdam, zo'n 20 km ten westen van Berlijn, wonen aan de Hohewegstraße 1-2. Later verhuisden ze naar de Gregor Mendelstraße 4 en nog later naar Im Bogen 22a.

Die laatste woning aan de Im Bogen kennen wij allemaal goed omdat we ook in latere tijden, na de 'val van de muur', daar vaak op bezoek gingen.

In 1941 wordt dochter Bärbel geboren. Op 7 januari 1973 komt Lotte te overlijden tijdens een ziekenhuis behandeling. Zij werd slechts 60 jaar.

In 2008, Karl is intussen 99 jaar oud, e-mail ik regelmatig met hem! Hij schrijft dat hij na zijn huwelijk aan de Marienstraße 4 ging wonen. Waarschijnlijk is dat hetzelfde adres als de Gregor Mendelstraße.

Ik heb hem gevraagd eens iets op te schrijven over zijn leven. Dat wilde hij graag doen en hij kroop achter zijn oude PC. De volgende stukjes neem ik letterlijk over uit zijn 'Memoires'. Hij heeft het zo beschreven zoals hij het ook aan jou vertellen zou, vol humor.

"In 1928 bewarb ich mich in Gladbeck bei der Schutzpolizei. Die Bewerbung hatte Erfolg allerdings unter der Bedingung, daß ich mir die vergrößerten Halsmandeln entfernen ließ. Am 3. April 1929 trat ich dann als Polizei Anwärter in die Polizei Schule in Münster ein. Ohne Mandeln versteht sich . Außer Fachwissen wurde auch viel Allgemeinwissen eingetrichtert, und sehr viel Sport. Ich habe in der Polizei-Mannschaft Fußball gespielt . Gegen Polizei Enschede haben wir gewonnen !!!!!

Nach einem Jahr wurde ich zum Polizei Wachtmeister befördert und kam auf eigenen Wunsch auf die Pol. Reitschule nach Dortmund. Ich hatte so im Hinterkopf, mal in einer Beschlagschmiede der Polizei zu landen. Das halbe Jahr Reitschule war kein Zuckerschlecken. Die ersten Wochen wurde ohne Sattel geritten. Da mußte abends der Hintern gekühlt werden. Zur Reitschule gehört natürlich Nachtwache im Stall und ausmisten!

Nach einem halben Jahr konnte ich mit Pferd auf die Menschheit losgelassen werden und wurde zur Polizei Bereitschaft Recklinghausen versetzt. Neben den Streifen zu Pferde, die bis nach Marl gingen, auch Aushilfe in der Beschlagschmiede. Und siehe da, ich sollte die Schmiede übernehmen und wurde zur Polizei-Lehrschmiede nach Berlin delegiert um die Meisterprüfung zu machen".

"Der 1. Weltkrieg brach aus und die Zeit der Steckrüben an. In der Schule gab es Quäkerspeisung. Meine Schwester und ich waren davon ausgeschlossen. Wir waren noch nicht unterernährt".

"Also das mußte ich mir ganz hinten aus der letzten Gehirnwinding herausholen".

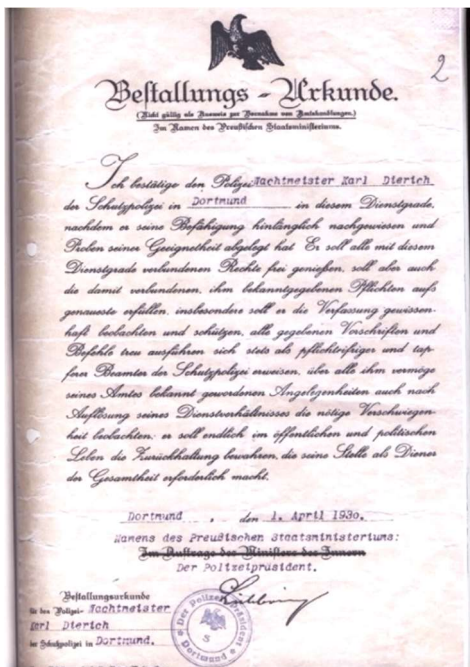
"Nach einem Vierteljahr War ich Hufbeschlagmeister. Ich landete nicht mehr in Recklinghausen sondern in Brandenburg und lernte Charlotte kennen die ich nicht mehr los ließ".

Al onze Oma's en Opa's

(De foto: 'die Besetzung des Meisterkursus' in Berlijn. ca 1933. Karl tweede van links, bovenste rij)

Als kleine jongen is hij tweemaal in Silezië geweest en heeft daar ook zijn opa Carl Dierich leren kennen. Zijn oma, Rosina Launer, was toen al overleden. Ook heeft hij daar zijn oma en opa van moeders kant ontmoet. D.w.z. zijn echte oma, Louisa Zeh, en zijn stief-opa Anton Kirsch. Ook zijn tante Martha Dierich en oom Ernst Geisler leerde hij kennen.

Wachtmeister 1930, en Oberwachtmeister 1934 bij de Landespolizei

Huwelijk 1938. Charlotte (Louise) Thimm en (Friedrich) Karl Dierich

Karl vertelt verder:

"In 1938 heirateten wir. Unsere erste Wohnung war in der Marienstraße 4, ein Block nur für Soldatenfamilien.

In 1939 zog ich dann mit dem 9. Infanterie Regiment in den Krieg. Polen und Frankreich. Als wir danach wieder an der Ostgrenze lagen - der Russe hatte ja noch nicht in den Krieg eingegriffen-, da fiel mir ein Heeresnachrichtenblatt ¹⁾ in die Hände : "Befehlshaber Nord sucht Leute mit polzeilichen Vorkenntnissen". Ich habe drauf bestanden daß ich gemeldet wurde was auch geschah. Ich wurde nach einigen Tagen nach Frankreich in Marsch gesetzt. In Boulogne leitete ich eine Außenstelle der Feldgendarmarie und mein Dienstgrad war: Stabsfeldwebel der Feldgendarmarie. Das hat mir den Einsatz in Rußland erspart. Und als der Amerikaner dann in Frankreich landeten, kam ich in Amerikanische Gefangenschaft. Zeltlager bei Le Man. Nach ca. 4 Monaten erfolgte Transport ins Entlassungslager Brandenburg. Dort wurden wir kurzfristig entlassen. Nach einigen Tagen mit Lotte bei Schwiegereltern wurde uns die Wohnung ImBogen 22a in Potsdam zugewiesen".

¹⁾ „Heeresnachrichtenblatt“, een nieuwsbulletin voor de militairen.

Bb.

Heiratsurkunde.

Nr. 163
(Aufgebotsverzeichnis Nr. 200)

Brandenburg (Havel), am vierundzwanzigsten im
März ————— laufend neunhundert achtundzwanzig.

Vor dem unterzeichneten Standesbeamten erschienen heute zum Zwecke der
Eheschließung:

1. der Oberstleutnant im Infanterie Regiment 19
Friedrich Carl Dreitz
der Persönlichkeit nach ————— durch geborene
————— aus famul,
geboren am ————— zwei im Oktober
des Jahres laufend neun hundert achtund
zu Gladbek, Hinterpommern
Geburtsregister Nr. 1999 des Standesamts in Gladbek
wohnt in Potsdam, Pomeranien;

2. die Majorin Grotow-Grip Thirmer
der Persönlichkeit nach ————— durch Geburtsurkunde
————— aus famul,
geboren am ————— auf im Oktober
des Jahres laufend neun hundert achtund
zu Worpenfelde, H. Margard, Ostpreußen
Geburtsregister Nr. 1 des Standesamts in Kortowen
wohnt in Brandenburg (Havel), Jüterbog 339.

Na de tweede wereldoorlog werd het contact alleen maar slechter door de politieke situatie en na het ontstaan van de DDR was wederzijds bezoek geheel uitgesloten. In 1961 werd 'de muur' gebouwd en was reizen naar het westen vrijwel onmogelijk. Zelfs bij het overlijden van zijn ouders in resp. 1956 en 1968 mocht hij niet naar het westen. (Zie ook Appendix, Historie Duitsland)

Intussen werkte hij bij de belastingdienst de 'Rat der Stadt Potsdam'. Hij zat wanbetalers achter de voddren. "Den Kuckuk hatte ich immer in der Aktentasche" zegt hij.

En wat is dan een Kuckuk?

"Kuckuk, das ist die Umgangsform für ein Siegel für eine Pfändung. Den Kuckuk, den wir in der Aktentasche hatten, war ein Pfandsiegel mit einem Adler. Der wurde z. B. auf die Rückseite eines kostbaren Bildes geklebt und nach einer gewissen Zeit zu Gunsten der Gläubiger versteigert".

Hij was dus tevens deurwaarder en legde evt. beslag op waardevolle goederen bij wanbetaling.

Na enige jaren werd hij verantwoordelijk voor de 'Preisbildung Elektrotechnischer Erzeugnisse in Volkseigenen Betrieben'. Volkseigenen Betriebe, dat waren dus staatsbedrijven.

De families Dierich en Zeh

Particuliere ondernemingen waren er niet. Alle bedrijven zijn van de overheid.

Hij beoordeelde daar of de prijzen bij het product pasten of dat er ergens veel te veel voor iets werd gevraagd. Vergeet niet dat doordat alle bedrijven staatsbedrijven waren er van concurrentie geen sprake was. Hij reisde daarvoor door de DDR. Dit bleef hij doen tot hij in 1973 met pensioen (*zur Rente*) ging.

Zodra hij in 1973 met pensioen ging kwam hij naar ons land en bracht ook ons een bezoek. Hij keek zijn ogen uit in onze westerse winkels en genoot van de vrijheid en van zijn familie. Zijn zuster, mijn moeder, was toen 66 jaar en genoot ervan dat haar broer eindelijk deze kant uit kon komen. Met mijn vader had hij een minder goede relatie maar ze 'gedoogden' elkaar. Ook in 1986 kwam hij ons weer bezoeken.

Boven de Raaweg in Haaksbergen, daar waar nu een grote woonwijk is, met links en rechts mijn ouders. (1973)

De foto rechts is uit 1986. Het Arboretum in de Lutte, Inger is daar 13 jaar.

Dochter

Karl en Lotte hebben één dochter, Bärbel. Zij werd geboren op 18 juli 1941.

Ze studeerde aan de Humboldt universiteit in Berlijn voor arts. Daarna deed zij specialisatie gynaecologie. Helaas heeft zij dat door een hartkwaal slechts 22 jaar in de praktijk kunnen uitoefenen.

Bärbel trouwde in 1972 met Manfred Paul Schneider, een afgestudeerd Wirtschafts Mathematiker. Het huwelijk bleef kinderloos. Manfred overleed in 2021.

Karl Dierich 100 jaar

Karl Dierich wordt in 2008, 100 jaar. In het verzorgingstehuis, waar hij sinds het voorjaar van dat jaar woont, wordt een feestje gevierd. Wij, Rob, Gerda, Joop, Gunhild en ik, zijn ook van de partij.

De Oberbürgermeister van Potsdam komt hem persoonlijk de hand schudden. Ook de pers is vertegenwoordigd en zorgt dat het in de regio bekend wordt.

(in mijn archief bevindt zich een video film van de feestelijkheden)

POTSDAM WOCHENENDA

Immer auf Empfang

Der gelernte Hufschmied Karl Dierich feierte seinen 100. Geburtstag

BABELSBERG - Mit viel Verwandtschaft aus Holland feierte Karl Dierich am Donnerstag im Pflegewohnstift in Babelsberg seinen 100. Geburtstag. Unter den Gratulanten war auch Oberbürgermeister Jann Jakob, der es sich nicht nehmen ließ persönlich zu gratulieren und einen Blumenstrauß vorbeizubringen.

Lange lebt der gelernte Hufschmied, der ursprünglich aus Gladbeck bei Westfalen stammt, noch nicht in dem Stif. Bis zum Februar 2008 wohnte Karl Dierich im Bogen 22a im ersten Stock. Doch wie verschlug es den sportlichen westdeutschen Wasserballmeister überhaupt nach Potsdam? Nachdem Dierich seine Lehre während der Weltwirtschaftskrise beendet hatte - „weil es damals keine andere Möglichkeiten gab“, wie seine Tochter berichtete - verpflichtete sich Dierich für zwölf Jahre dem Polizeidienst. Es lockte ihn ein berufliches Angebot nach Brandenburg. Danach leitete Dierich bis zum Krieg eine Schmiede in Potsdam. In der Stadt lernte er auch seine große Liebe Charlotte Luise Thim kennen, die er 1938 heiratete. Während der Kriegswirren am 18. Juni 1941 wurde ihre einzige Tochter Bärbel geboren. Die Familie wurde für kurze Zeit getrennt. Karl geriet bis 1946 in amerikanische Kriegsgefangenschaft, seine Frau und Tochter flohen zur Familie nach Brandenburg. Als Potsdam noch in Schutt und Asche lag bezog die kleine Familie die Wohnung im Bogen 22a, dabei hätte „Kalle“ fast das ganze Haus bei der Entwanzung mit Gas in die Luft gesprengt. Das Haus blieb stehen und Dierich zog erst nach einem Herzinfarkt wieder aus. Bis zur Rente im Jahr 1973 arbeitete der Jubilar in verschiedenen Fachbereichen in der Preisbildung, zuletzt auf dem Gebiet der Elektortechnik. Nach dem Tod seiner Frau im selben Jahr lenkte sich Dierich mit Besuchen bei seiner zwei Jahre älteren Schwester, die in Holland lebte und inzwischen verstorben ist, ab. Erst mit 92 Jahren trennte sich Dierich von seinem Garten im Rosentweg, in dem er vor acht Jahren die Ehrennadel in Bronze für besondere Verdienste bei der Entwicklung und Festigung der brandenburgischen Kleingärtnerorganisation erhielt. Bis zu seinem 96. Lebensjahr ging Dierich zwei Mal wöchentlich schwimmen oder fuhr mit dem Rad Freunde in Geltow besuchen. Seit Dezember 2003 ist Karl Dierich online, wo er bis heute seine Bankgeschäfte alleine regelt. „Er ist immer auf Empfang“, so Tochter Bärbel.

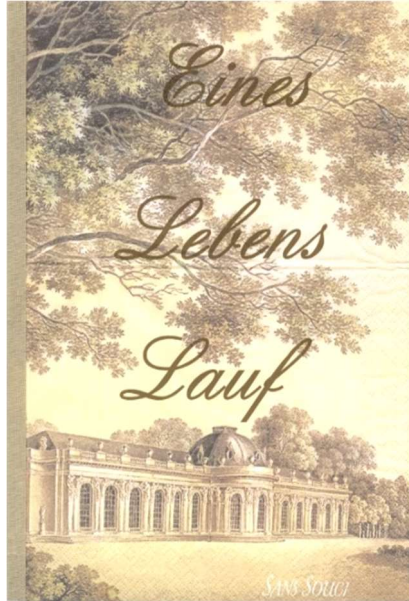
FRIEDRIKE SOPHIE FOITZIK

Gefeiert hat Karl Dierich mit vielen Verwandten aus Holland. Foto: Manfred Thomas

en zu noch Besunlose e auwerhabe ll ins lade-wur-nitz-auch Wie Gut eibt. uerhutz i am nenn - veran-oliten ies. wo st-Sie ten ial-auf us, con, f. 'o-r-a-er er

Ve Au zu str nie un Fr de au he nie de so nie Hi Er Sc sci er bis tei Ol ge Pr lai Ut Ein an At w: La D: ge La au un

Artikel in de regionale krant: Die 'Märkische Allgemeine'

Karl Dierich 100 jaar! Het boek, rechts, werd ter gelegenheid van zijn 100 ste verjaardag samengesteld door Bärbel en Manfred.

De ontmoeting op zijn kamer in het verzorgingstehuis ter gelegenheid van zijn verjaardag. We hadden o.a. een paar 'Hollandse Nieuwe haringen' voor hem meegebracht. Daar was hij altijd verzot op.

Op 29 december 2008 overlijdt Friedrich Karl Dierich. De crematieplechtigheid vindt plaats, in kleine kring, dus zonder Nederlandse familie, op 16 januari op het kerkhof in Potsdam.

Appendix

De historie van Silezië.

Der niederschlesische Steinkohlenbergbau

(im 19. und frühen 20. Jahrhundert)

Die Steinkohlenablagerung Niederschlesiens liegt im Südwesten des Regierungsbezirks Breslau und stellt einen von Nord-West nach Süd-Ost gerichteten Becken dar, dessen Längsachse ungefähr 60 km mißt, während die Beckenbreite 10-20 km beträgt.

Das flözführende Karbonische Schichtenpaket, das von Kulm unterlagert und von Rotliegendem und Kreide überdeckt ist, enthält 78 Kohlenflöze²⁾ mit einer Gesamtmächtigkeit bis zu 45 m. Bei bauwürdiger Mächtigkeit der Flöze ab 0,6 m werden die Kohlenvorräte bis zu einer Tiefe von 1000 m auf ca. 260 Mio. Tonnen geschätzt. Die Flöze nach ihrer technischwirtschaftlichen Eigenschaften werden in nichtbackende Magerkohle und Flammkohle sowie in backende Kohle untergeschieden. Allgemein ist zu sagen, daß die Menge der verkockbaren Kohlen überwiegt. Die Lagerungsverhältnisse sind äußerst schwierig, das Einfallen beträgt bis zu 70°, stellenweise sind die Flöze überkippt. Charakteristisch ist die Verbreitung vulkanischer Gesteine in allen Schichten der Steinkohlenformation, hauptsächlich sind es Porphyre. In dem Gebiet ist die Benutzung der Kohle als Wärmeenergieträger bis auf das 15. Jahrhundert zurückzuführen. Urkundlich wurde eine tätige Steinkohlengrube bei Neurode zuerst in dem Stadtbuch der Stadt Neurode im Jahr 1434 erwähnt. Anfangs waren die niederschlesischen Gruben Eigentum der Gutsbesitzer, ab 17. Jahrhundert wurden sie in Gemeinschaft mit den Bauern angelegt, nach 1769 kamen noch Bürger dazu. Zum Beispiel im Jahr 1840 gehörten von 30 im Waldenburger Revier tätigen Gruben 12 dem Adel, 9 den Bürgern, die übrigen waren Gewerkschaften. Dagegen gab es im Revier Neurode nur 8 herrschaftliche Zechen. Man muß anmerken, daß das Niederschlesische Steinkohlenbecken das einzige größere preußische Kohlengebiet war, wo der Staat weder als Grubenfeldbesitzer noch als Bergbautreibender interessiert war. Die Steinkohle war laut der im Jahr 1769 veröffentlichte und eingeführte "Revidirte Berg-Ordnung für das Souveraine Herzogthum Schlesien und Grafschaft Glatz" unter die Bergregalien gezählt, dieselbe Bergordnung regelte die Leitung des schlesischen Bergbaus im Sinne des sog. Direktionsprinzips.

Im 19. Jahrhundert die Hauptbergbaugebiete des Reviers lagen in der Rothenbacher Spezialmulde und in der Waldenburger Spezialmulde und weiter im Neuroder Raum. Der Steinkohlenbergbau zählte im Waldenburger Teilrevier im Jahr 1800 50 Gruben mit 1.083 Arbeitern und 127.000 Tonnen Förderung, im Neuroder Teilrevier waren 16 Gruben mit 148 Arbeitern und 18.000 Tonnen Kohleproduktion. Die Bergbaubetriebe lagten eingebettet in den Tälern der bis zu 900 m Höhe ansteigenden Bergkuppen des Waldenburger Berglandes und des Eulengebirge, direkt an der Staatsgrenze mit Österreich-Böhmen. Das Waldenburg-Neuroder Industriegebiet umfaßte in der 2. Hälfte des 19. Jahrhunderts die Kreise Waldenburg [Wałbrzych] und Neurode [Nowa Ruda]. Die Gebietsfläche betrugte 694 km², die Bevölkerungsdichte [1911] belief sich im Waldenburger Kreis auf 446, im Kreise Neurode auf

186 Menschen/km².

In den ersten Jahren des Untersuchungszeitraums waren die niederschlesischen Kohlengruben vorwiegend Stollenbaue ³⁾ mit "Wanderschächten" und in den Gruben war die dominierende Bauweise Pfeilerbruchbau. Das Pfeilerabbauverfahren wurde anfangs in der Abwandlung des streichendes Bruchbaus angewandt, im ersten Jahrzehnt des 19.Jh.s fing man dann an, den alten Mann ebenfalls mit Versatz zu füllen. Seit den ersten Anwendungsjahren des Pfeilersystems wurden erhebliche technisch-wirtschaftliche Effekte notiert, unter denen man Zunahme der Arbeitsleistung und des Kohlenabbaus an einzelnen Abbauorten sowie die Verringerung des Grubenholzverbrauchs besonders hervorheben muß. Man muß ebenfalls unterstreichen, daß das Abbauverfahren dann über 150 Jahre dominierte und erst nach dem I. Weltkrieg [1914-1918] durch den langfrontigen Strebbau ersetzt worden ist. Im Abbau und Untertagetransport der Kohle war mit Ausnahme von einigen Fällen menschliche Arbeitskraft in Anwendung. In den Kohlenörtern wurde das Fördergut in Schleppträge ⁴⁾ geladen, in die 50 - 80 kg hineingingen, dann wurden sie auf der Sohle ⁵⁾ in Richtung des Förderschachtes geschleppt. Die Arbeitsleistung eines Schleppers war vor allem von der Förderlänge abhängig und reichte von 3 t/100 m bis zu 1,4 t/200 m in der Schicht. Kohlenwagen als ein allein angewandtes Transportmittel und die Pferdetraktion wurden ab den 1820er Jahren eingeführt; die Benutzung von Eisenschienen erzwang das Waldenburger Bergamt nicht ohne Widerspruch der Gewerken erst in den dreißiger Jahren des 19.Jh.s. Infolge des Wagentransports erzielte man einen erheblichen Zuwachs der Arbeitsleistung, so betrug die Leistung eines Wagenschiebers innerhalb einer Arbeitsschicht bei 500 m Transportlänge gegen 2,8 t bei Handbetrieb, die Leistung eines Pferdeknechtes samt Zugpferd gegen 6 t. Dabei traten auch erhebliche finanziellen Effekte auf. In der 1.Hälfte des 19.Jh.s betrugen die Transportkosten von 100 t Kohle auf die Entfernung von 210 m 5 Rtl 15 Sgr im Falle von Wagentransport und 13 Rtl 8 Sgr im Falle des Schlepptriebs., Es sind auch untypische Lösungen der sohligen Hauptförderung bekannt: In den Jahren von 1794 bis 1854 wurde in der Fuchs-Grube das Fördergut mit Hilfe eines Bootstransports im Navigabel-Stollen zu Tage ⁶⁾ transportiert; von 1806 bis 1820 wurden in der Johannis-Grube Zugpferde auf der Tagestrecke eingesetzt und die Kohle wurde von den Örtern bis zu Erdoberfläche in Grubenwagen mit einem Volumen von 1,2 t transportiert. Zutagegefördert wurde die Kohle mit Hilfe der Handhaspel- oder Pferdegöpelschächte. Vom ersten Jahrzehnt an entstanden infolge der Konzentration der Gewinnung aus immer umfangreicheren Abbaufeldern und der Stabilisierung der Förderpunkte günstige Bedingungen für Neuerungen im Bereich der Schachtförderung. Die erste Seilkorbfördermaschine mit einem 12'' Kolbendampfbetrieb und der Leistung von 5 PS (7) wurde im Jahr 1814 auf dem Eduardschacht in Altwasser [Stary Zdrój], jetzt Stadtteil Waldenburg, aufgestellt, in der Mitte des 19.Jahrhunderts waren 11 Fördermaschinen mit Dampftrieb und Gesamtnutzleistung von 46 PS in Betrieb. Im Jahr 1846 arbeiteten im niederschlesischen Bergbau 5 Dampfmaschinen [55 PS], um die Mitte des Jahrhunderts waren es 18 Stück. Die Einführung der Dampfmaschinen bedeutete das Ende der Wanderschächte, jetzt für die Seilstützkonstruktion, die Fördermaschine, die Dampfkesseln errichtete man ein gemeinsamen stabilen Ziegelgebäude, dessen Architektur dem Wohnhaustyp entlehnt war. In den 40er Jahren entstanden die ersten Tiefbauanlagen, es waren kleine primitive Gruben: Sophien-Grube in Tannhausen [Jedlina], Fortuna-Grube in Ebersdorf [Dzikowiec], Frischauf-Grube in Eckersdorf [Bożków], und maximal 21.000 t/Jahr Produktion. Vermutlich aus finanziellen Gründen wurden sie nicht mit leistungsfähigen Wasserhaltungseinrichtungen versorgt und deshalb ersoffen die Zechen schnell. Nur die Sophiegrube, die eine Dampfwaterhaltungsmaschine für 150 Taler/Jahr von der Bergbauhilfskasse pachtete, war bis 1931 tätig. Auf der Basis dieser Erfahrungen wurden die ab der Jahrhundertmitte angelegten Tiefbaugruben mit hochleistungsfähigen Wasserhaltungskolbendampfmaschinen ausgestattet. Die Segen Gottes-Grube wurde mit einer

Dampfpumpe ausgestattet, die aus 70 m Tiefe in einer Minute ca. 0,6 m³ Wasser hob. Im Jahr 1852 hatten die 7 Wasserhaltungsdampfmaschinen eine Gesamtnutzleistung ca. 80 PS.

Die Intensivierung der Gewinnung seit den 1840er Jahren beschleunigte den Abbau der bauwürdigen Flöze und die Erschöpfung der Kohlenvorräte in den vielen und kleinen Stollenbergwerken. Im Teilrevier Waldenburg wurde die tiefste Stollensohle +390 m im Jahr 1801 in dem Friedrich Wilhelm Stollen erreicht, im Neuroder Gebiet die tiefste Sohle +360 m wurde bestimmt durch den Alexander Stollen. Obwohl die mit einer Jahresförderung von ca. 11.000 t erste Tiefbauzeche Sophie in Tannhausen [Jedlinka] im Jahr 1840 entstand, wurde sie nicht als ein Vorbild neuer Technik betrachtet, die Kohlenförderung aus der Tiefe 30 m geschah dort mit Handhaspeln. Dasselbe betrifft die Frischaufgrube in Neurode, in der das Grubenwasser mit Handpumpen ausgeschüttet wurde. Erst nach der Konsolidierung der kleinen Zechen mit den kapitalmächtigen Gruben wie Fuchs-Grube, Glückhilf-Grube, Friedenshoffnung-Grube, Segen Gottes-Grube im Waldenburger Revier, der Johann Baptista-Grube im Neuroder Revier war es möglich und rentabel, ausgedehnte Tiefbauanlagen zu errichten.

Die sogenannten "musterhaften" Tiefbaugruben mit Doppelschächten entstanden in den 50er Jahren in Waldenburger Teilrevier. Die Zechen wurden nahe der Eisenbahnlinien angelegt, die Wasserhaltung wurde mit Dampfkolbenpumpen geführt, die Schachtförderung der Kohle wurde durch Hochdruckdampfördermaschinen bewirkt. Für die immer mehr kräftige Fördermaschinen mußten auch stärkere Fördergerüste gebaut werden, die die ausgeübten durch die Maschine und Seilscheiben Zugkräfte aufnehmen konnten. Darum ab den 1860er Jahren wurden die gemeinsame für Selscheiben, Fördermaschine, Kessel und Pumpe wohnartigen Schachtgebäude verworfen, es wurden für die Aggregaten Einzelgebäude beim Schachte errichte.

Seegen Gottes Schacht in Altwasser.

Erstes Stahlgerüst in Niederschlesien (1888)

Über den Schacht wurde ein wuchtiger mit dekorativen Elementen Ziegelförderturm gebaut, die als Malakofftürme bekannt sind. Es muss bemerkt werden, daß der letzte Malakoff [1865 gebaut] ging noch 1975 über den Wrangelschacht der Victoria-Grube in Betrieb. Die größten sowohl nach der Ausdehnung des Grubenfeldes als auch nach der Anzahl der 15 bauwürdigen Flöze, wie auch die ergiebigsten, waren die Glückhlf-Friedenshoffnunggrube zu Waldenburg-Hermsdorf und die Fuchsgrube in Waldenburg-Weißstein. Im Jahr 1891 förderten von den 17 belegten Gruben nur vier über 200.000 t, diese repräsentierten ca. 68 % der Jahresförderung im Waldenburger Teilrevier, im Jahr 1912 waren es fünf Gruben. Im Neuroder Teilgebiet begann im Jahr 1847 die erste Förderung aus Tiefbausohlen, aber einer Modernisierung unterlagen hauptsächlich nur zwei Gruben, welche jährlich mehr als 200.000 t förderten. Die Fördereinrichtungen auf der Mehrzahl der Gruben waren recht lange Zeit primitiv, zum Beispiel auf der "musterhafte" Glückshlf-Friedenshoffnung-Grube noch 1912 waren hölzerne Wagen benutzt, nur in den Gruben Fuchs, Seegen-Gottes und cons. Caesar wurden Pferde nicht gehalten. Beim Sohlentransport eine recht ausgiebige Verbreitung haben die Seilbahnen mit Seil ohne Ende gefunden. Auf der cons. Fürstensteiner-Grube waren 16 Seilbahnstrecken mit einer Gesamtlänge von 12,5 km, diese transportierten jährlich rund 1,2 Mio. t Kohle. Ende 1905 wurden zuerst in den Fürstensteiner-Gruben Schüttelrutschen mit Preßluftantriebscylinder eingeführt, in dem selben Jahr wurden zur Bewältigung der Hauptförderung Benzollokomotive bis 16 PS der Firma Deutz und Oberursel benutzt. Transportbänder so wie elektrische Lokomotivförderung haben bis 1914 Eingang nicht gefunden. Elektrische Schachtfördermaschinen kamen zu erst im Jahr 1908 auf den Erbstillenschacht der ver. Glückhlf-Friedenshoffnung-Grube in Waldenburg-Hermsdorf [Wałbrzych-Sobięcin] in Einsatz, bis 1914 wurden 5 Förderanlagen mit elektrischen Fördermaschinen ausgestattet. Der Bau der Bergwerkzentralen und die Elektrifizierung der Gruben begann im Jahr 1890 in der Gustavgrube in Rothenbach. Die erste Generatorantriebsmaschinen waren Kolbendampfmaschinen mit einer Leistung von 55 PS, die erste Turbine von 500 kW wurde auf der Kulmiz-Grube 1904 durch die AEG-Berlin gebaut. Wegen Mangels an Eisenerzen kam es in Niederschlesien jedoch nicht zur einer dauerndern Zusammenführung des Steinkohlenbergbaues mit der Eisenindustrie, um zu einem Schwerindustriezentrum aufzusteigen.

Noten:

1. Dr.-Ing. Zygfryd Piatek, Szczawno Zdrój, den 2. Nov. 2000
2. kolenlaag
3. horizontale gangen
4. sleeptrog
5. bodem van de mijngang
6. bovengronds
7. PS = PK

Migratie in Duitsland

In de tweede helft van de 19e eeuw ontwikkelde de economie van Duitsland zich zodanig dat het Duitse rijk de grootste industriemacht van Europa werd. Aan de vooravond van de 1e wereldoorlog was ze op Amerika na de grootste van de wereld. Deze omwenteling van agrarisch naar industrieel in een tijdvak van twee generaties kon met recht een industriële revolutie worden genoemd. De ontwikkeling van een industrie-economie had tot gevolg dat een steeds grotere deel van de bevolking zich concentreerde op één plaats. Daardoor ontstonden er steden die zich onderscheiden van de oude Hanze en vrije stadjes in het oude rijk. Die industriesteden groeiden in eerste instantie door een binnenlandse arbeidsmigratiestroom. Aan het einde van de 19e eeuw kwam er een massabeweging op gang van arme landsbevolking die van uit het oosten van het Duitse rijk naar de industrie centra trok. Zo kon een dorp een fabrieksstad worden!

Ruhrgebied

Na 1850 groeiden de plaatsen, die tegenwoordig het Ruhrgebied vormen, uit van dorpen en marktsteden tot industriële centra. Hun bevolkingstoename was grotendeels het resultaat van binnenlandse arbeidsmigratie. Aan het einde van de 19e eeuw ontstond er grote vraag naar arbeidskrachten in de ijzergieterijen en kolenmijnen. Deze vraag kon niet worden beantwoord door binnenlandse arbeidsmigratie. Honderdduizenden ‘Polen’, formeel onderdanen van het Duitse rijk uit de oost provincies van Pruisen, stroomden het Ruhrgebied binnen.

Het begrip “Polen” in het gememoreerde tijdvak behoeft enige uitleg. In de tijd tussen de derde deling van Polen 1795 en de 1e wereldoorlog was het door Polen bewoonde gebied geannexeerd door Pruisen (later het Duitse rijk), Rusland en de Habsburgse monarchie. Als in het vervolg van dit relaas het begrip Polen wordt gebruikt wordt bedoeld op de uit

Pruisen (Posen en oost Silezië) komende groep.

Toen in 1871 de Duitse natie werd gevormd ontstond er een Polen-vraagstuk. Als nationale staat wilde men een politieke-geografische eenheid vormen met een “Duitse Cultuur”. Men stond daarbij voor de vraag wat te doen met miljoenen Polen die binnen de landsgrenzen woonachtig waren. In het oosten van Duitsland, oost en west Pruisen, Schlesiën, Pommereen en Posen, was het antwoord een politiek van “Eindeutschung”. Dit betekende, dat de Pruisische provincie al het gezag overnam van Poolse instituties. Poolse taal op school verboden werd. Religieus onderwijs in het Pools verboden was. Polen mochten in Posen wel land bezitten maar moesten daar een toeslag voor betalen en bovenal mochten zij het land niet bewerken. In oost

Silezië was 70% van het land in bezit van een paar grootgrondbezitters. Met het resterende deel moesten circa 8000 boeren in hun levensonderhoud voorzien.

De werkgelegenheid in het Ruhrgebied alsmede de Polen vijandige regeringspolitiek zorgden ervoor dat een grote arbeidsmigratiestroom opgang kwam. In 1910 hadden 450.000 Polen uit de oostelijke provincies zich gevestigd in het Ruhrgebied.

Dienstmeisjes

Gedreven door nood of avonturenlust?

In Nederland was vanaf de eeuwwisseling (19e/20e) sprake van een zogenaamde dienstboden nood. Meisjes uit de arbeidende klasse

verkozen nogal eens de fabriek of het atelier boven de huishouding, terwijl de vraag naar huispersoneel met de opkomende middenklasse niet minder werd. Dit tekort zou met de komst van Duitse dienstmeisjes verholpen kunnen worden. Voor 1924 was er een aanzienlijk valutaverschil waardoor de verdiende Nederlandse guldens in Duitsland van goud waren. Na 1924 was dat valutaverschil opgeheven t.g.v. de invoering van de Rentemark. Maar ondanks de stabilisatie van de Duitse mark en de verbeterde leefomstandigheden bleef Duitsland ook na 1924 met een aanzienlijke werkloosheid zitten terwijl de Nederlandse arbeidsmarkt zich gunstiger ontwikkelde. De stroom Duitse dienstmeisjes bleef dan ook aanhouden.

Tüchtiges
ALLEINMÄDCHEN
m. gute Zeugn. zu kl.
deutscher Familie, hoh.
Lohn, 1 Juli gesucht.
Br. No. A 952, Hulpbur.
N. Binnenweg 284b.

Net
DUITSCH MEISJE
biedt zich aan voor d.
en n., 22 jaar. Brieven
Mej. ROZENKRANZ,
Bergsingel 101.

Motieven

Bij het onderzoek naar het hoe en waarom van de Duitse dienstmeisjes migratie naar Nederland wordt algemeen een onderscheid gemaakt tussen de stroom voor en na 1924. De noodzaak om geld te verdienen versus de wens om geld te verdienen. Tussen zij die van het platteland kwamen en degene uit de industriegebieden. Beschaaft, timide tegenover ordinair, luidruchtig en onzedelijk.

Stonden in 1920 nog slechts 9100 vrouwelijke buitenlandse arbeidskrachten geregistreerd in Nederland, drie jaar later was hun aantal meer dan verviervoudigd. Onderzoek op basis van vreemdelingenregisters geeft aan dat er in 1923 zo'n 40.000 Duitse dienstmeisjes geweest moeten zijn. Na een tijdelijke daling steeg hun aandeel in het begin van de jaren dertig opnieuw tot zo'n 40.000 in 1934. Het ging daarbij om een steeds wisselende groep meisjes die gemiddeld twee jaar in betrekking bleven voordat zij terugkeerden, trouwden of iets anders gingen doen. In totaal moeten er in die periode tussen beide wereldoorlogen zeker zo'n 175.000 Duitse dienstmeisjes in Nederland gewerkt hebben. Na 1934 daalde hun aantal opnieuw: eind 1936 schatte men dat er zo'n 22.000 Duitse dienstmeisjes waren. Vier jaar later, toen de nationaalsocialisten binnenvielen, zouden er nog slechts 35.000 in Nederland verblijven.

Behouden voor het Duitse Vaderland

Op last van de Duitse regering kregen de nog 20.000 in Nederland werkzame Duitse dienstmeisjes in 1938 een officiële oproep om terug te keren naar Duitsland, op straffe van verlies van staatsburgerschap. Deze 'Hausmädchenheimschaffungsaktion' zoals de Duitsers het noemden, had aanvankelijk weinig succes, maar zou er later toch voor zorgen dat Duitse dienstbodes in grote getale Nederland verlieten.

Achterblijvers

Een klein aantal Duitse dienstbodes kon door middel van verzoeken om uitstel, naturalisatie of verloving of huwelijk met een Nederlandse man in Nederland blijven. Mijn moeder was één van hen. Het uitbreken van de oorlog tussen Nederland en Duitsland maakte het er ook voor hen niet gemakkelijker op. De vraag of deze ex of voormalig Duitse dienstbodes nu Duits of Nederlands waren, werd veel gesteld en bleef ook in het naoorlogse Nederland, toen de weerzin tegen Duitsers zeer groot was, nog lange tijd actueel. Van mijn moeder hebben wij nooit gemerkt dat zij daar problemen mee heeft gehad.

Bronnen:

Jan Lucassen & Rinus Penninx; Nieuwkomers, nakomelingen, Nederlanders, Immigranten in Nederland 1550-1993, Amsterdam: Spinhuis 1999.

Birgit Nolte-Schuster, Jaap Vogel & Winfried Woessier; Zur Arbeit nach Holland, Universität Osnabrück, 2001, ISBN 3-00-007774-X.

H. Mertens-Westphalen; Werken over de grens: 350 jaar geld verdienen in het buitenland, Assen: Provinciaal museum van Drenthe, ISBN 90-70884-53-4.

Richard C. Murphy; Gastarbeiter im Deutschen Reich: Polen in Bottrop 1891-1933, Peter Hammer Verlag Wuppertal, 1982, ISBN 3-87294-184-4.

Barbara Henkes; Gedreven door nood of avonturenlust? Gaan & Staan, Jaarboek voor Vrouwengeschiedenis 21, Stichting beheer IISG, 2001, ISBN 90-6861-212-3.

Silezië na 1945

Na de ondergang van het Derde Rijk werd de kaart van Europa opnieuw getekend. Duitsland werd één vijfde kleiner. Polen schoof in westelijke richting. In het oosten moest Polen land afstaan aan de Sovjet-Unie waarvoor het in het westen werd gecompenseerd met Duitse gebieden. De Duitsers die er woonden werden in westelijke richting verdreven. Ook moesten Duitsers vertrekken uit Tsjechië, uit Hongarije en uit de Baltische Republieken.

Na de Conferentie van Potsdam in juli 1945 kwamen de Duitse gebieden ten oosten van de Oder en de Górlitzer Neisse onder Sovjet-Russisch, respectievelijk Pools beheer. De etnische zuivering die volgde verliep soms geordend, vaak chaotisch en gewelddadig. Wie zonder fysiek letsel het westen haalde, hield vaak psychische littekens over aan de gedwongen verhuizing. Of op zijn minst de zeurende pijn van heimwee.

Silezië is een regio in het hart van Europa met een veelzijdige geschiedenis. Cultureel gezien is het een mengeling van Slavische en Duitse invloeden. Na de Middeleeuwen drukten eerst de Habsburgers en later de Pruisen hun stempel op het gebied. In de Pruisische tijd bestond Silezië uit twee delen. Neder-Silezië in het noordwesten, de regio rond Wrocław, is vlak en agrarisch. Opper-Silezië in het zuidoosten, is opgebouwd uit plateaus en van oudsher een belangrijk industriegebied. Tegenwoordige bestaat het Poolse Silezië uit drie provincies: Neder-Silezië, Silezië en daartussen de regio rond Opole. Neder-Silezië was tot 1945 volledig Duits. Na de Vertreibung werden hier Polen gehuisvest uit de streek rond Lemberg (tegenwoordig Lviv), in het huidige Oekraïne. In Opper-Silezië was de bevolking gemengd, deels Duits, deels Pools. Een aantal Duitsers, die in gemengde huwelijken leefde of wier vakkennis onmisbaar was, bleef en vormt nu een 300.000 man sterke Duitse minderheid.

Palac Lomnica ligt in Neder-Silezië, ten zuidwesten van Jelenia Góra in een regio die bekendstaat als het Silezische Elysium. In dit Hirschberger Tal, aan de voet van het Riesengebirge, struikel je bijkans over de kerken en kastelen.

De beboste heuvels doen denken aan de Ardennen in het groot. Begin vorige eeuw was Silezië dé vakantie regio voor de elite in Berlijn. Destijds ging twee keer per dag een trein van Berlijn

naar het Riesengebirge. In de winter werd er geskied, in de zomer gewandeld. Theodor Fontane bracht er zijn 'Sommerfrische' door. Alexander von Humboldt noemde het ooit het mooiste landschap ter wereld.

Paard en wagen en handkar zijn gangbare transportmiddelen. De boerderijen zijn klein en smoezelig. In gehuchten hangt de scherpe lucht van steenkool en houtvuur.

Vanuit Tsjechië rukken wolkenflarden op die het hoogste punt van het gebergte, de Schneekoppe, aan het zicht onttrekken. Het profiel van de 'Koppe' is een met weemoed omgeven jeugdherinnering.

De kerken in het Hirschberger Tal zijn stille getuigen van de Duitse periode. De barokke torens van het kloostercomplex in Krzeszow, bijvoorbeeld, doen onmiddellijk denken aan Beieren. Het was van oorsprong een benedictijner klooster, dat in 1945 overgenomen werd door nonnen uit Lemberg. Op het kerkhof staan verweerde grafstenen met Duitse opschriften. Oskar Scholz. Twee generaties Knobloch.

De protestantse kerk in het verderop gelegen Walbrzych is gebouwd door Carl Gotthard Langhans, de man die ook de Brandenburger Tor in Berlijn ontwierp. Een aantal van oorsprong Duitse protestantse kerken werd na 1945 katholiek. In de Gnadenkirche in Jelenia Góra werden de Duitse evangelische teksten, die in gouden letters de balustrade van de balkons sierden, met zwarte verf onzichtbaar gemaakt. Inmiddels worden ze, met Duits én Pools geld, weer behoedzaam tevoorschijn gehaald.

Bron: Michel Kerres, NRC

De genoemde Duitse plaatsjes krijgen een Poolse naam. Zo wordt:

Waldenburg
Hartau
Bad Salzbrunn
Nieder-Hermsdorf (Hermsdorf ab 1937)
Weißstein
Altwasser

Walbrzych
Opoka, Walbrzych-Opoka
Szczawno Zdroj
Sobiecin, Walbrzych-Sobiecin
Bialy Kamien
Stary Zdrój

Een stukje van een Silezië kenner

Hartau (es war ein kleiner Ortsteil unterhalb der Wilhelmshöhe zwischen Weißstein und Waldenburg-Altwasser) gehörte in der Zeit zu Neu-Salzbrunn. Neu-Salzbrunn hatte um die Jahrhundertwende (1900) ein eigenes Standesamt, dessen Bestände, soweit sie über 100 Jahre alt sind, vermutlich inzwischen im Staatsarchiv in Breslau lagern. Meines Wissens gehörte Hartau zur Pfarrgemeinde Bad Salzbrunn.

Der Großteil Schlesiens wurde von König Friedrich II von Preußen in den drei Schlesischen Kriegen (1740-1763) von Österreich erobert; der dritte Krieg war der Siebenjährige Krieg (1756-1763). 1895 zählte Schlesien 4.4 Millionen Einwohner, darunter 1.97 Millionen Protestanten, 2.38 Millionen Katholiken einschließ 990 000 Polen.

Werner Hippe, Silezië.

Ein alter Bergmann erzählt

(Aus dem „Gladbecker Heimatbuch für Schule und Haus“, von Th.Holländer Jahr 1969 ! Ik heb dit verhaal opgenomen omdat ik mij hierdoor veel beter voor kan stellen hoe de werkomstandigheden in mijn grootvaders tijd waren)

1967 starb im Alter von 103 Jahren der Berginvalid Heinrich Boßler, von der Spiekerstraße in Zweckel (*dat is een stadsdeel van Gladbeck-KPGT*). Ihm verdanken wir folgende Schilderung aus seiner Bergmannszeit.

Nach meiner Schulentlassung im Jahr 1878 arbeitete ich zunächst bei einem Bauern. 1879 fragte ich auf Zeche Moltke um Arbeit an, aber vergebens. Kurz entschlossen ging ich nach Karnap (Stadt Essen) und wurde auf der Zeche Mathias-Stinnes 1/2 angelegt. Der Weg von meiner Wohnung bis zur Arbeitsstätte betrug 1 ½ Stunden und musste natürlich zu Fuß gemacht werden. Ich tröstete mich damit, dass die anderen Bergleute aus Zweckel, die auf "Neu-Essen" arbeiteten, einen noch weiteren Weg hatten.

In den Sommermonaten begann die Seilfahrt (*lift in de schacht-KPGT*) um 5 Uhr, so dass ich um 3 Uhr aufstehen musste. Wenn wir am Ende der Schicht nicht auf die Seilfahrt warten wollten, kletterten wir auf Fahrten (Leitern) im Schacht hoch.

Verdient habe ich als Klauber und Schmierjunge 1 Mark je Schicht, als Pferdejunge 1,60 Mark und als Schlepper 2,20 Mark. 1882 kam ich nach Moltke, wo ich für einen Schichtlohn von 2 Mark arbeitete. Hauer brachten es zu der Zeit im Gedinge auf 3,50 Mark.

Als in den achtziger Jahren (des vorletzten Jahrhundert. (*1880-1890 dus. KPGT*)) der Bedarf an Bergleuten aus der eingesessenen Bevölkerung nicht mehr gedeckt werden konnte, schickte der damalige Direktor Albrecht, Werber nach Schlesien. Für die Angeworbenen mussten Wohnungen beschafft werden. Im Auftrag der Zeche baute der Wirt und Bauunternehmer Fischer an der Berliner Straße im Anschluß an die Lindenstraße mehrere 1 ½ stöckige Arbeiterhäuser, die dort noch jetzt stehen. Im Volksmund erhielt diese erste Arbeitersiedlung Gladbecks den Namen Neu-Schlesien. Fischer bebaute dann fast die ganze Kolpingstraße. Die erste werkseigene Siedlung der Zeche Moltke entstand 1888 an der Umlandstraße.

(Paul kwam met zijn familie in de Johowstraße terecht. Dat was destijds ook zo'n bergwerkerssiedlung-KPGT)

Brausen in den Waschkauen kannte man damals noch nicht. In der Waschkau war ein Wasserbecken von vielleicht 10 mal 10 Metern Oberfläche. Wir stiegen hinein und wuschen uns. Dabei blieben wir möglichst am Rand, weil wir dort die Seife niederlegen konnten. Man mag sich ausmalen, wie das Wasser aussah, nachdem Hunderte von Bergleuten darin gebadet hatten. Und wenn im Sommer das Wasser knapp war, wurde es nicht einmal täglich erneuert.

Zum Unterbringen der Kleidung hatte jeder ein verschließbares Fach. Sicherheitslampen gab es nicht. Gearbeitet wurde bei offenem Licht, einer Rüböl-Lampe (*olielamp-KPGT*), die jeder Bergmann selber beschaffen und für die er auch das Nötige besorgen musste. Da die Lampe auch in das Kleiderfach gestellt wurde, gab es natürlich viel Schmiererei. Gesprengt wurde zu jener Zeit auch schon, und zwar im Gestein mit Dynamit, in der Kohle mit Schwarzpulver. Das Pulver musste jeder Kameradschaft selbst besorgen.

In Gladbeck gab es mehrere Pulverschuppen. Einen davon besaß der Wirt Fischer in der Kiebitzheide. Der Ortsälteste kaufte dort das Pulver in Säckchen zu 5 Pfund. Der Wirt war sehr entgegenkommend. Man konnte das Pulver bei ihm, was zwar verboten war, auch in seiner Wirtschaft an der Buerschenstraße abholen. Das förderte gleichzeitig den Schnapsumsatz. Das Pulver nahm man getrost mit nach Hause und am nächsten Morgen mit zur Zeche. Während der Seilfahrt steckte man das Pulversäckchen vorsichtshalber unters Hemd, damit es nicht zunahe ans Geleucht (die Lampe des Bergmann) kam. In der Grube wurde das Pulver in Blechschachteln aufbewahrt, um es vor Feuchtigkeit zu schützen.

Zum Schießen (Sprengen) wurden Bohrlöcher bis zu 1,50 Meter angesetzt und mit einem Krätzer (Hacke mit dreieckigen Metallblech) gesäubert. Dann wurde auf eine Länge von 40 bis 60cm grobes Pulver eingefüllt. Der übrige Teil des Bohrloches erhielt einen Verschluss aus Lehm. Jede Kameradschaft sollte stets einen Kasten mit Lehm vorrätig haben. Weil das zu umständlich war, half man sich vielfach mit Bergschlamm. In dem Lehmpropfen sparte man mit einer Kupfernadel einen freien Kanal aus. Der Lehrhauer holte aus der Halmlade Halme und "Schwefelmänner" (*een lont-KPGT*). Die hatte er zu Hause angefertigt. Er schnitt Glieder aus einem Roggenhalm so heraus, dass das eine Ende mit einem Knoten verschlossen war. Dann füllte er Feinpulver hinein und verschloss das andere Ende mit Siegellack. Wollfäden wurden durch kochenden Schwefel gezogen und auf diese Weise zu "Schwefelmännern".

Beim Schießen wurde der Halm an einem Ende geöffnet und von diesem her fast ganz in den Kanal eingeführt. Das herausragende Stückchen umwickelte man mit einem Schwefelmann und hielt die offene Lampe daran. Der Schwefel entzündete sich, brannte den Strohalm durch und entzündete das Feinpulver, das durch den Kanal in die Hauptpulverladung schlug.

Neben meiner Berufsarbeit versorgte ich meinen Kotten. Trotz der gefährvollen Arbeit bin ich gottlob von Unfällen verschont geblieben. Einmal wäre ich aber mit ziemlicher Gewissheit in der Grube zu Tode gekommen, wenn nicht mein Sohn, der mit mir zusammenarbeitete, mich gerettet hätte.

Michael Polan

Wie ich bin noch Westfalen gekumma.

Een stukje proza van Erich Werner die net als mijn voorouders met een grote groep arbeiders met hun gezinnen vanuit omgeving Waldenburg in Silezië naar Westfalen trokken om daar een beter leven op te bouwen. Het is moeilijk te lezen omdat het in het ‘plat Silezisch’ is geschreven maar met wat moeite moet dat lukken. Ik plaats het omdat ik me hiermee een goede voorstelling kan maken hoe het in werkelijkheid ook met mijn familie ging in die tijd.

Wie ich bin noch Westfalen gekumma. Erinnerungen von Erich Werner, Aufgeschrieben von Heinz Mattern.

Wie ich bin noch Westfalen gekumma.

Schien willkumma Ihr lieba Leute,
ich will Euch woas derzählen heute.
Ich råde wie mir dar Schnoabel gewachs ist.
Ich finde doas schien, Ihr ward mich verstiehn.
Ihr seid ja foas olle ei Schlesien gebourn.
Nur do hört mit zu mit offna Uhrn.
Ich ho mer zusammagereimt a poar Sacha,
hoffentlich bring ich Euch a bissla zum Lacha.
Ich globe Ihr hotts noch nie vernumma,
wie ich bin nach Westfalen gekumma.

1912 da kunnet ma in Schlesien nie viel verdien,
drum tota 1000sende in die Fremde ziehn.
Für die poar biema wulda mir keene Kohle mer hacka,
mir dughta wuanders ward oh Brut gebacka.
Mir wärn gerne ei unser Heimat geblieba,
oaber mit dem Hungerlohn hoan sie uns förmlich vertrieba.
Mir trofa dann verschiedene Woahlen,
es machta welche noach Oberschlesien, und mir noach Westfalen.
Und so ginga mir am Sonntag mit frohem Sinn
noach Waldenburg ei a Anker hin.

Do soass nämlich da Jockisch als Agent fo de Wendel
und sei Zingla doas schlug wie an Pendel.
Ihr ward doch nie arbeita für an Butterbrot und Quark,
off de Wendel kinnt ihr verdien 9 – 10 Mark.
Ich koan euch doas schriftlich beweisa,
und ar toat uns 6 Lohnbüchlan zeiga.
Bis 250 Mark im Monat stand ei dam Büchla drinn,
und in Schlesien woan ma fruoh, wenn mer 120 Mark verdienta.

Dort mussta mir olle in enner Stube sein,
hier kriegt mer a hoalbes Haus und kunda uns halen a Schwein.
Jetzte wär kenner mer ei Schliesien geblieba,
und schon hatte uns Jokisch eis Buchla geschriebea.

Al onze Oma's en Opa's

Es wurde noch lange hin und a tischkütirt,
ob mir hoan o nie zu viel riskiert.
Es dauerte nie lange und mir schnürta doas Gebindla,
immer näher rückte unser Abschiedsstindla.

Am 17. August, es woar a Suntich a so wunderschien,
wanderta 100 Familien zum Waldenburger Bahnhof hien.
Die koama aus Rothabach, Gottsberg, Fellhammer, Dittersbach, aus'm ahla Hoahne
und aus der Omarkstine, aus Waldenburg, Altwoasser, Sandberg, Salzbrunn,
Weistein, und ich war sogar aus Landuk derheme.

Dos wor a Durcheinander, so woas hotte der Boanhof noch nie gesahn.
Viele suchta die Verwandta und viele hotta die Kinder verlorn.

Endlich koam da lange Zug ogerottert.
Mir woan olle uff eimol ganz verdottert.
Das Abschiednahme is immer nie schien,
ehrlich gesoht, wärn mer jetzt lieber in Schlesien geblien.
Die ganza Fraun finga jetzt oahn zu flenn, (*hulien*)
denn nu mussta sie sich vo a Lieba trenn.
Ich hörte unda dam Schluchsa eene Mutter soahn,
nu Anna warum hoat Ihr mir doas oangetoan.

Du woast ja, ist hoatt bei uns immer schlecht gelangt,
ober deshoalb sin ei doch nie aus Schlesien gerannt.
Nur lieber Franze dos will ich der soahn,
sei a Kindern a guder Voater, der Anna a lieber Moan.
Do goabs ein Pfiff, und der Zug fing aa zu loaufa,
do kam noch enmoal Bewegung ei dam Haufa,
is goab a Ruffa, a Schluchsa und a Flenn,
viele toada mit dam Zuge mitte renna.

Schnell hoan sie sich noch enmoal die Hände gegahn,
mit der Hoffnung, doas mer uns recht gesund wann wiedersan.
Da Zug fuhr die steile Strecke noach Dittersbach sachte,
ich noam Abschied vom Bahnschachte.
Na jetzt toat ich mi amol eim Woagen imsahn.
Du lieber Himmel, woas soll doas bloss gahn.
Mir wurde bei dem Gewimmel Angst und Bange,
noach wenigsten ward dir die Zeit nicht zu lange.

30 Erwachsene mit 35 Kindern,
do dron woar eben nichts mer zu ändern.
Bei jedem toat jetzt die Kloapper gehn,
ma kunda doas egne Wort nie verstiehn.
Die Muttern hoatta olle Hände vuoll zu tun,
denn sachte toda se olle grossa Hungere hoan.
Doas Paula wolde ene Putterschniete,
gab oaber dam Franzla o woas miete.
Wo mer heut amol Wurst druffe hoam und gude Putter,
die ass ich alleene, gell och Mutter.

De families Dierich en Zeh

Doas Annla wulde uf eimal strullen,
iss Mattla toat sich eim Dreke rimm kullern.
Die Muttern hoatta woarhaftig nischt zu lacha,
die musste sich kimmern im oalle Sacha,
Do toat doas kleine Liesla flenn,
mit Augustlan musst se eis AB naus renn.
Die Hedel hoat sich is gude Kleed a Loach gerissa,
und Heinrich hoat die Mütze zum Fenster naus geschmissa.

Die Männer hoatta für nischt kenn Sinn,
die reichta blos tüchtig a Starbeutel rim.
Und wie die sich hoatta soat gegassa,
finga se o Schofkopp zu drascha.
Dabei wurde es ganz lustig und heiter,
is Ziegla rollte dabei immer weiter.
Es dauerte nich lange und mir fuhrn ei Hischberg vorüber,
no amol grüsste die Schniekupper rüber.

Mir hoatta gegassa olle a grusses Stück schlesisch Knoblichwurst.
Es dauert nich lange, do kriegta mer an mächtige Durscht,
die Kinder moachte weder Brut noch Baba mit Rosinka,
die wulda bluoss dauernd woas zu trinka.
Endlich woar a mol halt ei Berlin,
und oalle rannte zum Wasser hien.
Die aschta hoatte sich kaum ims Wasser gerissa,
wurde schon wieder zur Abfoart gepfiffa.

Hoals über Kup gings nei ei a Woahn,
bei uns fehlta 5 Junga, a Weib und a Moan.
Die sein oaber alle wieder zu uns gekumma,
sie sein bluos ei a folsche Woan gesprungta.
Es wurde Nacht und oalle wulda schloafa.
Da fehlta jitzt doas Bette und doas Sofa,
die meista Kinder wurda jetzt verdräht,
doa wurda sie einfach uff a Fussboden geläht.

A poar ganz Kleene wurda unter die Decke gebunda,
denn is hotta sich a poar Hängemoatten gefunda.
A Ziegeunerloager war goarnischt dagegen,
mir Grussa konnta uns nie vom Flecke bewega.
Mussta wir einmal uffs Hitla raus, oh herrjeh,
schries beim ersten Schritte schon ach und weh.
Uff emoal schrie an junge Mutter woas is denn doass,
mir wards uffm Kuppe uff emol a so noass.

O je was koan doas blus sein,
das Annla strullt sich ei da Hängematte ei.
Die Nacht verging und da Tag broach oan,
ich hotte noch keen Auge zugetoan.
Müda, beschissa und wie zerschloan,

Al onze Oma's en Opa's

koama mit im ½ 10 in Hamm in Westfalen an.
Wir wurda ei 8 Elektrischa gestuppt, und nach
Wiescherhöfen ei doas Kasino gebroacht.

Wir kriegta do glei a woarmes Mittagassa,
und hoan uns mächtig soatt gegassa.
Wie oalles fertig woar tota mer weiterziehn,
nach Herringen in die neue Heimat hin.
Wie mer Herringen hoan das 1. mal gesoahn,
wulda mit glei wieder nach Schlesien foahrn.
Bei a Frauen sein viel Träna geflossa,
wir Mnänner hoan uns derweil en hinter die Binde gegussa.

Heute sieht mans Herringen nimmer wies is gewasst,
vor 75 Johrn was a elendes Nast.
Mir hoan vor olla Dinga dazu beigetrohn,
doas Herring ist ane grosse Gemeinde gewonn.
Wie mer ha koma, toat Herringen koane 1000 Seelen fossa,
heute seins 16000, weil unsere Ableger wie Pilze aus der Erde schossa.
Un wo mer ei unserm Häusla sein oangekumma,
hoan mer uns o glei viel vürgenomma.

Tierfreunde wie mer Schlesier eben sein,
schaffte mir uns gleich a Hund, Koatze, Hühner, Karnickel und a Schwein.
Do goabs viel Arbeit im Goatta, Stolle und ims Haus,
mir mussta zupacka, Tag ein, Tag aus.
Wir kunda kenen trüba Gedanka nach hänga,
die Frauen vergoassa sogar das Flenna.
Nach den schlesischen Bergen sehnte war uns immer wieder,
drum sanga mer uffte doas Liede „Nach der Heimat möcht ich wieder“.

Wie mer hoan das erste Schweine geschlacht,
do hoat das Herz wieder im Leibe gelacht,
do goabs Wellfleisch, Blut- und Laberwuscht,
5 Liter Schnops und reichlich Bier für a Duscht.
Doas war die gude oale Zeit, do hoan mer gelebt,
und unsere Frauen ginga aus somma wie Hefeteeg,
doas woar ane schiene Zeit und ich möchte bekenna,
die koan ich woll die goldene nenna.

Wir Schlesier tota zusomma hoaln und zusamma uns finda
und am 12.2.1922 tota a poar Männer dann den Schlesischen Verein gründa.

Carl Tielsch Porseleinfabriek

Van de oude porseleinfabriek is niets meer te vinden. Wel van het bijbehorende kantoorgebouw.

Het 'paleis', zoals het nu genoemd wordt, werd in 1860-1863 gebouwd door de eigenaar van de porseleinfabriek, Carl Tielsch, en deed dienst als kantoor. Het is ontworpen door Hermann Friedrich Wäsemann uit Wrocław, onder meer bekend naar het ontwerp van het stadhuis van Wałbrzych en het Rode Stadhuis in Berlijn. De faciliteit heeft ca. 1700 vierkante meter begane grond en twee verdiepingen, evenals een zolder en een kelder. Er zijn drie trappenhuisen in het gebouw en de meest representatieve, achthoekige hal en balzaal, bevinden zich in de rechtere vleugel. Het paleis had ooit drie frontons, één is tot op de dag van vandaag bewaard gebleven, de overige portalen gingen waarschijnlijk naar Warschau. In dit unieke kantoorgebouw was het hoofdkantoor van de fabrieksdirectie van Tielsch gevestigd die er tot 1920 actief was waarna het van Tielsch werd gekocht door een ander bedrijf uit Wałbrzych, Leopold Ernst i Syn.

Het kantoorgebouw bleef functioneren tot het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog. Na de oorlog behoorde het paleis tot de Poolse Staatsspoorwegen.

Het kantoorgebouw werd in 2007 gekocht door Grażyna en Bogusław Charczuk en gerenoveerd voor verhuur aan kleinere bedrijven. Het gebouw is inmiddels geregistreerd als Monument.

Een grappig toeval.

*Toen de Deense grootouders van Gunhild in 1908 trouwden kregen zij van de familie een 74-delig dinerservies voor 12 personen. Prachtig gedecoreerd. Fabricaat: Carl Tielsch porseleinfabriek in Altwasser in Duitsland. Dat was toen nog het Duitse rijk. En laat nu Altwasser het plaatsje onder Waldenburg zijn waar **mijn** moeder in 1906 geboren is...!*

Gladbeck

Gladbeck blickt auf eine hundertjährige Bergbaugeschichte zurück und Fördertürme, begrünte Halden und Zechensiedlungen erinnern noch heute daran.

Heute ist Gladbeck eine junge Stadt am Rande des Ruhrgebiets und in der Nähe des Münsterlandes. Von der ca.1.000 jährigen Geschichte des Kirchspiels "Gladbecki", bis zur heutigen 80 Jahre alten Stadt "Gladbeck" hat sich ein großer wirtschaftlicher Wandel vollzogen und eine Vielzahl von Mittel- und Kleinunternehmen siedelten sich an. Mit viel Grün und mit vielfältigen Kultur-, Sport und Freizeitmöglichkeiten fühlen sich die ca. 79.000 Gladbecker/innen wohl in ihrer Stadt.

Zahlreiche neue Unternehmen haben sich zwischenzeitlich angesiedelt. In gewissem Umfang steht jedoch noch Platz für weitere Gewerbeansiedlungen zur Verfügung. Durch die direkte Anbindung an die Autobahn 2 und die Bundesstraße 224 ist der Gewerbepark verkehrlich sehr gut erschlossen.

Der Stadtgeschichte

Das Ruhrgebiet und der Bergbau gehören zusammen - auch in Gladbeck.

In der noch jungen, attraktiven Stadt, begann die Bergbaugeschichte im Jahr 1873. Erste Abteufarbeiten und die erste Schachanlage machten den Kohleabbau möglich. Aus den unterschiedlichsten Provinzen und Ländern reisten die Bergbauarbeiter an. Noch mehr Zechen wurden gebaut, noch mehr Kohle gefördert. Gladbeck wurde größer, hatte 1915 schon fast 53.000 Einwohner und erhielt im Jahre 1919 die Stadtrechte.

Noch bis im 19. Jahrhundert war Gladbeck mit seinen Bauernschaften Zweckel, Rentfort, Ellinghorst, Butendorf und Brauck ein kleines Dorf, das erstmals 1019 urkundlich erwähnt wurde.

Wenn man die Entwicklung weiter zurückverfolgt, dann läßt sich im Verzeichnis des Klosters Werden Gladbeck um 900 als "Gladbecki" finden. "Dindo", so wird es beschrieben, schenkte dem Kloster Besitztümer in "Gladbecki". Die Anfänge des einstigen Vestdorfes reichen allerdings bis in die karolingische Zeit zurück, als ca um 800 ein Kirchspiel gegründet wurde. Und schon vor 4000 Jahren gab es durch bedeutende frühgeschichtliche Funde Anzeichen dafür, daß Menschen in dem heutigen Gladbeck angesiedelt waren.

....Doch nun wieder zurück ins 20.Jahrhundert in Gladbecks Stadtgeschichte.

Die Industrialisierung setzte wichtige Impulse, doch der erste Weltkrieg hatte große wirtschaftliche und politische Veränderungen zur Folge. Die zwanziger Jahre wurden schwierig und nur von 1925 bis 1929 kam es noch einmal zu einem wirtschaftlichen Aufschwung.

Nach dem 2. Weltkrieg wurde in Gladbeck wieder verstärkt Kohle abgebaut, was nochmals die Bevölkerungszahlen bis auf 84.000 Einwohner ansteigen ließ. Erste Krisen im Bergbau in den 30er Jahren machten ein Umdenken nötig. Es mußten neue Industriezweige aufgebaut werden. So gingen mit der Schließung der letzten Schachanlage, der Zeche Graf Moltke, im Jahr 1971 über 10.000 Arbeitsplätze verloren. Gleichzeitig wurden 12.000 Stellen in neuen Bereichen geschaffen.

Die große Zeit des Bergbaus ging zu Ende und heute erinnern Flöze und Fördertürme, begrünte Halden, Zechenmauern und Zechensiedlungen an eine knapp hundertjährige Bergbaugeschichte.

In 1975 kam es dann fast zur Auflösung der Stadt, als Gladbeck durch eine kommunale Neueingliederung in Bottrop eingemeindet wurde. Eine erfolgreiche Verfassungsklage führte

Al onze Oma's en Opa's

dazu, daß Gladbeck die Eigenständigkeit wieder zurückerlangte.
Seit 1976 gehört Gladbeck inzwischen dem Kreis Recklinghausen an und hat sich als eine selbständige Stadt in den letzten zwanzig Jahren stetig weiterentwickelt. Eine Vielzahl von Klein- und Mittelstandsunternehmen sind entstanden und es sollen noch mehr werden.

Gladbeck
begin 1900

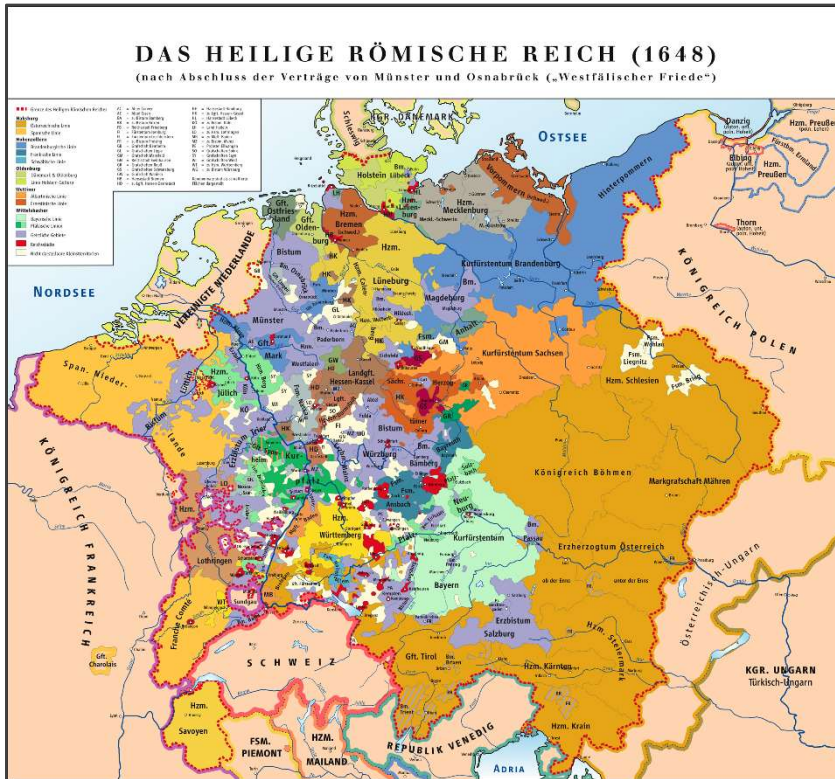
De markt, 1912

Het raadhuis 1920

Korte historie van Duitsland

Duitsland, een lappendeken van steden en staten, tot 1815

(Bron: Duitsland Instituut)

De vraag waar Duitsland voor 1800 nu precies lag is nauwelijks te beantwoorden. Het Heilige Roomse Rijk der Duitse Natie was een lappendeken van vorstendommen, vrijsteden en kerkelijke gebieden die onderling vaak ruzie hadden. Napoleon maakte de zwakte van het verdeelde Duitse rijk pijnlijk zichtbaar.

Een Duitse natie zonder rijk, 1815-1871

Duitse nationalisten droomden na de Napoleontische oorlogen van een verenigd Duitsland. Maar hun wens kwam niet uit. Ook in 1848 slaagden Duitse liberalen er niet in om één Duitse staat tot stand te brengen. Dat lukte de conservatieve **realpolitiker** Otto von Bismarck wel. Hij was de grote man achter het Duitse keizerrijk van 1871.

Keizerrijk: 1871-1888

Het Duitse keizerrijk onder Wilhelm I

Op 18 januari 1871 werd koning Wilhelm I van Pruisen in de Spiegelzaal in Versailles uitgeroepen tot Duitse keizer. De vorst zelf hechtte weinig waarde aan zijn nieuwe status, hij vond de titel koning van Pruisen belangrijker. Maar Bismarck had intern zoveel macht dat hij zelfs op dit vlak zijn zin kon doordrukken.

Het Duitse keizerrijk was vanaf het begin belast met een aantal zware hypotheke. Het was tot stand gekomen dankzij drie oorlogen. De eenwording zou voor altijd verbonden zijn met de Franse nederlaag en de nieuwe grootmacht in Europa was aan alle kanten kwetsbaar. Maar het Duitse keizerrijk was tegelijkertijd in staat om met zijn militaire, politieke en economische macht zijn buuren angst en ontzag in te boezemen.

Uit de staatsinrichting van het Duitse keizerrijk blijkt duidelijk dat Pruisen in dat rijk een leidende positie vervulde: Pruisen leverde de rijkskanselier en de keizer. Ook had Pruisen vetorecht in de Bondsraad en het kabinet. Het democratische gehalte van het keizerrijk was gering. De rijksdag werd dan wel met algemeen mannenkiesrecht verkozen, maar het parlement had weinig bevoegdheden.

Otto von Bismarck werd de eerste rijkskanselier van het verenigde Duitsland. Keizer Wilhelm I vertrouwde hem volledig en liet hem zijn gang gaan. In de buitenlandse politiek maakte Bismarck na 1871 een draai van 180 graden. Hij begreep dat andere landen zich bedreigd voelden door deze grote, machtige staat in het centrum van Europa. Bismarck benadrukte daarom voortdurend dat zijn land voor niemand een bedreiging vormde. Duitsland hoefde niet groter te worden en verlangde ook niet naar overzeese gebiedsdelen.

Op binnenlands gebied richtte Bismarck zijn pijlen op de katholieken en de socialisten, die hij zag als een grote bedreiging voor de nationale eenheid en veiligheid. Hij bestreed de socialisten via vooruitstrevende sociale wetgeving enerzijds en repressief optreden anderzijds. Zonder succes, want de Duitse socialistische partij werd de grootste van Europa. Van katholieken eiste Bismarck een onvoorwaardelijke trouw aan de Duitse staat. De liefde voor Duitsland was belangrijker dan trouw aan Rome. Met deze zogenaamde Kulturkampf riep Bismarck de woede van paus Pius IX op.

Keizerrijk: 1888-1914

Het Duitse keizerrijk onder Wilhelm II

In 1888 werd Wilhelm II de nieuwe keizer van het Duitse Rijk. Hij was de opvolger van zijn vader keizer Frederik III die al na 99 dagen op de troon overleed aan keelkanker. De romantisch ingestelde, pronkzuchtige kleinzoon van Wilhelm I wilde meer directe invloed op de politiek dan zijn voorgangers. Hij botste daarom met Otto von Bismarck, die tot op dat moment de touwtjes stevig in handen had. De inmiddels op leeftijd geraakte Bismarck werd in 1890 door Wilhelm II gedwongen af te treden. Zijn opvolgers hadden te maken met een keizer die autoritair en tactloos regeerde.

Wilhelm II was niet langer tevreden met de plek die Duitsland in Europa innam. Hij voerde een agressieve buitenlandse politiek. Deze **Weltpolitik** werd gekenmerkt door een gedurfd vlootbouwprogramma en koloniale expansie. Zo streefde Wilhelm naar erkenning van Duitsland als internationale grootmacht.

Onder zijn bewind nam de invloed van de legerleiding op het buitenlands beleid toe. Ondertussen maakte het keizerrijk een indrukwekkende economische groeiperiode door. Duitsland werd dé leidende industriestaat van het continent. Dit alles leidde tot toenemende internationale spanning en beïnvloedde de opmaat naar de Eerste Wereldoorlog.

Eerste Wereldoorlog: 1914-1918

De Eerste Wereldoorlog werd in eerste instantie door alle betrokkenen geestdriftig begroet. De Europese grootmachten wilden wel weer eens hun krachten meten. Zeker nu ze de laatste jaren allemaal zoveel geld aan een geldverslindende wapenwedloop hadden uitgegeven. Iedereen was ervan overtuigd dat het conflict kort en hevig zou zijn. En beide allianties waren zeker van de overwinning.

Het liep allemaal heel anders. Duitsland kon de gevreesde tweefrontenoorlog niet vermijden. Aan het westfront liep de oorlog letterlijk en figuurlijk dood in de Belgische en Noord-Franse modder. In het oosten leidde ze tot een communistische revolutie. In 1917 traden de Verenigde Staten toe tot het geallieerde kamp. Ondanks het feit dat de Russen, onder invloed van de revolutie, in datzelfde jaar hun oorlogsinspanningen staakten, moest de Duitse legerleiding in oktober 1918 erkennen dat de strijd verloren was. De keizer trad af, een burgerregering trad aan en toog naar Versailles voor vredesonderhandelingen.

De Duitsers hadden een cruciale rol gespeeld in de twee maanden tussen de aanslag op Franz-Ferdinand en het uitbreken van de oorlog. Ze hadden hun Oostenrijkse bondgenoot onvoorwaardelijk steun toegezegd. Het agressieve Duitse mobilisatieplan had ertoe geleid dat het hooglopende conflict tussen Oostenrijk, Rusland en Duitsland onmiddellijk was uitgegroeid tot één grote Europese oorlog.

Dit alles werd Duitsland in Versailles zwaar aangerekend. Het land kreeg de *Alleinschuld* van de oorlog toebedeeld en werd gedwongen een vernederend vredesverdrag te tekenen. De kiem voor een nieuw conflict was gelegd.

Weimar Republiek: 1919-1933

In november 1918 was Duitsland het toneel van grote sociale onrust. De legerleiding, die de verantwoordelijkheid voor de nederlaag in de Eerste Wereldoorlog afwees, liet de vredesonderhandelingen over aan een burgerregering, waarin de sociaal-democraten de leiding kregen. De keizer trad af en vroeg in Nederland asiel aan. Duitsland dreigde verstrikt te raken in een burgeroorlog. De nieuwe regering zag zich gedwongen om met behulp van het leger communistische opstanden neer te slaan. Hier werd de kiem gelegd voor een diep wantrouwen tussen sociaal-democraten en communisten. Net als de communisten weigerden ook de conservatieven de Republiek te steunen.

De sociale onrust van 1919-1920 werd drie jaar later gevolgd door de Ruhrbezetting en de hyperinflatie van 1923. Verbazend genoeg volgde daarna een periode van relatieve rust: de economie werd gesaneerd en politici als Gustav Stresemann leidden Duitsland met een verstandige buitenlandse politiek in rustiger vaarwater.

De economische crisis van 1929 bracht echter alles weer aan het wankelen en wakkerde het verlangen aan bij rechts op herstel van de autoritaire staat. Zij dachten Adolf Hitler, leider van de NSDAP, voor hun karretje te kunnen spannen. Het zou anders uitpakken.

Derde Rijk tot 1939

Met de aanstelling van Adolf Hitler als rijkskanselier in januari 1933 bracht president Von Hindenburg de Republiek van Weimar de definitieve doodsteek toe. Hoewel Hitler leiding gaf aan een kabinet met aanvankelijk maar twee andere nationaal-socialistische ministers, slaagde hij erin binnen een jaar alle macht naar zich toe te trekken.

De nazi's stelden de grondwet buiten werking met een machtigingswet, lieten communisten en socialisten oppakken en vastzetten in concentratiekampen, verboden politieke partijen en vakbonden, zuiverden ondertussen hun eigen partijtop en maakten zich op voor een grondige nazificering van de hele maatschappij.

De boycot van Joodse winkeliers op 1 april 1933 was de eerste in een lange reeks antisemitische maatregelen. De vervolging van de Joden bereikte met de *Kristallnacht* in 1938 zijn vooroorlogse hoogtepunt. De nazi's wisten steun te verwerven onder brede lagen van de bevolking. Enerzijds werd het Duitse verzet met harde hand de kop in gedrukt: veel mensen die in verzet kwamen, moesten hun dat met de dood of levenslange gevangenisstraf bekopen. Anderzijds werd met moderne propagandamiddelen het gekrenkte Duitse zelfvertrouwen opgevijseld en het succesvolle economisch beleid uitgedragen.

Op het gebied van de buitenlandse politiek brak Hitler rigoures met het beleid van zijn voorgangers: hij liet de wereld van meet af aan zien dat Duitsland het Verdrag van Versailles niet langer serieus zou nemen. Met deze instelling boekte hij het ene internationale succes na het andere en plaatste Engeland en Frankrijk steeds weer voor een nieuw dilemma: optreden en een oorlog met Duitsland riskeren, of door onderhandelingen nieuwe conflicten proberen te voorkomen. Beide landen kozen voor het laatste – zonder de vrede uiteindelijk te kunnen bewaren.

Tweede Wereldoorlog: 1939-1945

Stond de Eerste Wereldoorlog met al haar gruwelen de meeste Europeanen nog vers in het geheugen, de Tweede overtrof deze op vele fronten: er werden meer verwoestingen aangericht, er vielen meer burgerdoden en er werden meer oorlogsmisdaden gepleegd. De misdaden van de nationaal-socialisten waren niet alleen van een onvoorstelbare wreedheid, ze werden ook met een weloverwogen nauwgezetheid uitgevoerd.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog verloren wereldwijd meer dan 50 miljoen mensen het leven. Een kwart van het totaal aantal oorlogsslachtoffers kwam om in de nazi-concentratiekampen: 6 miljoen Joden, 1,5 miljoen politieke gevangenen en talloze Sinti, Roma, Jehovagetuigen, vrijmetselaars, andere vervolgde minderheden, Polen, Oekraïners en Russische krijgsgevangenen.

De eerste jaren van de oorlog leken de nazi's militair vrijwel onoverwinnelijk, met hun strategische overwicht en superieure slagkracht. Maar uiteindelijk waren Wehrmacht en SS

niet opgewassen tegen de gecombineerde inzet van het Rode Leger aan het oostfront, en het Britse en Amerikaanse leger in het Westen.

Hoewel vanaf 1943 duidelijk was dat Duitsland de oorlog niet meer kon winnen, wilden de nazi's niet van opgeven weten. Op 18 februari beloofde Joseph Goebbels in het Sportpalast van Berlijn zijn gehoor nog *der Totale Krieg*. Alles zouden de Duitsers moeten riskeren voor de overwinning. Maar die bleef uit en Hitler weigerde te capituleren. Dat gebeurde uiteindelijk toch op 8 mei 1945, nadat Hitler zelfmoord had gepleegd.

Stunde Null: 1945-1949

Op 7 mei 1945 ondertekende generaal Jodl in Reims de onvoorwaardelijke overgave van de Duitse troepen aan de geallieerden. Generaal Keitel deed hetzelfde een dag later in Berlijn, in tegenwoordigheid van de Russische generale staf. Duitsland beleefde zijn Stunde Null. Het land was in materieel, economisch, politiek en moreel opzicht failliet. Toch hoefde men niet helemaal opnieuw te beginnen. De oude infrastructuur kon uiteindelijk op een nieuwe leest worden geschoeid.

De geallieerden hadden geen duidelijk plan opgesteld hoe ze in het verslagen Duitsland te werk zouden gaan. Demilitariseren en denazificeren, daar waren de Russen, Britten en Amerikanen het wel over eens. Ze spraken daarom af dat Duitsland, in afwachting van een hereniging, in bezettingszones verdeeld zou worden en dat er een politieke zuivering zou plaatsvinden. Maar tijdens de conferenties in Jalta en Postdam werd duidelijk dat het geallieerde kamp over veel andere zaken van mening verschilde.

Al snel na het einde van de oorlog kwam Europa in het teken te staan van de tegenstellingen tussen de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie. Churchill, inmiddels premier-af, sprak in Fulton (VS) in een beroemd geworden rede van 'een ijzeren gordijn' dat het Europese continent in tweeën deelde. Aan de ene kant stond het democratische West-Europa, gesteund door Amerika, aan de andere kant het communistische Oost-Europa, onder invloed van de Sovjet-Unie.

Duitsland was het gebied in Europa waar de voormalige bondgenoten recht tegenover elkaar kwamen te staan. Tijdens de blokkade van Berlijn (1948) bereikte het conflict een hoogtepunt. De blokkade leidde ertoe dat de westerse geallieerden het initiatief namen tot de oprichting van een West-Duitse federale staat. In 1949 kwam de BRD tot stand. De communisten volgden een paar maanden later met de DDR. Duitsland was in tweeën gesplitst.

BRD Wirtschaftswunder: 1949-1966

Op 7 oktober 1949 werd de Deutsche Demokratische Republik (DDR) opgericht. Nog geen jaar later, op 7 september 1950, liet de leider van de Oost-Duitse communistische partij, Walter Ulbricht, het paleis van de Hohenzollern in het centrum van Berlijn opblazen. Hij brak daarmee letterlijk en figuurlijk met het Duitse verleden. De DDR werd een communistische staat naar het voorbeeld van de Sovjet-Unie. De nieuwe Bondsrepubliek werd door de West-Duitsers niet met overtuigend enthousiasme begroet. De meeste Duitsers lieten de veranderingen gelaten over zich heen komen. Men wilde vooruit kijken en niet achterom. Men dacht liever aan een betere toekomst dan aan de misdaden van het nazi-regime.

De eerste jaren na de oorlog werden gekenmerkt door grote armoede, maar daarna herstelde de West-Duitse economie zich razendsnel. Dit zogenaamde *Wirtschaftswunder* en de groeiende welvaart werden dé bron van nationale trots. Een andere oppepper was het *Wunder von Bern*, waar West-Duitsland in juli 1954 wereldkampioen voetbal werd door de favoriete Hongaren te verslaan. Voor velen was dit achteraf de *Geburtsstunde* van de Bondsrepubliek.

Terwijl het eigen zelfbewustzijn groeide, vernamen de West-Duitsers steeds meer over de misstanden in het communistische Oost-Duitsland via de honderdduizenden vluchtelingen die de DDR-grens overkwamen. Het 'anti-totalitaire' beleid van kanselier Adenauer tegen 'het rode gevaar' werd in deze periode nog door het overgrote deel van de bevolking gesteund. In de jaren zestig verloor de politiek van Adenauer zijn glans: zijn weigering de DDR te erkennen, voerde de BRD internationaal op een dood spoor. Ook stuitte de autoritaire politiek van Adenauer op toenemend verzet. In 1963 nam de architect van het *Wirtschaftswunder*, oud-minister van Economische Zaken Ludwig Erhard, het stokje over. Opgezadeld met de politieke erfenis van Adenauer kon hij de noodzakelijke hervormingen niet teweeg brengen. Erhard trad in 1966 af. West-Duitsland maakte zich op voor een nieuw tijdperk.

De Muur valt: einde van de Duitse deling

Op 7 oktober 1989 vierde Erich Honecker in het Berlijnse Palast der Republik met zijn bondgenoten het veertigjarig bestaan van de DDR. Twee dagen later demonstreerden in Leipzig meer dan zeventigduizend mensen tegen het regime. Twee weken later verdween Honecker uit de politiek en ruim een maand later viel de Berlijnse Muur. Vervolgens wist de West-Duitse bondskanselier Kohl binnen een paar maanden internationale goedkeuring te verwerven voor zijn plannen om de Duitse deling op te heffen. Ook in eigen land verzekerde hij zich behendig van voldoende steun. Op 3 oktober 1990 vond de officiële *Wiedervereinigung* plaats. Net als bij de totstandkoming van de DDR speelde de Sovjet-Unie ook een sleutelrol bij de ineenstorting ervan. De communistische supermogendheid was vanaf 1985 in rap tempo aan het desintegreren en had datzelfde jaar een nieuwe partijleider gekregen. Michael Gorbatsjov, die de onmogelijke droom koesterde om het communisme te hervormen en het zo weer populair te maken bij de inwoners van de Sovjet-Unie en de satellietstaten, stelde tussen 1986 en 1988 de Brezjnev-doctrine buiten werking. Regeringen in Oost-Europa konden bij binnenlandse problemen niet langer rekenen op militaire steun uit Moskou. Zonder steun van het Rode Leger lukte het geen van de Oostblokregimes om de eigen bevolking in toom te houden. Ze moesten één voor één het veld ruimen. De Sovjet-Unie had de Koude Oorlog verloren en ging als staat in 1991 uiteindelijk ook zelf ten onder. Toch is niet het einde van de USSR, maar de val van de Muur op 9 november 1989 die sindsdien te boek staat als hét definitieve einde van de Koude Oorlog. Voor de zoveelste maal in de twintigste eeuw bood Berlijn het toneel van de wereldgeschiedenis een podium.

Parentelen Dierich, Zeh en Biehl

(Vet gedrukte personen lijden naar Emma Elfriede Dierich)

Gottlob Dierich

- 1-Gottlob DIERICH g. Omstr 1815, Viehhöfe kreis Münsterberg in Silezië, Duitsland. Nu Krowniki, Slask, Polen.**
+ Johanna Helene METZNER g. Omstr 1815
- .. 2-Carl Friedrich DIERICH g. 5 Sep 1840, Viehhöfe kreis Münsterberg in Silezië, Duitsland. Nu Krowniki, Slask, Polen., o. 26 Okt 1926, Weißstein in Silezië, Duitsland, nu Bialy Kamien, Slask, Polen**
.. + Rosina LAUNER g. 13 Nov 1839, Olbersdorf, Silezië Duitsland nu Rososznicza, Slask, Polen.,
d. Olbersdorf, Silezië Duitsland, nu Rososznicza, Slask, Polen., h. Omstr 1865, Silezië in
Duitsland nu Slask, Polen., o. 14 Jul 1906, Neu Salzbrunn in Silesie, Dld, oud. Thadäus
LAUNER en Johanna Helena HYNERSKY
- ..... 3-Emilie DIERICH g. 2 Jun 1866, Bad Salzbrunn, Silezië Duitsland, nu Szczawno-Zdrój, Slask, Polen
..... + Gustav HAUDER
- ..... 3-Otto Albert Hugo DIERIG g. 1 Jan 1868, Bad Salzbrunn, Silezië Duitsland, nu Szczawno-Zdrój,
Slask, Polen, o. 7 Aug 1933, Gladbeck, Dld
..... + Anna BRÜCKNER g. 4 Apr 1872, Weißstein in Silezië, Duitsland, nu Bialy Kamien, Slask, Polen,
h. Omstr 1893, o. 31 Mei 1895, Gladbeck, Dld
- ..... 4-Anna Pauline DIERIG g. 12 Jun 1893, Gladbeck, Dld, o. 24 Jul 1893, Gladbeck, Dld
..... 4-Karl Ed Gustav DIERIG g. 22 Feb 1895, Gladbeck, Dld, o. 24 Jul 1895, Gladbeck, Dld
..... + Ernestine Pauline SCHLENKER g. 10 Apr 1870, Bärsdorf-Trach Kreis Goldberg, Silezië Dld.
Nu Niedzwiedzice, Slask, Polen, h. Na 31 Mei 1895, o. 2 Mrt 1970, Gladbeck, Dld
- ..... 4-Ernestine DIERIG g. 28 Okt 1896, Gladbeck, Dld, o. 27 Jun 1897, Gladbeck, Dld
..... 4-Otto DIERIG g. 13 Apr 1898, Gladbeck, Dld, o. Omstr 1962, Gladbeck, Dld
..... + Karoline DIECKMANN g. 26 Sep 1900, h. 1921, o. 8 Mei 1945
- ..... 4-Pauline DIERIG g. 30 Mrt 1899, Gladbeck, Dld, o. 14 Mrt 1900, Gladbeck, Dld
..... 4-Gustav Paul DIERIG g. 23 Mei 1900, Gladbeck, Dld, o. 1985
..... + Frieda FOLCHERT g. 24 Sep 1902
- ..... 4-Ernestine Alwine DIERIG g. 6 Aug 1901, Gladbeck, Dld, o. 7 Jan 1993, Apeldoorn
..... + Jannis FLORIJN g. 31 Okt 1904, Apeldoorn, h. 18 Sep 1931, Apeldoorn
- ..... 4-Maria DIERIG g. 18 Jul 1904, Gladbeck, Dld, o. 22 Aug 1905, Gladbeck, Dld
..... 4-Emma DIERIG g. 4 Aug 1905, Gladbeck, Dld
..... + Rudolf NEUMANN g. Omstr 1900, h. 23 Sep 1921
- ..... 4-Maria DIERIG g. 22 Okt 1906, Gladbeck, Dld
- ..... 3-Emma Martha Clara DIERICH g. 3 Okt 1870, Weißstein in Silezië, Duitsland, nu Bialy Kamien,
Slask, Polen, o. 15 Jun 1941, Rheinsberg, Dld, begr. Conradsthal
- ..... + Gustav Adolf BERGER g. 9 Jan 1873, Bad Salzbrunn, Silezië Duitsland, nu Szczawno-Zdrój,
Slask, Polen, o. 17 Mrt 1953, Ibbenbüren, Dld
- ..... 4-Gerhard BERGER g. 28 Nov 1896, Weißstein in Silezië, Duitsland, nu Bialy Kamien, Slask, Polen,
o. 14 Aug 1971, Arnsberg, Dld
- ..... + Elfriede WINTER g. 16 Sep 1899, Waldenburg, Silezie, Duitsland, nu Walbrzych, Slask, Polen,
h. 12 Mei 1921, Bad Salzbrunn, Silezië Duitsland, nu Szczawno-Zdrój, Slask, Polen,
o. 15 Apr 1956
- ..... + Elfriede Selma WILLNER g. 12 Dec 1903, Hohgiersdorf Silezië Duitsland, nu Polen,
Slask, Dziecmorowice, h. 11 Jul 1942, Waldenburg, Silezie, Duitsland, nu Walbrzych, Slask,
Polen, o. 10 Nov 2004,
Arnsberg, Dld, begr. 25 Nov 2004, Arnsberg, Dld
- ..... 4-Wilhelm BERGER g. 1 Jan 1898, Weißstein in Silezië, Duitsland, nu Bialy Kamien, Slask, Polen,
o. 7 Apr 1956, Nieder Hermsdorf Silezië, Duitsland, nu Sobiecin, Slask, Polen.
- ..... + Frieda GEISLER g. 4 Jan 1904, Nieder Hermsdorf Silezië, Duitsland, nu Sobiecin, Slask,
Polen., h. 31 Jan 1930, Weißstein in Silezië, Duitsland, nu Bialy Kamien, Slask, Polen, o. 19
Aug 1983, Nieder Hermsdorf Silezië, Duitsland, nu Sobiecin, Slask
- ..... 4-Paul BERGER g. 18 Nov 1903, Weißstein in Silezië, Duitsland, nu Bialy Kamien, Slask, Polen,
o. 17 Mei 1997, Arnsberg, Dld, begr. Arnsberg, Dld
- ..... + Else MYRDELECK g. 3 Jun 1906, Weißstein in Silezië, Duitsland, nu Bialy Kamien, Slask,
Polen, h. 1925, Weißstein in Silezië, Duitsland, nu Bialy Kamien, Slask, Polen, o. 2 Nov
1948, Arnsberg, Dld, begr. Arnsberg, Dld
- ..... 3-Martha DIERICH g. 24 Jan 1873, Bad Salzbrunn, Silezië Duitsland, nu Szczawno-Zdrój, Slask, Polen
- ..... 3-Bertha DIERICH g. 1876, Bad Salzbrunn, Silezië Duitsland, nu Szczawno-Zdrój, Slask, Polen

Al onze Oma's en Opa's

- ..... + Bruno HOFFMEISTER h. Altwasser, Silezië in Duitland, nu Sary Zdrój, Polen
- ..... **3-Paul Gustav DIERICH g. 13 Okt 1882, Hartau, kreis Waldenburg, Silezië in Duitland.**
Nu Sary Zdrój, Polen,
d. 12 Nov 1882, Doopakte uit Hartau, o. 24 Jun 1968, Gladbeck, Dld , Elfriedenstraße 9,
crem. 8 Jul 1968, Urn begraven in Gladbeck, Dld (Crematie vond in Essen plaats zonder nabestaanden)
- ..... + Emma BIEHL g. 4 Jul 1882, Nieder Hermsdorf Silezië, Duitsland, nu Sobiecin, Slask, Polen.,
d. 17 Jul 1882, Nieder Hermsdorf Silezië, Duitsland, nu Sobiecin, Slask, Polen., h. 20 Okt
1906, Altwasser, Silezië in Duitland, nu Sary Zdrój, Polen, o. 11 Feb 1954, Gladbeck, Dld ,
Elfriedenstraße 9, begr. 20 Feb 1954, Gladbeck, Dld. (Friedhoff Bahnhof Ost, Graf
geruimd.), oud. Franz BIEHL en Louise Maria Theresia ZEH
- ..... 4-Martha Elisabet BIEHL g. 14 Apr 1904, Altwasser, Silezië in Duitland, nu Sary Zdrój, Polen,
o. 9 Jul 1904, Altwasser, Silezië in Duitland, nu Sary Zdrój, Polen
- ..... **4-Emma Elfriede DIERICH g. 13 Dec 1906, Altwasser, Silezië in Duitland, nu Sary Zdrój,**
Polen, d. 26 Dec 1906, Altwasser, Silezië in Duitland, nu Sary Zdrój, Polen, o. 1 Mei
2001, Apeldoorn, crem. 5 Mei 2001, Apeldoorn, Heidehof (Uitgestrooid)
- ..... + Johannes Gijsbertus TAMBOER g. 31 Aug 1903, Apeldoorn, h. 22 Mrt 1934, Apeldoorn,
o. 2 Dec 1988, Apeldoorn, crem. 6 Dec 1988, Dieren, oud. Willem TAMBOER en
Cornelia Maria MAANDAG
- ..... 4-Friedrich Karl DIERICH g. 2 Okt 1908, Gladbeck, Dld, d. 11 Okt 1908, Gladbeck, Dld,
o. 29 Dec 2008, Potsdam, Dld, crem. Potsdam, Neuer Friedhof
- ..... + Charlotte Louise THIMM g. 8 Okt 1912, Korborrowie, Conradstein, kreis Stargard, h. 31 Mrt 1938,
Brandenburg, Havel, Dld, o. 7 Jan 1973, Potsdam, Dld, begr. 15 Jan 1973, Potsdam, Neuer
Friedhof, oud. Ernst THIMM en Caroline BLUMBERG

Josef Zeh

1-Josef ZEH g. Omstr 1831, Silezië in Duitsland nu Slask, Polen.

- + Josefa SCHLENSOCK g. Silezië in Duitsland nu Slask in Polen., h. Omstr 1855, Silezië in Duitsland
nu Slask, Polen.
- .. **2-Louise Maria Theresia ZEH g. 21 Okt 1856, Peterwitz, Silezië, Duitsland nu Stoszowice, Polen,**
o. 24 Aug 1922, Altwasser, Silezië in Duitland, nu Sary Zdrój, Polen
- .. + Franz BIEHL g. 9 Feb 1855, Neudorf bij Silberberg in Silezië, Duitsland, nu Srebrna Gora, Slask, Polen.,
h. Omstr 1875, Polen, Slask, (vroeger Schlesiën, Dld), o. 8 Jul 1883, Nieder Hermsdorf
Silezië, Duitsland, nu Sobiecin, Slask, Polen., oud. Franz BIEHL en Ernestine KUBE
- ..... 3-Bertha BIEHL g. Ca 1876, Silezië in Duitsland nu Slask, Polen.
- ..... + DRESHER h. Hamburg, Dld
- ..... 3-Marie BIEHL g. Ca 1878, Silezië in Duitsland nu Slask, Polen.
- ..... + Richard FEEST
- ..... 4-Gerhard FEEST
- ..... 4-Johanna FEEST
- ..... 4-Martha FEEST
- ..... 3-Martha BIEHL g. 18 Mei 1880, Altwasser, Silezië in Duitland, nu Sary Zdrój, Polen, o. Hamburg, Dld
- ..... + Ernst GEISLER g. Ca 1873
- ..... 4-Alfred GEISLER
- ..... 4-Georg GEISLER g. 18 Mei 1903
- ..... **3-Emma BIEHL g. 4 Jul 1882, Nieder Hermsdorf Silezië, Duitsland, nu Sobiecin, Slask, Polen.,**
d. 17 Jul 1882, Nieder Hermsdorf Silezië, Duitsland, nu Sobiecin, Slask, Polen., o. 11 Feb
1954, Gladbeck, Dld , Elfriedenstraße 9, begr. 20 Feb 1954, Gladbeck, Dld. (Friedhoff
Bahnhof Ost, Graf geruimd.)
- ..... + Paul Gustav DIERICH g. 13 Okt 1882, Hartau, kreis Waldenburg, Silezië in Duitland. Nu Sary Zdrój,
Polen, d. 12 Nov 1882, Doopakte uit Hartau, h. 20 Okt 1906, Altwasser, Silezië in Duitland,
nu Sary Zdrój, Polen, o. 24 Jun 1968, Gladbeck, Dld , Elfriedenstraße 9, crem. 8 Jul 1968,
Urn begraven in Gladbeck, Dld (Crematie vond in Essen plaats zonder nabestaanden), oud.
Carl Friedrich DIERICH en Rosina LAUNER
- ..... 4-Martha Elisabet BIEHL g. 14 Apr 1904, Altwasser, Silezië in Duitland, nu Sary Zdrój, Polen,
o. 9 Jul 1904, Altwasser, Silezië in Duitland, nu Sary Zdrój, Polen
- ..... **4-Emma Elfriede DIERICH g. 13 Dec 1906, Altwasser, Silezië in Duitland, nu Sary Zdrój, Polen,**
d. 26 Dec 1906, Altwasser, Silezië in Duitland, nu Sary Zdrój, Polen, o. 1 Mei 2001,
Apeldoorn, crem. 5 Mei 2001, Apeldoorn, Heidehof (Uitgestrooid)
- ..... + Johannes Gijsbertus TAMBOER g. 31 Aug 1903, Apeldoorn, h. 22 Mrt 1934, Apeldoorn,

De families Dierich en Zeh

- o. 2 Dec 1988, Apeldoorn, crem. 6 Dec 1988, Dieren, oud. Willem TAMBOER en Cornelia Maria MAANDAG
- ..... 4-Friedrich Karl DIERICH g. 2 Okt 1908, Gladbeck, Dld, d. 11 Okt 1908, Gladbeck, Dld, o. 29 Dec 2008, Potsdam, Dld, crem. Potsdam, Neuer Friedhof
- ..... + Charlotte Louise THIMM g. 8 Okt 1912, Korborrowie, Conradstein, kreis Stargard, h. 31 Mrt 1938, Brandenburg, Havel, Dld, o. 7 Jan 1973, Potsdam, Dld, begr. 15 Jan 1973, Potsdam, Neuer Friedhof, oud. Ernst THIMM en Caroline BLUMBERG
- .. + Anton KIRSCH g. 4 Okt 1854, Fürstenau, Breslau Dld., nu Milin, Slask, Polen, d. 7 Okt 1854, Fürstenau, Breslau Dld., nu Milin, Slask, Polen, h. 27 Aug 1887, Altwasser, Silezië in Duitland, nu Stary Zdrój, Polen, oud. Onbekend en Theresia W. K. KIRSCH
- ..... 3-Carl Herrmann KIRSCH g. 24 Nov 1886, Altwasser, Silezië in Duitland, nu Stary Zdrój, Polen, o. 2 Jan 1955
- ..... + Emma RIEGER g. 24 Okt 1894, h. Omstr 1913, o. 1 Dec 1955
- ..... 4-Gertrud KIRSCH g. 2 Okt 1914
- ..... + Alfred GOTTSCHLICH g. 12 Mrt 1912
- ..... 4-Johanna KIRSCH g. 12 Okt 1916, o. 20 Okt 1967
- ..... + Walter RINNE g. 24 Nov 1914
- ..... 4-Wilhelm KIRSCH g. 22 Mei 1920, o. 8 Mei 1974
- ..... 4-Ernst KIRSCH g. 22 Mei 1920
- ..... + Adelheid JASCHKE g. 22 Apr 1919, oud. Paul JASCHKE en Anne BARNDT
- ..... 3-Bruno KIRSCH g. 5 Sep 1890, o. 30 Jan 1965
- ..... + Marie KRAMER g. 13 Apr 1892, h. Omstr 1914, o. 22 Okt 1979
- ..... 4-Karl KIRSCH g. 11 Jul 1915, o. 1943
- ..... 4-Elisabeth KIRSCH g. 31 Jan 1918
- ..... + Richard GELLRICH g. 18 Sep 1913, o. 4 Jan 1945
- ..... 4-Paul KIRSCH g. 13 Dec 1919, o. Sep 1949
- ..... 4-Rudolf KIRSCH g. 17 Jan 1923, o. 30 Okt 1982
- ..... + Dorothea BINIA g. 24 Jan 1921
- ..... 3-Arthur KIRSCH g. 20 Mei 1895, o. 10 Nov 1961
- ..... + Elisabeth SÜSSMUTH g. 29 Nov 1898, h. Omstr 1920, o. 16 Apr 1983
- ..... 4-Erwin KIRSCH g. 3 Apr 1921, o. 1994
- ..... + Emma HOCHÉ g. 23 Apr 1926
- ..... 4-Herbert KIRSCH g. 29 Aug 1922
- ..... 4-Erna KIRSCH g. 19 Feb 1926, o. 14 Jul 1996, Gelsenkirchen, Dld
- ..... + Otto BECKMANN g. 4 Mei 1925
- ..... 4-Edith KIRSCH g. 22 Mrt 1929
- ..... + Werner JAKOWSKI g. 18 Aug 1921
- ..... 4-Christa KIRSCH g. 8 Mei 1936
- ..... + Georg WARZYCZYNSKI g. 8 Dec 1928
- ..... 4-Manfred KIRSCH g. 6 Apr 1938
- ..... 3-Anna Hedwig KIRSCH g. 24 Dec 1896, Altwasser, Silezië in Duitland, nu Stary Zdrój, Polen, o. 15 Mei 1975, Marl, , Nordrhein-Westfalen, Duitsland
- ..... + Gustav Ernst LORKE g. 19 Jun 1899, Reichau, kreis Militsch Silezië, Dld. nu Slask, Polen., h. 3 Jun 1922, o. 26 Aug 1972, Marl, , Nordrhein-Westfalen, Duitsland
- ..... 4-Gertrud Hildegard LORKE g. 4 Mrt 1921, Marl, , Nordrhein-Westfalen, Duitsland, o. 15 Aug 2010, Marl, Nordrhein-Westfalen, Duitsland, begr. Aug 2010, Marl, , Nordrhein-Westfalen, D.
- ..... + Heinrich August OLLESCH g. 18 Jan 1914, Gelsenkirchen, Dld, h. 21 Sep 1940, Marl, , Nordrhein-Westfalen, Duitsland, o. 21 Jul 1998, Marl, , Nordrhein-Westfalen, begr. 24 Jul 1998, Marl, , Nordrhein-Westfalen, Duitsland
- ..... 4-Erich LORKE g. 25 Mei 1928, Marl, , Nordrhein-Westfalen, o. 28 Dec 1975, Marl, , Nordrhein-Westfalen, Duitsland
- ..... + Gerda ROSTEK
- ..... 3-Elfriede KIRSCH g. 30 Mei 1899, o. 13 Mei 1970
- ..... + Richard KIRSCH g. 1 Apr 1894, h. Ca 1919
- ..... 4-Erich KIRSCH g. 31 Okt 1919, o. 1 Mei 1942
- ..... 4-Helmut KIRSCH g. 13 Mei 1923, o. 22 Dec 1989
- ..... 4-Hans-Günter KIRSCH g. 23 Apr 1927, o. Ca 1945
- ..... 4-Inge KIRSCH g. 2 Sep 1931, o. 23 Jul 2002, Soest, Dld
- ..... + Erich THOMAS

Franz Biehl

1-Franz BIEHL o. Vóór 8 Jul 1883

+ Ernestine KUBE o. Na 1883

.. **2-Franz BIEHL g. 9 Feb 1855, Neudorf bij Silberberg in Silezië, Duitsland, nu Srebrna Gora, Slask, Polen., o. 8 Jul 1883, Nieder Hermsdorf Silezië, Duitsland, nu Sobiecín, Slask, Polen.**

.. + Louise Maria Theresia ZEH g. 21 Okt 1856, Peterwitz, Silezië, Duitsland nu Stoszowice, Polen, h. Omstr 1875, Polen, Slask, (vroeger Schlesiën, Dld), o. 24 Aug 1922, Altwasser, Silezië in Duitland, nu Sary Zdrój, Polen, oud. Josef ZEH en Josefa SCHLENSOCK

..... 3-Bertha BIEHL g. Ca 1876, Silezië in Duitsland nu Slask, Polen.

..... + DRESHER h. Hamburg, Dld

..... 3-Marie BIEHL g. Ca 1878, Silezië in Duitsland nu Slask, Polen.

..... + Richard FEEST

..... 4-Gerhard FEEST

..... 4-Johanna FEEST

..... 4-Martha FEEST

..... 3-Martha BIEHL g. 18 Mei 1880, Altwasser, Silezië in Duitland, nu Sary Zdrój, Polen, o. Hamburg, Dld

..... + Ernst GEISLER g. Ca 1873

..... 4-Alfred GEISLER

..... 4-Georg GEISLER g. 18 Mei 1903

..... **3-Emma BIEHL g. 4 Jul 1882, Nieder Hermsdorf Silezië, Duitsland, nu Sobiecín, Slask, Polen.,**

d. 17 Jul 1882, Nieder Hermsdorf Silezië, Duitsland, nu Sobiecín, Slask, Polen., o. 11 Feb 1954, Gladbeck, Dld, Elfriedenstraße 9, begr. 20 Feb 1954, Gladbeck, Dld. (Friedhoff Bahnhof Ost, Graf geruimd.)

..... + Paul Gustav DIERICH g. 13 Okt 1882, Hartau, kreis Waldenburg, Silezië in Duitland. Nu Sary Zdrój, Polen, d. 12 Nov 1882, Doopakte uit Hartau, h. 20 Okt 1906, Altwasser, Silezië in Duitland, nu Sary Zdrój, Polen, o. 24 Jun 1968, Gladbeck, Dld, Elfriedenstraße 9, crem. 8 Jul 1968, Urn begraven in Gladbeck, Dld (Crematie vond in Essen plaats zonder nabestaanden), oud. Carl Friedrich DIERICH en Rosina LAUNER

..... 4-Martha Elisabet BIEHL g. 14 Apr 1904, Altwasser, Silezië in Duitland, nu Sary Zdrój, Polen, o. 9 Jul 1904, Altwasser, Silezië in Duitland, nu Sary Zdrój, Polen

..... **4-Emma Elfriede DIERICH g. 13 Dec 1906, Altwasser, Silezië in Duitland, nu Sary Zdrój, Polen, d. 26 Dec 1906, Altwasser, Silezië in Duitland, nu Sary Zdrój, Polen, o. 1 Mei 2001, Apeldoorn, crem. 5 Mei 2001, Apeldoorn, Heidehof (Uitgestrooid)**

..... + Johannes Gijsbertus TAMBOER g. 31 Aug 1903, Apeldoorn, h. 22 Mrt 1934, Apeldoorn, o. 2 Dec 1988, Apeldoorn, crem. 6 Dec 1988, Dieren, oud. Willem TAMBOER en Cornelia Maria MAANDAG

..... 4-Friedrich Karl DIERICH g. 2 Okt 1908, Gladbeck, Dld, d. 11 Okt 1908, Gladbeck, Dld, o. 29 Dec 2008, Potsdam, Dld, crem. Potsdam, Neuer Friedhof

..... + Charlotte Louise THIMM g. 8 Okt 1912, Korborowie, Conradstein, kreis Stargard, h. 31 Mrt 1938, Brandenburg, Havel, Dld, o. 7 Jan 1973, Potsdam, Dld, begr. 15 Jan 1973, Potsdam, Neuer Friedhof, oud. Ernst THIMM en Caroline BLUMBERG

Dit is het deel 'De families Dierich en Zeh' van mijn boekenserie: 'Al onze Oma's en Opa's'. Het betreft de kant van mijn moeder, dus de Duitse takken Dierich, haar vader, Zeh en Biehl van haar moeders kant.

De families stammen allemaal uit het oostelijk deel van het oude Duitse keizerrijk, Silezië. Dit deel werd na 1945 toegevoegd aan Polen. Mijn familie was toen al grotendeels om economische redenen vertrokken naar het westen, maar diegenen die daar nog woonden werden verdreven naar het westen van Duitsland.

Voor al deze boekjes geldt, het zijn geen volledige onderzoek verslagen maar gebundelde gegevens die ik van deze families in de loop der jaren verzameld heb.

Karel Tamboer
Haaksbergen 2024